

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος
Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΕΥΔΕΠ ΠΔΜ)

Σχέδιο

Επιχειρησιακού Προγράμματος

Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

2021-2027

Κείμενο Εργασίας

Φεβρουάριος 2021

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μονάδα Α1: Προγραμματισμού και Αξιολόγησης του Προγράμματος

ΕΚΔΟΣΗ: Ιαν 2021

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: *Διοικητήριο, ΖΕΠ, 5010 ΚΟΖΑΝΗ*

EMAIL: dapepdm@mou.gr

ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 24613-50900

FAX: 24613-50969

www.pepdym.gr

Το παρόν κείμενο εργασίας αποτελεί τη βάση διαβούλευσης τόσο μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων της Περιφέρειας όσο και μεταξύ της Περιφέρειας και των Εθνικών Αρχών στο πλαίσιο κατάρτισης του νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2021-2027.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Πλαίσιο Σχεδιασμού.....	4
2. Σύντομη Παρουσίαση της Περιφέρειας.....	6
3. Οι Προτεραιότητες της Περιφέρειας	10
ΑΠ1: Ενίσχυση του παραγωγικού και οικονομικού μετασχηματισμού της Περιφέρειας.....	13
ΑΠ2. Στήριξη της καθαρής ενέργειας και της πράσινης αειφόρου ανάπτυξης.....	24
ΑΠ3. Ενίσχυση της διασυνδεσιμότητας της Περιφέρειας	36
ΑΠ4. Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΤΠΑ)	42
ΑΠ5. Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΚΤ+).....	47
ΑΠ6. Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη των αστικών περιοχών και της υπαίθρου	59
ΑΠ 7. Τεχνική Βοήθεια (ΕΤΠΑ).....	65
ΑΠ 8. Τεχνική Βοήθεια (ΕΚΤ+)	65
Πίν. 3.2 Δομή ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 ανά Άξονα Προτεραιότητας, Στόχο Πολιτικής, Ειδικό Στόχο και Δράση	66
4. Σχέδιο Χρηματοδότησης.....	81
5. Συμπληρωματικότητα – Συνέργειες με άλλα Προγράμματα.....	84
6. Πληροφόρηση και Επικοινωνία	88
7. Βασικά Προβλήματα κατά την Εφαρμογή του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020.....	89
8. Αναγκαίοι (Πρόσφοροι) Όροι.....	92
9. Οριζόντιες Αρχές	97
10. Ανάπτυξη της Εταιρικής Σχέσης στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα	98

1. Πλαίσιο Σχεδιασμού

Ο σχεδιασμός της Προγραμματικής Περιόδου (ΠΠ) 2021-2027 έρχεται τη χρονική περίοδο κατά την οποία η Ελλάδα βγαίνει από μια 10ετή οικονομική κρίση και αντιμετωπίζει τις απειλές για την υγεία και την οικονομία της πρωτοφανούς πανδημίας του COVID 19 που είναι σε εξέλιξη από την αρχή του 2020. Υπό αυτές τις συνθήκες, τόσο η χώρα όσο και η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας επιδιώκει τη συστηματική αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας, που θα της επιτρέψει να επαναπροσεγγίσει σταδιακά και με συνέπεια τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Παράλληλα η Δυτική Μακεδονία καλείται να αντιμετωπίσει τη μετάβαση στη μεταλιγνιτική περίοδο ως αποτέλεσμα της εφαρμογής της ευρωπαϊκής στρατηγικής για «μετάβαση στην καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες» και της αντίστοιχης εθνικής στρατηγικής για την ενέργεια και το κλίμα, που σημαίνει μία μετάβαση της περιφερειακής οικονομίας προς ένα νέο παραγωγικό και αναπτυξιακό περιβάλλον, λόγω της ιδιαίτερα αυξημένης εξάρτησης της Περιφέρειας από την ενέργεια.

Ταυτόχρονα η περίοδος σχεδιασμού συμπίπτει και με το τελευταίο έτος της προγραμματικής περιόδου του τρέχοντος Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΕΠ ΠΔΜ) 2014-2020, ένα έτος με αξιοσημείωτες επιδόσεις και αποτελέσματα ως προς την υλοποίησή του. Το τρέχον ΕΠ ΠΔΜ 2014-2014 αντιμετώπισε σημαντικά ζητήματα εφαρμογής κατά τα πρώτα έτη υλοποίησης, όπως ολοκλήρωση αιρεσιμοτήτων, τροποποίηση θεσμικού πλαισίου δημοσίων συμβάσεων, Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων (ΚΕΝΑΚ), επιλογή Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης δράσεων κρατικών ενισχύσεων και ένα πολύπλοκο και ιδιαίτερα απαιτητικό διαχειριστικό πλαίσιο.

Σύμφωνα με την 1^η Εγκύκλιο σχεδιασμού του νέου Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης ΕΣΠΑ 2021-2027 και σε συνέχεια των προτάσεων των εμπλεκόμενων φορέων καταρτίστηκε η πρόταση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας για τη διαμόρφωση των κατευθύνσεων του Εταιρικού Συμφώνου για την Ανάπτυξη – ΕΣΠΑ 2021-2027, που εγκρίθηκε το Δεκ. 2019 από το Περιφερειακό Συμβούλιο Δυτικής Μακεδονίας.

Με τη 2^η Εγκύκλιο για την προετοιμασία του σχεδιασμού των Προγραμμάτων 2021-2027 διαμορφώθηκε το παρόν κείμενο εργασίας που περιλαμβάνει τη συνοπτική περιγραφή της δομής και του περιεχομένου του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΕΠ ΠΔΜ) 2021-2027, που θα χρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Επιπλέον, δίνονται κατευθύνσεις σαφούς λογικής της παρέμβασης (intervention logic) αποτελώντας κεντρικό σημείο στο σχεδιασμό των Προγραμμάτων της ΠΠ 2021-2027 και στοχεύοντας στην ενίσχυση της αποδοτικότητας των Ταμείων και στην έμφαση στα αποτελέσματα, με τη δημιουργία λογικών συνδέσεων ανάμεσα στις αναπτυξιακές ανάγκες και στην επιλογή των ειδικών στόχων και των αποτελεσμάτων.

Για τη **διαμόρφωση του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 λαμβάνονται υπόψη:**

- ◆ τα ευρωπαϊκά κείμενα και οι κανονισμοί,
- ◆ οι εγκύκλιοι σχεδιασμού,
- ◆ το νέο ΕΣΠΑ 2021-2027,
- ◆ οι εθνικές οριζόντιες θεματικές στρατηγικές,

- ♦ οι Περιφερειακές στρατηγικές, τα Περιφερειακά Σχέδια Δράσης ανά θεματικό τομέα ανάπτυξης,
- ♦ η μελέτη της Περιφερειακής Πολιτικής της Ελλάδας μετά το 2020, που εκπονήθηκε από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για λογαριασμό της Ελληνικής Κυβέρνησης και περιλαμβάνει και την ταυτότητα των 13 Ελληνικών Περιφερειών,
- ♦ η πορεία υλοποίησης και τα αποτελέσματα του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020,
- ♦ οι παρεμβάσεις των τομεακών ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020 στη Δυτική Μακεδονία,
- ♦ η αναγκαιότητα κάλυψης των δυνητικά μεταφερόμενων / phasing έργων στην ΠΠ 2021-2027,
- ♦ η δέσμευση κάλυψης των έργων που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020,
- ♦ τα συμπεράσματα και οι διαπιστώσεις των αξιολογήσεων του Προγράμματος,
- ♦ η δυνατότητα χρηματοδότησης παρεμβάσεων στη Δυτική Μακεδονία από τα Τομεακά Επιχειρησιακά και άλλα Προγράμματα 2021-2027 στο πλαίσιο της συμπληρωματικότητας και των συνεργειών μεταξύ των Προγραμμάτων.

Αρμόδια υπηρεσία για το σχεδιασμό και την εκπόνηση του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 είναι η ΕΥΔ ΕΠ ΠΔΜ, υπό την καθοδήγηση του Περιφερειάρχη Δυτικής Μακεδονίας, σε συνεργασία με την Εθνική Αρχή Συντονισμού (ΕΑΣ), τα αρμόδια Υπουργεία Πολιτικής και τις Επιτελικές Δομές τους, καθώς και τις υπηρεσίες της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.

Το έργο της ΕΥΔΕΠ ΠΔΜ υποστηρίζει Ομάδα Σχεδιασμού Προγράμματος (ΟΣΠ), η οποία συγκροτήθηκε με απόφαση του Περιφερειάρχη Δυτικής Μακεδονίας Κρήτης (υπ. αριθμ. πρωτ. 463/03-02-2021 της ΕΥΔΕΠ ΠΔΜ). Επίσης θα υποστηρίζεται και από τους Συμβούλους Τεχνικής Υποστήριξης για την κατάρτιση του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027.

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης και της διαβούλευσης με τους εμπλεκόμενους φορείς και τους πολίτες η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΕΥΔΕΠ ΠΔΜ) προχώρησε στη δημιουργία ειδικής ενότητας με τίτλο «**Νέα Προγραμματική Περίοδος 2021-2027**» στην ιστοσελίδα της ΕΥΔΕΠ ΠΔΜ (www.pepdyim.gr) που περιέχει τις απαραίτητες πληροφορίες και το σχετικό υλικό (Στόχοι Πολιτικής, εθνικά και ευρωπαϊκά κείμενα, σχέδια κανονισμών, εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές και σχέδια δράσης, κείμενα σχεδιασμού του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 και ειδική εφαρμογή για τη διαβούλευση των πολιτών).

Το παρόν σχέδιο αποτελεί ένα δυναμικό κείμενο εργασίας που θα εμπλουτιστεί και θα εξειδικευτεί με τη συνδρομή των Ομάδων Σχεδιασμού του Προγράμματος (ΟΣΠ), τις προτάσεις των εμπλεκόμενων περιφερειακών και κεντρικών φορέων και τις προτάσεις που θα υποβληθούν στο πλαίσιο της διαβούλευσης με τους πολίτες.

Στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης προσέγγισης των παρεμβάσεων στην ΠΠ 2021-2027 **στους Στόχους Πολιτικής περιλαμβάνεται το σύνολο των Ειδικών Στόχων**, που αφορούν το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ+. Η τελική επιλογή των Ειδικών Στόχων θα προκύψει μετά από την κατάθεση προτάσεων από τους εμπλεκόμενους φορείς και τη διαβούλευση με τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και άλλα Προγράμματα, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που περιγράφονται στην ενότητα 5 «Συμπληρωματικότητα – Συνέργειες με άλλα Προγράμματα» του παρόντος κειμένου εργασίας.

2. Σύνοψη Παρουσίαση της Περιφέρειας

Η περιγραφή της θέσης της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας γίνεται υπό το πρίσμα της αναζήτησης εκείνων των δυνατοτήτων της που μπορούν να αξιοποιηθούν και των βασικών αναγκών της που πρέπει να καλυφθούν κατά προτεραιότητα στο πλαίσιο της Εθνικής και Περιφερειακής Στρατηγικής Ανάπτυξης και σύμφωνα με τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 2021-2027.

Στους βασικούς παράγοντες σχεδιασμού της Περιφερειακής Στρατηγικής περιλαμβάνονται η ανεργία που εξακολουθεί και επιμένει να βρίσκεται στα υψηλότερα επίπεδα της Χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το μέτριο επίπεδο επιχειρηματικότητας και η ανάγκη αναπροσαρμογής του παραγωγικού περιβάλλοντος, η ανάγκη ανάκαμψης του κλάδου της γούνας που κατέχει σημαντική θέση στην οικονομία της Περιφέρειας, το χαμηλό επίπεδο της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, το χαμηλό επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης και η επιτακτική ανάγκη για τη μετάβαση στη μεταλιγνιτική περίοδο.

Κυρίαρχη θέση στους παράγοντες που καθορίζουν την Περιφερειακή Στρατηγική Δυτικής Μακεδονίας για την περίοδο 2021-2027 αποτελεί η αναζήτηση ενός πλαισίου σχεδίων και ενεργειών για την ομαλή και αποτελεσματική μετάβασή της στη μεταλιγνιτική περίοδο, δεδομένου ότι για πολλές δεκαετίες η Δυτική Μακεδονία αποτελεί το κύριο ενεργειακό κέντρο της Χώρας με την οικονομία της να βασίζεται και να εξαρτάται σε υψηλό βαθμό από τις δραστηριότητες της εξόρυξης του λιγνίτη και της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Δυτική Μακεδονία καταλαμβάνει τμήμα του βορειοδυτικού ελλαδικού χώρου στα σύνορα με την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία. Η έκτασή της ανέρχεται σε 9.451 km² (7,2% της Χώρας). Είναι κατ' εξοχήν ορεινή με δριμύ ηπειρωτικό κλίμα και περιλαμβάνει σημαντικό μέρος των επιφανειακών υδάτων της Χώρας. Έχει μικτό βιομηχανικό και αγροτικό χαρακτήρα που παγιώθηκε από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 με την εκμετάλλευση των λιγνιτικών κοιτασμάτων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στις Περιφερειακές Ενότητες Κοζάνης και Φλώρινας και με την ανάπτυξη μεταποιητικής δραστηριότητας (γουνοποιία) στην ΠΕ Καστοριάς και στο Δήμο Βοΐου (Σιάτιστα, κ.α.) και με μικρές μονάδες επεξεργασίας της πρωτογενούς παραγωγής για την τοπική αγορά (που επέζησαν έως τη δεκαετία του 2000). Κατέχει κεντρικό ρόλο στην εθνική οικονομία ως ο σημαντικότερος τόπος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ στην τελευταία δεκαετία παρουσιάζει μεταβολή του χαρακτήρα της με τη βελτίωση της προσπελασιμότητάς της ως αποτέλεσμα της λειτουργίας της Εγνατίας Οδού και των καθέτων αξόνων της, προσπελασιμότητα όμως που έδρασε και αντίρροπα, επιτρέποντας την ταχύτερη και φθηνότερη διείσδυση στην τοπική αγορά των εκτός της Περιφέρειας επιχειρήσεων.

Με μόνιμο πληθυσμό 282.120 κατοίκους (2011) είναι αραιοκατοικημένη (μεικτή πυκνότητα περίπου 30 κατ./ km² με μέση πυκνότητα Χώρας 81,75), η τρίτη μικρότερη πληθυσμιακά Περιφέρεια της Χώρας. Η ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων αναδεικνύει της τάση της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και γήρανσης του πληθυσμού με υψηλότερη τάση γήρανσης στην ΠΕ Γρεβενών, σε επίπεδο ΕΕ. Σε όλη την Περιφέρεια η ηλικιακή ομάδα άνω των 70 είναι συγκριτικά πολυπληθέστερη από τον εθνικό και κοινοτικό μέσο όρο και αυξήθηκε στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης με κατάληξη έναν δείκτη εξάρτησης 38,2%. Το μερίδιο του πληθυσμού 25-64 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση (24,5%) είναι επίσης χαμηλότερο των μέσων όρων και ο ρυθμός μετανάστευσης αρνητικός, οδηγώντας σε πληθυσμιακή μείωση. Αντιστοίχως, η εσωτερική αστικοποίηση ήταν η υψηλότερη στη χώρα στην περίοδο της κρίσης (ΟΟΣΑ). Επιμέρους, όλες οι Ενότητες κατέγραψαν

μείωση στον πληθυσμό τους: Κοζάνης (-5 το 2014 - 2019), Φλώρινας (-3), Καστοριάς (-5) και Γρεβενών (-2). (ΣΕΤΕ).

Η Δυτική Μακεδονία είναι η μόνη ελληνική περικλειστη Περιφέρεια (με εξωτερικά σύνορα προς δύο χώρες και έως πρόσφατα μία από τις δυσκολότερα προσπελάσιμες από τα κύρια οικονομικά κέντρα εσωτερικού και εξωτερικού) και η μοναδική Περιφέρεια που δεν βρέχεται από θάλασσα, με τον περισσότερο ορεινό και ημιορεινό πληθυσμό.

Έχει κομβική γεωγραφική θέση, ως πύλη εισόδου της Ελλάδας και της ΕΕ στα Δυτικά Βαλκάνια, που σε συνδυασμό με τη βελτίωση του διευρωπαϊκού και εθνικού οδικού δικτύου, ενισχύει τη δυνατότητα διαμόρφωσής της σε ενιαίο Βαλκανικό χώρο συνεργασίας και ανάπτυξης, καθώς επίσης και της βελτίωσης της επικοινωνιακής, ενεργειακής και επιχειρηματικής της θέσης.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας ως προς το ΑΕΠ (2018) κατατάσσεται στη 11η θέση ανάμεσα στις Περιφέρειες της Ελλάδας και βρίσκεται πάνω μόνο από την Ήπειρο και τα Ιόνια Νησιά. Παράγει μόνο το 2% του ΑΕΠ της χώρας και μόλις 0,03% του ΑΕΠ της ΕΕ-28. Μεταξύ των ετών 2013-2018 το ΑΕΠ της Περιφέρειας παρουσίασε μείωση κατά 9%, η οποία είναι και η υψηλότερη τιμή μεταξύ των Περιφερειών της χώρας, ενώ στο σύνολο της χώρας το ΑΕΠ μεταβλήθηκε οριακά κατά +0,2%.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας με κατά κεφαλήν ΑΕΠ, για το 2018, ίσο με 14.800€ κατατάσσεται την 5^η θέση ανάμεσα στις Περιφέρειες της χώρας, με χαμηλότερο κ.κ. ΑΕΠ από αυτό της χώρας αλλά μεγαλύτερο του μέσου όρου των περιφερειών της. Σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ-28 βρίσκεται στο 49%. Ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ-28, της χώρας καθώς και σχεδόν του συνόλου των περιφερειών παρουσίασε μια αύξηση το 2018 σε σχέση με το 2013, το κ.κ. ΑΕΠ της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας παρουσίασε μείωση κατά 6%. Από την 3^η θέση που κατείχε το 2013, μεταξύ των 13 Περιφερειών, αναφορικά με το κ.κ. ΑΕΠ έπεσε στην 5^η θέση το 2018.

Συνολικά, για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας παρατηρείται μεταξύ των ετών 2013-2018 μια απώλεια ανταγωνιστικότητας, ως προς το μέγεθος της οικονομίας της περιοχής, καθώς όχι μόνο μειώνεται το ΑΕΠ της και το κκΑΕΠ σε απόλυτα μεγέθη, αλλά παράλληλα βελτιώνονται οι επιδόσεις των υπόλοιπων περιφερειών αλλά και της χώρας.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας παρουσίασε τη μεγαλύτερη συνολική μείωση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας σε ποσοστό 12% για το διάστημα μεταξύ 2013-2016 μεταξύ των Περιφερειών της χώρας. Η μεταβολή αυτή αν εξεταστεί ανά τομέα παραγωγής αναλύεται σε:

- μεγάλη αύξηση στην ΑΠΑ α' γενούς τομέα, 35%, τη μεγαλύτερη από όλες τις περιφέρειες και από τη χώρα
- μεγάλη μείωση στην ΑΠΑ β' γενούς τομέα, -24%, τη μεγαλύτερη από όλες τις περιφέρειες και από τη χώρα
- μικρή μείωση στην ΑΠΑ γ' γενούς τομέα, -6%, από τις πιο μεγάλες μειώσεις στον γ' γενή τομέα αλλά κοντά στο ποσοστό μείωσης που παρουσίασε και το σύνολο της χώρας καθώς και οι περισσότερες Περιφέρειες.

Συνολικά, η διάρθρωση της οικονομίας της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας μεταξύ 2013-2016, φαίνεται να εισέρχεται σε μια φάση μετασχηματισμού. Τα κύρια στοιχεία αυτής είναι η σημαντική αύξηση της συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα και η αντίστοιχη μείωση του δευτερογενούς. Όμως σε απόλυτα μεγέθη οι αυξομειώσεις αυτές δεν ισοσταθμίζονται με συνέπεια την υποχώρηση της συνολικής ΑΠΑ της Περιφέρειας. Παρ' όλα αυτά, η διάρθρωση της οικονομίας της ΠΔΜ παραμένει ισχυρά εξαρτώμενη από τον δευτερογενή τομέα, λόγω της επίδρασης των δραστηριοτήτων παραγωγής ενέργειας.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα (26%) στην ΑΠΑ από όλες τις ελληνικές περιφέρειες και σημαντικά υψηλότερο από την συμμετοχή του στη συνολική οικονομία της χώρας (14%). Αντίστοιχα, η απασχόληση στον τριτογενή τομέα είναι η μικρότερη μεταξύ των περιφερειών (58%) και αρκετά μικρότερη από αυτήν στην εθνική οικονομία (74%).

Ο δείκτης Revealed Comparative Advantage (RCA) δείχνει ισχυρή εξειδίκευση σε τομείς και κλάδους έντασης εργασίας και μια πολύ λίγο διαφοροποιημένη παραγωγική δομή: εξόρυξη-ενέργεια αλλά και ένδυση-δέρμα κυρίως, γεωργία, επισκευές μηχανών, κατασκευές, διοίκηση και άμυνα λιγότερο, και γενικά σε μη διεθνώς εμπορεύσιμους κλάδους, με χαμηλό (κάτω της μονάδας) περιφερειακό πολλαπλασιαστή, με αποτέλεσμα μια αύξηση της τοπικής ζήτησης να μην οδηγεί σε αύξηση της τοπικής προσφοράς (ΟΟΣΑ).

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εμφανίζει πολύ χαμηλή βαθμολογία στο σύνθετο Δείκτη Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας (RCI) της Ε.Επ.. Στη συγκριτική ανάλυση με τις 15 Περιφέρειες της ΕΕ-28 με παραπλήσιο ΑΕΠκκ (σε ΜΑΔ) εμφανίζει μόνο σχετικές αδυναμίες και κανένα σχετικό ισχυρό σημείο. Διαχρονικά, ο δείκτης RCI για την ΠΔΜ δεν παρουσιάζει αξιοσημείωτες μεταβολές μεταξύ 2010-2016, αλλά ούτε και μεταξύ 2013-2016.

Σε Ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο η Δυτική Μακεδονία καταγράφει ιδιαίτερα δυσμενή ποσοστά στην απασχόληση. Συγκεκριμένα στην απασχόληση 20-64 ετών (52,7%) κατατάσσεται στην τελευταία θέση συγκρινόμενη με τις υπόλοιπες ελληνικές περιφέρειες και στην 314η θέση στην Ευρώπη (ΠΠΑ). Αντιμετωπίζει υψηλά ποσοστά ανεργίας (24,6% - Β' τριμ. 2019), αν και παρουσιάζει τάση μείωσης σε σχέση με το 2015 (κατά 21,39%). Η ανεργία πλήττει κυρίως τους νέους (βρίσκεται στην 1η θέση σε εθνικό επίπεδο και στη 2η θέση σε ευρωπαϊκό επίπεδο με ποσοστό ανεργίας στους νέους της 29,1%. Οι μακροχρόνια άνεργοι μειώθηκαν κατά 14,41% αλλά εξακολουθούν να αποτελούν το 72% των ανέργων, γεγονός που εξηγεί το υψηλό ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας και αποκλεισμού (37%) (ΟΟΣΑ).

Η ενδοπεριφερειακή εικόνα παρουσιάζει σημαντικές ανισότητες σε επίπεδο κατά κεφαλήν ΑΕΠ καθώς και σε επίπεδο Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού, με την ΠΕ Κοζάνης στην καλύτερη θέση, κυρίως ως αποτέλεσμα των Μονάδων Εξόρυξης και Παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, την ΠΕ Φλώρινας να ακολουθεί και τις ΠΕ Γρεβενών και Καστοριάς να βρίσκονται στη δυσμενέστερη θέση. Περίπου 80% του συνολικού ΑΕΠ προέρχεται από τις περιφερειακές ενότητες Κοζάνης και Φλώρινας επισημαίνοντας τη συμβολή τους στο σύνολο της οικονομίας της Περιφέρειας, με τον τομέα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και ηλεκτρισμού να συμμετέχει στην ΑΠΑ με 23,48% (ΠΠΑ). Το κ.κ. ΑΕΠ είναι 121% του περιφερειακού μέσου όρου στην Π.Ε. Φλώρινας, 109% στην Π.Ε. Κοζάνης και 72% στην Π.Ε. Καστοριάς και 68% στην Π.Ε. Γρεβενών (ιδία επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ 2017). Όσο αφορά το ΑΕΠ, όλες οι Περιφερειακές Ενότητες κατέγραψαν μείωση: Κοζάνης (-20%), Φλώρινας (-8%), Καστοριάς (-16%) και Γρεβενών (-10%) με τη συνολική να οφείλεται τελικά στην κατακόρυφη μείωση στην Ενότητα Κοζάνης, η οποία διαχρονικά σημειώνει την υψηλότερη συνεισφορά στο ΑΕΠ της Περιφέρειας (57% το 2017).

Το % συμμετοχής του ενεργειακού τομέα στην ΑΠΑ της Δυτικής Μακεδονίας διατηρείται σταθερά πάνω από το 30% τόσο πριν όσο και εντός της οικονομικής κρίσης, με τον κλάδο της εξόρυξης, ενέργειας και ύδρευσης να εισφέρει το 38,65% της συνολικής ΑΠΑ της Δυτικής Μακεδονίας - το 50,36% και 39,4% της ΑΠΑ των περιφερειακών ενοτήτων Κοζάνης και Φλώρινας. (ΣΕΤΕ).

Ο **πρωτογενής τομέας** (αν και έχει διαχρονικά υποστεί σημαντική συρρίκνωση) παρουσιάζει τάσεις βελτίωσης με αύξηση της τάξης του 14% την τελευταία 10ετία και της τάξης του 35% της τελευταία 5ετία, ενώ η συμμετοχή του στη διαμόρφωση της συνολικής ΑΠΑ αυξήθηκε κατά τρεις (3) ποσοστιαίες μονάδες (από 5% σε 8%). Χρειάζεται να ενισχυθεί η αναδιάρθρωση της παραγωγής, η βελτίωση της τυποποίησης και εμπορίας των ιδιαίτερης τοπικής σημασίας γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων ποιότητας προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή του στο ΑΕΠ της Περιφέρειας και να συμβάλλει στην αύξηση της απασχόλησης.

Ο **δευτερογενής τομέας** χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη ορισμένων ισχυρών δραστηριοτήτων, όπως το κύκλωμα λιγνίτης-ενέργεια και ο κλάδος της γούνας. Ωστόσο ο κλάδος της γούνας παρουσίασε σημαντική μείωση τα τελευταία χρόνια και χρήζει ενίσχυσης, ενώ το κύκλωμα λιγνίτη – ενέργειας παρουσιάζει την ανάγκη άμεσης στοχευμένης δράσης για τη μετάβαση στη μεταλιγνιτική περίοδο. Θετικές προοπτικές εμφανίζει και η μεταποίηση αγροτικών προϊόντων. Είναι αξιοσημείωτο ότι η μεταποίηση παρουσιάζει μία αυξητική τάση την περίοδο 2015-2016 με ποσοστά 2,2% και 6,4% αντίστοιχα, γεγονός που δείχνει ενδεχομένως την προσπάθεια της πραγματικής οικονομίας να προσαρμοστεί στη νέα πραγματικότητα.

Ο **τριτογενής τομέας** χαρακτηρίζεται από μία αισθητή μείωση του εμπορίου λόγω της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, σε σχέση με τον τουρισμό, η μη επαρκής αξιοποίηση του φυσικού πλούτου και της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και οι διαρθρωτικές αδυναμίες των επιχειρήσεων του κλάδου συμβάλλουν στο μειωμένο αριθμό των διανυκτερεύσεων κύρια από αλλοδαπούς τουρίστες. Η ΠΔΜ χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα αξιόλογο φυσικό περιβάλλον και πολιτιστικούς πόρους με σημαντικές δυνατότητες ανάδειξης.

Συμπερασματικά, η οικονομία της Δυτικής Μακεδονίας αναπτύχθηκε έως τώρα με κινητήρα τον κλάδο Εξόρυξη – Ενέργεια, με δευτερεύουσα συμβολή του κλάδου της γουνοποιίας, με κατά περιόδους επενδύσεις των ΜΜΕ στη μεταποίηση σε κλάδους απευθυνόμενους κυρίως στην εσωτερική ή και μόνο στην τοπική αγορά υπό συνθήκες «προστασίας» που προσέφεραν η γεωγραφική απομόνωση και η νομοθεσία κινήτρων, με μια σχετική έκρηξη στον κατασκευαστικό τομέα που προκάλεσαν η κυκλοφορία του εισοδήματος που παρήγαγε ο ενεργειακός κλάδος και η εκτέλεση έργων υποδομής, χωρίς όμως δομική συνολική βελτίωση σε ό,τι αφορά την απασχόληση.

Η υφιστάμενη παραγωγική διάρθρωση αδυνατεί να απορροφήσει τους κραδασμούς από την κρίση, με αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο και μεγάλο έλλειμμα ανταγωνιστικότητας, υστέρηση σε καινοτομία, επιχειρηματική κουλτούρα, ποιότητα θεσμών, ανώτατη εκπαίδευση και δια βίου μάθηση, αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας και με ενδο-περιφερειακές ανισότητες που επιμένουν. Ο αγροτικός τομέας εμφανίζει μείωση αξίας παραγωγής, αριθμού εκμεταλλεύσεων και ακαθάριστων επενδύσεων, η μεταποίηση κυριαρχείται από μικρού μεγέθους και οικογενειακού χαρακτήρα ΜΜΕ χωρίς δυναμισμό, ο τουρισμός διαθέτει λίγους τουριστικούς προορισμούς και οι ενδο-περιφερειακές ανισότητες επιμένουν, κυρίως στις απομακρυσμένες περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά μειονεκτήματα με μέσο όρο εισοδήματος κάτω από το όριο της φτώχειας και δείκτη γήρανσης υψηλότερο του εθνικού μέσου όρου.

Το μικρό μέγεθος της οικονομίας και η έλλειψη ισορροπίας στην κλαδική της σύνθεση, καταλήγουν σε μια απασχόληση που συγκεντρώνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό σε δύο μόνο τομείς (γεωργία και εξόρυξη – βιομηχανία – ενέργεια) και άρα απασχόληση και εισόδημα είναι συνεχώς ευάλωτοι σε κάθε αρνητική εξέλιξη σ' αυτούς τους τομείς. Με έναν κλάδο (γούνα- δέρμα- ένδυση) να δημιουργεί 70% των εξαγωγών, η εξωστρέφεια παραμένει περιορισμένη και ευάλωτη και ο συνδυασμός μειούμενης εξωστρέφειας και περιορισμένης χρήσης / υιοθέτησης / προσαρμογής

καινοτομίας δεν μπορούν να υποστηρίξουν ένα συνεκτικό διατηρήσιμο σώμα επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα τη μείωση του πλήθους τους αμέσως με την έκρηξη της οικονομικής κρίσης.

Η απολιγνιτοποίηση της περιφερειακής οικονομίας συνιστά τον σοβαρότερο πλέον πρόσφατο παράγοντα. Η λιγνιτική δραστηριότητα συνεισφέρει άμεσα και έμμεσα στην οικονομία των περιφερειακών ενοτήτων Κοζάνης και Φλώρινας κατά ~ € 1,7 δισ., συμβάλλει στην απασχόληση ~ 17 χιλ. ατόμων (30% των θέσεων εργασίας των δύο περιφερειακών ενοτήτων) ενώ υποστηρίζει τη λειτουργία ~800 επιχειρήσεων, ο κύκλος εργασιών των οποίων εκτιμάται πως υπερβαίνει τα € 405 εκ. (Σχέδιο ΕΣΔΑΜ, στοιχεία 2019).

Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των επιπτώσεων, η απολιγνιτοποίηση εκτιμάται πως θα οδηγήσει σε μείωση της ΑΠΑ των περιφερειακών ενοτήτων Κοζάνης και Φλώρινας κατά € 1 δισ. και της απασχόλησης κατά ~ 10 χιλ άτομα. Επιπλέον, το πλήθος των επιχειρήσεων και το ύψος του κύκλου εργασιών των περιφερειακών ενοτήτων Κοζάνης και Φλώρινας το οποίο εκτιμάται πως θα επηρεαστεί ανέρχεται σε ~ 610 και € 319 εκ. αντίστοιχα (Σχέδιο ΕΣΔΑΜ).

Τέλος, χωρίς ακόμη διαθέσιμα ποσοτικά στοιχεία, σημαντική εκτιμάται ότι είναι η επίπτωση της πανδημίας Covid-19. Η Δυτική Μακεδονία θεωρείται Περιφέρεια υψηλής έκθεσης / μεσαίας ευαισθησίας ως προς αυτές τις επιπτώσεις, υψηλής έκθεσης / χαμηλής ευαισθησίας όσον αφορά στην επίπτωση των lockdown, και με πιθανή επίπτωση 16-19% στο ΑΕΠ της (χωρίς τις δημόσιες αντισταθμιστικές παρεμβάσεις) (ECR, Potential impacts of COVID-19 on regions and cities of the EU).

Οι παραπάνω διαπιστώσεις αποτελούν κρίσιμους παράγοντες διαμόρφωσης της οικονομικής δραστηριότητας και της κοινωνικής πραγματικότητας και καθορίζουν τις δυνατότητες της Περιφέρειας να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματά της, να αναστρέψει τις αδυναμίες της και να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που προκύπτουν. Υπό τις πρόσθετες νέες συνθήκες όμως άρσης της «απομόνωσης», έντασης του διεθνούς και δια-περιφερειακού ανταγωνισμού, περιορισμού της κρατικής παρέμβασης και αλλαγών στην εθνική και ευρωπαϊκή ενεργειακή αγορά, τις διαρθρωτικές αδυναμίες του παραγωγικού συστήματος που επιμένουν (περιορισμένο εύρος κλαδικής εξειδίκευσης, χαμηλή διασύνδεση μεταξύ παραγωγικών τομέων, εξάρτηση από συμβατικούς κλάδους, μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, μικρό επίπεδο σε επενδύσεις εκσυγχρονισμού και χαμηλές επιδόσεις σε υιοθέτηση καινοτομίας και σε δραστηριότητες ΕΤΑΚ), σε συνδυασμό με την ανάγκη μετάβασης και προσαρμογής στη μεταλιγνιτική περίοδο και αντιστάθμισης των επιπτώσεων της πανδημίας δημιουργούν ένα ασφυκτικό πλαίσιο που πρέπει να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά η Περιφέρεια και να αποκτήσει ένα ασφαλές περιβάλλον ισόρροπης και σταθερής ανάπτυξης με βιώσιμες θέσεις απασχόλησης, ποιοτικό περιβάλλον και κοινωνική συνοχή.

3. Οι Προτεραιότητες της Περιφέρειας

Η κρίση που βίωσε η Ελλάδα και κατ' επέκταση η Ελληνική Περιφέρεια δεν ήταν μόνο δημοσιονομική αλλά κοινωνική και αναπτυξιακή. Η κρίση αυτή έχει τις ρίζες της στο αδιέξοδο που προκάλεσε το παραγωγικό μοντέλο που κυριάρχησε στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες. Δηλαδή, ενός εσωστρεφούς μοντέλου ανάπτυξης, που βασίστηκε στην εγχώρια κατανάλωση και το φθηνό δανεισμό, το οποίο δεν επέτρεψε στην ελληνική οικονομία να παρακολουθήσει τις παγκόσμιες εξελίξεις.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (ΠΔΜ) εισέρχεται στη Νέα Προγραμματική Περίοδο ως μια Περιφέρεια που αφενός εξέρχεται της οικονομικής (και κοινωνικής) κρίσης αφετέρου που «πλήττεται», άμεσα, από τις συνέπειες της ευρωπαϊκής στρατηγικής για «μετάβαση στην Καθαρή Ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες». «Πλήττεται» διότι η εφαρμογή της συγκεκριμένης πολιτικής ανάγει το ζήτημα για την ΠΔΜ από απλή μετάβαση στην Καθαρή Ενέργεια σε υποχρέωση μετάβασης της περιφερειακής οικονομίας προς ένα νέο παραγωγικό και αναπτυξιακό μοντέλο, λόγω της καθοριστικής και ιδιαίτερα υψηλής εξάρτησης της Περιφέρειας από τον κλάδο της ενέργειας και τους συνοδευτικούς κλάδους.

Υπό το πρίσμα της βίαιης μετάβασης σε ένα νέο περιβάλλον, η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας καλείται να διαμορφώσει ένα νέο πλαίσιο στρατηγικής όπου η ισχυρή οικονομική βάση και η πράσινη βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να επέχουν υψηλή θέση στην αναπτυξιακή της ατζέντα, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, και μάλιστα σε σύντομο χρονικό διάστημα, οι επιπτώσεις στην απασχόληση και στη χωρική συνοχή από την απολιγνιτοποίηση.

Το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας στο οποίο καλείται να συνδράμει το ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 είναι:

Η διαμόρφωση ενός νέου, ενισχυμένου και διακριτού ρόλου της Δυτικής Μακεδονίας στο εθνικό και διεθνές περιβάλλον με επίκεντρο τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων απασχόλησης μέσω:

- ♦ του οικονομικού μετασχηματισμού της περιφερειακής οικονομίας με όρους βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας,
- ♦ της στήριξης της πράσινης βιώσιμης ανάπτυξης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών περιοχών και των περιοχών υπαίθρου και
- ♦ της διατήρησης της συνοχής, μέσω ενός συμπαγούς κοινωνικού μοντέλου.

Το νέο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 σχεδιάζεται σαν μία ολοκληρωμένη παρέμβαση του ΕΣΠΑ 2021 – 2027, μέσα από ένα συνδυασμό παρεμβάσεων σε αναπτυξιακές προτεραιότητες της Περιφερειακής στρατηγικής στο σύνολο των 5 Στόχων Πολιτικής (ΣΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ΠΠ 2021-2027.

Το αναγκαστικά φιλόδοξο αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας πρέπει να υποστηριχθεί **προγραμματισμένα και υπό συνεχή τοπική συμμετοχή, παρακολούθηση και αξιολόγηση**, από όλα τα παράλληλα αναπτυξιακά χρηματοδοτικά προγράμματα (ΕΣΔΑΜ, τομεακά ΕΠ του ΕΣΠΑ, ΠΠΑ και ΕΠΑ, Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, κ.α.).

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας οργανώνεται σε εναρμόνιση με τους 5 Στόχους Πολιτικής (ΣΠ) και τους αντίστοιχους Ειδικούς Στόχους στους Άξονες Προτεραιότητας που παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πιν. 3.1 Οι Άξονες Προτεραιότητας του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027

Άξονες Προτεραιότητας		Στόχοι Πολιτικής	
ΑΠ1	Ενίσχυση του παραγωγικού και οικονομικού μετασχηματισμού της Περιφέρειας	ΣΠ1	« Μια εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού»
ΑΠ2	Στήριξη της καθαρής ενέργειας και της πράσινης αειφόρου ανάπτυξης	ΣΠ2	« Μια πιο πράσινη χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ανθεκτική Ευρώπη μέσω της προώθησης της καθαρής και δίκαιης ενεργειακής μετάβασης, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων»
ΑΠ3	Ενίσχυση της διασυνδεσιμότητας της Περιφέρειας	ΣΠ3	« Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων ΤΠΕ»
ΑΠ4	Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΤΠΑ)	ΣΠ4	« Μια πιο κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων»
ΑΠ5	Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΚΤ+)	ΣΠ4	« Μια πιο κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων»
ΑΠ6	Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη των αστικών περιοχών και της υπαίθρου	ΣΠ5	« Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες της , μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών»
ΑΠ7	Τεχνική Βοήθεια (ΕΤΠΑ)		
ΑΠ8	Τεχνική Βοήθεια (ΕΚΤ)		

ΑΠ1: Ενίσχυση του παραγωγικού και οικονομικού μετασχηματισμού της Περιφέρειας

ΣΠ 1: Μια Εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού

Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)

Στην τρέχουσα περίοδο σχεδιάστηκε το Στρατηγικό Σχέδιο της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) και υλοποιούνται και προβλέπεται να υλοποιηθούν σημαντικές δράσεις τόσο στον τομέα έρευνας και καινοτομίας, όσο και στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της ψηφιακής ανάπτυξης.

Στον τομέα της **έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομικής ανάπτυξης** υλοποιούνται οι δράσεις ανάπτυξης και δημιουργίας ερευνητικών υποδομών (ΙΤΕΣΚ/ΕΚΕΤΑ και Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας) στους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης, και ενισχύονται περισσότερα από 30 ερευνητικά σχέδια επιχειρήσεων σε συνεργασία με ερευνητικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα, αυξάνοντας στους 750 τον αριθμό του ερευνητικού προσωπικού που απασχολείται στον τομέα ΕΤΑΚ. Επίσης υλοποιείται η πράξη δημιουργίας και λειτουργίας της Περιφερειακής Δομής RIS3. Από το τομεακό ΕΠΑΝΕΚ ενισχύονται 53 ερευνητικά προγράμματα συνεργασίας ερευνητικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων. Επίσης ενισχύονται 2 δράσεις στήριξης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας για την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και καινοτόμων προσεγγίσεων στον ενεργειακό τομέα χαμηλού ανθρακικού αποτυπώματος, στην αγροδιατροφή και στον τουρισμό.

Η περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας είναι μία από τις λιγότερο δυναμικές περιφέρειες της Ελλάδας όσον αφορά τις δραστηριότητες έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας (ΕΤΑΚ). Σύμφωνα με το με το Regional Innovation Scoreboard της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2019, η ΠΔΜ παρουσιάζει υστέρηση στις επιδόσεις στην καινοτομία τόσο σε σχέση με το εθνικό όσο και με το ευρωπαϊκό επίπεδο και κατατάσσεται στις περιφέρειες μέτριας καινοτομίας (Moderate Innovator). Παρ' όλα αυτά οι επιδόσεις της έχουν αυξηθεί σε σχέση με το 2011 κατά 23,1%, όπως φαίνεται από τον συνθετικό Περιφερειακό Δείκτη Καινοτομίας (Regional Innovation Index – RII). Οι περιφερειακές ακαθάριστες δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη (GERD) το 2017 ήταν 0,4% (€14,27 εκ.) του ΑΕγχΠ της Περιφέρειας και οι δαπάνες των επιχειρήσεων για Ε&Α (BERD) αντίστοιχα 0,1% (€2,01 εκ.), χαρακτηριστικά των χαμηλών επιδόσεων Ε&Α της Περιφέρειας (Eurostat, 2020). Ωστόσο, σύμφωνα με την Eurostat (2020), το 2019 το 47,7% του πληθυσμού της Δ. Μακεδονίας ηλικίας 30-34 ετών είχε τριτοβάθμια εκπαίδευση, καταλαμβάνοντας τη δεύτερη θέση μεταξύ των 13 ελληνικών περιφερειών, πάνω από τον εθνικό (43,1%) και ευρωπαϊκό (41,6%) μ.ο.. Όμως, την ίδια χρονιά μόνο το 2% (45,6 χιλιάδες) του ανθρώπινου δυναμικού στην επιστήμη και την τεχνολογία (HRST) στην Ελλάδα βρίσκονταν στην Περιφέρεια, καταλαμβάνοντας την ενδέκατη θέση μεταξύ των 13 Περιφερειών (Eurostat, 2020).

Τα παραπάνω ποσοτικά στοιχεία αντικατοπτρίζουν το χαμηλό βαθμό επάρκειας των ερευνητικών και εκπαιδευτικών υποδομών. Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέρος των προσπαθειών ΕΤΑΚ των ερευνητικών φορέων της περιοχής επικεντρώνεται κυρίως σε ενεργειακά θέματα, π.χ. την παραγωγή ενέργειας, τις τεχνολογίες καθαρής ενέργειας κ.λπ. στην προσπάθεια ενίσχυσης του ενεργειακού προφίλ της Περιφέρειας με παράλληλη στροφή προς πιο «πράσινες» λύσεις. Αν και οι καινοτομικές επιδόσεις βελτιώθηκαν μεταξύ 2011 και 2019 η Περιφέρεια εμφανίζει ελλείψεις σε πόρους, δίκτυα και μέτρα για την αναβάθμισή της. Επιπρόσθετα, οι επιπτώσεις της κρίσης στις ιδιωτικές επενδύσεις, επέφεραν αντίστοιχη μείωση στα ήδη χαμηλά επίπεδα ιδιωτικών επενδύσεων Ε&Α στην περιοχή.

Τα τελευταία χρόνια, αποδεικνύεται ότι οι πολιτικές που συμβάλλουν πραγματικά στην αύξηση της παραγωγικότητας πρέπει να υποστηρίζονται από τη γνώση, την έρευνα και την καινοτομία. Το εύρος της εφαρμογής της καινοτομίας που βασίζεται στη γνώση θα καθορίσει όλο και περισσότερο την επιτυχία στη δημιουργία οικονομικής αξίας, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τις θέσεις εργασίας.

Οι νέες τεχνολογίες και ειδικότερα η καινοτόμος χρήση τεχνολογιών, η καλύτερη αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και η επιτάχυνση της πρόσληψής τους στην αγορά είναι καθοριστικής σημασίας. Με τη σειρά του, αυτό απαιτεί στρατηγική εστίαση σε νέες δεξιότητες, συστήματα συνεχούς μάθησης και εκπαίδευσης.

Δεδομένου ότι η έρευνα και η καινοτομία είναι βασικοί κινητήριοι μοχλοί για την αύξηση της παραγωγικότητας και την επίτευξη με δίκαιο τρόπο στην οικονομία που είναι ουδέτερη για το κλίμα, χρειάζονται πρόσθετες επενδύσεις στην έρευνα, την ανάπτυξη και την καινοτομία.

Προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της έρευνας και καινοτομίας κρίνεται αναγκαία η συνεργασία της Περιφέρειας με άλλους φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό μέσω της συμμετοχής της στις Θεματικές Πλατφόρμες Έξυπνης Εξειδίκευσης S3 (για τον Βιομηχανικό Εκσυγχρονισμό, την Αγροδιατροφή και την Ενέργεια) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που εποπτεύονται από το Κοινό Κέντρο Ερευνών (Joint Research Centre - JRC).

Βασικός στόχος των πλατφορμών είναι η διαπεριφερειακή συνεργασία σε τομείς έξυπνης εξειδίκευσης και η βελτίωση του επιπέδου γνώσης που μπορεί να οδηγήσει στη βελτίωση της θέσης των περιφερειών στις ευρωπαϊκές αλυσίδες αξίας και την ανάπτυξη κοινών στρατηγικών καινοτομίας.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας ήδη συμμετέχει στη νεοσύστατη συνεργασία BERRY+ η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο της πλατφόρμας του Βιομηχανικού Εκσυγχρονισμού (Industrial Modernization) με σκοπό την καινοτόμο αξιοποίηση των διαθέσιμων φυσικών πόρων για την παραγωγή εμπορεύσιμων προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η προώθηση της μετάβασης, υπό την «καθοδήγηση» της καινοτομίας και ενός συνδυασμού πολιτικών και παρεμβάσεων που δίνουν έμφαση στις επενδύσεις στη γνώση, στην ανάληψη και ανάδειξη ερευνητικών αποτελεσμάτων και στην ανάπτυξη καινοτομιών, σε ένα νέο παραγωγικό μοντέλο με αποδεδειγμένες λύσεις για βιώσιμη ανάπτυξη.
- ⇒ Η περαιτέρω ενίσχυση των δομών-υποδομών ΕΤΑΚ, η ενίσχυση επιχειρηματικών επενδύσεων στην ΕΤΑΚ, & η προώθηση των συνεργασιών μεταξύ Ερευνητικών Κέντρων (Πανεπιστήμιο, ΕΚΕΤΑ-ΙΔΕΠ) και η διασύνδεσή τους με τις επιχειρήσεις (με έμφαση σε τομείς της Έξυπνης Εξειδίκευσης)
- ⇒ Η δημιουργία του καλύτερου δυνατού οικοσυστήματος για την άνθηση δραστηριοτήτων καινοτομίας, αξιοποιώντας πλήρως την πολιτική πνευματικής ιδιοκτησίας (IP). Οι συνεχείς επενδύσεις σε ανοικτά πρότυπα είναι απαραίτητες για τη δημιουργία παγκόσμιων αξιακών αλυσίδων προσβάσιμων για όλους, ιδίως για να μπορέσουν οι ΜΜΕ να συμμετάσχουν στη δημιουργία αξίας και να διατηρήσουν μια ανταγωνιστική θέση στις αγορές.
- ⇒ Η ανταλλαγή τεχνογνωσίας με περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που παρουσιάζουν παρόμοια ή συμπληρωματικά χαρακτηριστικά Έξυπνης Εξειδίκευσης

Ειδικός Στόχος

i. Ανάπτυξη και ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Τα έργα που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 θα προσδιοριστούν μετά από τη γνωμοδότηση της ΕΥΣΕ, όπως προβλέπεται σύμφωνα με τη σχετική Εγκύκλιο για την ένταξη μελετών ωρίμανσης έργων ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής που θα υλοποιηθούν στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σε Άξονες Προτεραιότητας των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, πέραν των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Ενίσχυση των ερευνητικών υποδομών και δομών στήριξης της ΕΤΑΚ (Περιφερειακής Δομή της RIS3, κ.α.)
- ⇒ Ενίσχυση σχεδίων ερευνητικών σχεδίων των επιχειρήσεων με τα ερευνητικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα και clusters και τους λοιπούς φορείς προώθησης και ανάπτυξης της καινοτομίας
- ⇒ Ενίσχυση επιχειρήσεων για έργα ΕΤΑΚ
- ⇒ Δράσεις δικτύωσης μεταξύ ερευνητικών φορέων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων και clusters σε τομείς προτεραιότητας του σχεδίου στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας
- ⇒ Στήριξη συμμετοχής επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων σε διεθνείς δράσεις Ε&Κ
- ⇒ Στήριξη συνεργατικών σχηματισμών με διεθνή προσανατολισμό
- ⇒ Η ενίσχυση διαπεριφερειακών - διακρατικών καινοτόμων επενδύσεων και η ολοκλήρωση/ένταξη των επιχειρηματικών καινοτομιών της Περιφέρειας σε υπάρχουσες ή αναδυόμενες Ευρωπαϊκές Αλυσίδες Αξίας (European Value Chains - EVC).
- ⇒ Η δημιουργία Κέντρου Γνώσης του Αγροδιατροφικού Τομέα στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.
- ⇒ Ενίσχυση ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων / υπηρεσιών σύμφωνα με την εθνική και περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης
- ⇒ Δράσεις εμπορικής αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων
- ⇒ Ενίσχυση του θεσμού των τεχνοβλαστών (spin-offs) για την αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων, ιδιαίτερα εκείνων που προέρχονται από ερευνητικά έργα, για τη ανάπτυξη επιχειρηματικών ιδεών με στόχο την εκπόνηση βιώσιμου επιχειρηματικού πλάνου και δημιουργία και λειτουργία νεοφυών επιχειρήσεων έντασης γνώσης με σημαντική προστιθέμενη αξία για την οικονομία της Περιφέρειας.

- ⇒ Δημιουργία εξειδικευμένων και διαπιστευμένων προγραμμάτων ενδοεπιχειρησιακών σπουδών για την ενίσχυση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας και για την υποστήριξη της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης των στελεχών των τοπικών επιχειρήσεων.
- ⇒ Κίνητρα ίδρυσης νέων καινοτόμων επιχειρήσεων και προϊόντων με έμφαση στους τομείς προτεραιότητας έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης κατανέμονται κατά κύριο λόγο στο Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα - Καινοτομία» (ΕΠΑΝΕΚ). Τα Περιφερειακά Προγράμματα στο πλαίσιο του ΣΠ1 δύνανται να επιλέξουν, εφόσον τεκμηριώνεται ως απαραίτητη, τη χρηματοδότηση της περιφερειακής τους στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για δράσεις ως αποτέλεσμα επιχειρηματικής ανακάλυψης μέχρι ποσού ανά επενδυτικό σχέδιο 200.000 €, καθώς και τοπικές ερευνητικές υποδομές που συνδέονται με την περιφερειακή στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση π/υ έκαστη έως 1 εκ. €.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις προτεραιότητας της εθνικής RIS (ενέργεια, ΤΠΕ, αγροδιατροφή, κ.α.).

Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα

Στην **ψηφιακή ανάπτυξη** την τρέχουσα περίοδο προβλέπεται η υλοποίηση περισσότερων από 20 ψηφιακών υπηρεσιών και εφαρμογές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, ανάδειξης του πολιτισμού και βελτίωσης της τουριστικής κίνησης, ηλεκτρονικής παιδείας και ηλεκτρονικού περιεχομένου και υγείας - πρόνοιας και κοινωνικής ένταξης.

Επί συνόλου 28 κρατών μελών της ΕΕ, η Ελλάδα κατατάσσεται 27η στον δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2020. Με βάση τα στοιχεία πριν από την πανδημία, κατά το προηγούμενο έτος, παρά την αύξηση της συνολικής βαθμολογίας της, η Ελλάδα σημείωσε περιορισμένη βελτίωση των επιδόσεων της όσον αφορά τις παραμέτρους του δείκτη DESI που μετρήθηκαν. Ωστόσο, η Ελλάδα βελτίωσε τις επιδόσεις της όσον αφορά την παράμετρο του ανθρώπινου κεφαλαίου, σημειώνοντας πρόοδο σε όλους, σχεδόν, τους σχετικούς δείκτες. Για πρώτη φορά, το ποσοστό των ατόμων που έχουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες υπερβαίνει το 50%. Όσον αφορά τη συνδεσιμότητα, η Ελλάδα προχωρεί με πολύ ταχείς ρυθμούς στον τομέα της ευρυζωνικών επικοινωνιών υψηλής ταχύτητας (NGA), έχοντας σημειώσει σημαντική πρόοδο κατά 15 εκατοστιαίες μονάδες κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους, παραμένοντας όμως κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ. Όσον αφορά τη διάσταση των ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 27^η θέση στην ΕΕ, αρκετά κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά κατέγραψε αύξηση 5,1 μονάδων κατά το προηγούμενο έτος, ακολουθώντας τη μέση αύξηση 5 μονάδων της ΕΕ. Από την πλευρά της προσφοράς (όσον αφορά την παροχή διαδικτυακών δημόσιων υπηρεσιών), η Ελλάδα συνέχισε να σημειώνει πρόοδο το 2019, με 25/100 προσυμπληρωμένα έντυπα σε σύγκριση με 23/100 το 2018, αλλά παραμένει πολύ κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ. Ο αριθμός των χρηστών του διαδικτύου που είναι ενεργοί χρήστες υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ανέρχεται σε ποσοστό 39 % και εξακολουθεί να είναι πολύ χαμηλότερος από τον μέσο όρο του 67 % στην ΕΕ, παρά την αύξηση της τάξης του 3 % το 2019. Η διαθεσιμότητα ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών για τις επιχειρήσεις αυξήθηκε (σε 63 το 2019), αλλά όχι αρκετά ώστε να προσεγγίσει τον μέσο όρο της ΕΕ (88 το 2019).

Σε μια περίοδο ισχυρού παγκόσμιου ανταγωνισμού, είναι σημαντικό η Περιφέρεια να αγκαλιάσει τον επιταχυνόμενο ψηφιακό μετασχηματισμό της οικονομίας και της κοινωνίας της, η οποία προσφέρει νέες ευκαιρίες και δημιουργεί νέες προκλήσεις, και να καταστεί σημαντικός ανταγωνιστής στην ψηφιακή οικονομία και στην αναδυόμενη και ελκυστική αγορά της ψηφιοποίησης και των ψηφιακών υπηρεσιών.

Ως εκ τούτου, απαιτείται μια συνεκτική ψηφιακή πολιτική, η οποία θα επιτρέψει την υιοθέτηση της καινοτομίας και των βασικών τεχνολογιών, ώστε οι επιχειρήσεις να αναπτυχθούν και να είναι ανταγωνιστικές παγκοσμίως.

Ένα από τα βασικά στοιχεία στο μέλλον θα είναι η εμπιστοσύνη των ανθρώπων στις ψηφιακές πλατφόρμες και η ασφάλεια των δεδομένων τους. Η βελτίωση της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο είναι ένα κρίσιμο στοιχείο για την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων και των πολιτών στις ψηφιακές λύσεις.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η ανάπτυξη, προώθηση και εφαρμογή πτυχών της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και η παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις με έμφαση στην επιχειρηματικότητα, στον πολιτισμό, τον τουρισμό, τη μάθηση, την κοινωνική ένταξη και την υγεία.

- ⇒ Η προώθηση της χρήσης ΤΠΕ στις υπηρεσίες της Δημόσιας Ασφάλειας, της πολιτικής προστασίας και των μεταφορών.
- ⇒ Η ενθάρρυνση των πολιτών να εμπιστεύονται την ψηφιοποιημένη κοινωνία προσφέροντας λύσεις σε τομείς όπως η διαφάνεια και η διαχείριση των δεδομένων με επίκεντρο τον άνθρωπο, υποστηριζόμενη από την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού για την προστασία των γενικών δεδομένων.
- ⇒ Δράσεις ανάπτυξης καινοτόμων εργαλείων στην κατεύθυνση των έξυπνων πόλεων για παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών σε πολίτες και επιχειρήσεις με στόχο τη μείωση του οικονομικού κόστους και της περιβαλλοντικής ρύπανσης.

Ειδικός Στόχος

- ii. Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους ερευνητικούς οργανισμούς και τις δημόσιες αρχές

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Ανάπτυξη ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών και εφαρμογών
- ⇒ Ανάπτυξη ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών και εφαρμογών προς επιχειρήσεις
- ⇒ Ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών στους τομείς του πολιτισμού, τουρισμού
- ⇒ Ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών στους τομείς παιδείας, υγείας – κοινωνικής πρόνοιας.
- ⇒ Στήριξη της χρήσης των ΤΠΕ στις υπηρεσίες της Δημόσιας Ασφάλειας και της πολιτικής προστασίας
- ⇒ Ψηφιοποίηση αρχείων και διαδικασιών δημοσίων φορέων
- ⇒ Δράσεις παροχής πρόσβασης σε πολίτες και επιχειρήσεις ανοικτών δεδομένων των δημοσίων φορέων

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν τον ψηφιακό μετασχηματισμό πλην αυτών που αφορούν στην επιχειρηματικότητα (που θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΠΑΝΕΚ) προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2021-2027.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις ψηφιακής ανάπτυξης του δημοσίου τομέα.

Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων

Στην **επιχειρηματικότητα** προβλέπεται να ενισχυθούν περίπου 250 επιχειρήσεις με έμφαση στους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης που συμβάλλουν στη δημιουργία περίπου 100 θέσεων απασχόλησης. Δημιουργήθηκε και λειτουργεί το Ταμείο Επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ II). Στο πλαίσιο των δράσεων στήριξης των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία του Covid-19 προβλέπεται η ενίσχυση περίπου 4.500 επιχειρήσεων με επιδότηση του κεφαλαίου κίνησης. Επίσης προβλέπεται και η στήριξη ανάπτυξης θερμοκοιτίδας/ων και συνεργατικών σχηματισμών (clusters) και δικτύων επιχειρήσεων με έμφαση στους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης. Επίσης δημιουργήθηκε το Ταμείο Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας (ΤΑΔΥΜ) με πόρους της Περιφέρειας και Εθνικούς Πόρους για τη στήριξη των επιχειρηματικών επενδύσεων. Από το τομεακό ΕΠΑΝΕΚ ενισχύονται συνολικά 541 επιχειρηματικά σχέδια προϋπολογισμού 21,9 εκ. € (173 επιχειρήσεις για την αναβάθμιση και εφαρμογή καινοτόμων διαδικασιών, 51 επιχειρήσεις για τη βελτίωση της εξωστρέφειας, 93 επιχειρήσεις για ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών και ηλεκτρονικού εμπορίου και 224 για ενίσχυση της αυταπασχόλησης και της νεοφυούς επιχειρηματικότητας). Επιπλέον στο πλαίσιο στήριξης των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19 ενισχύονται περίπου 3.100 επιχειρήσεις (Ταμείο Εγγυοδοσίας, επιδότηση τόκων υφιστάμενων δανείων ΜΜΕ, υποστήριξη κεφαλαίου κίνησης με τη μορφή επιχορηγήσεων κλπ). Στο πλαίσιο του Αναπτυξιακού Νόμου εντάχθηκε η ενίσχυση 17 επιχειρήσεων, που συμβάλλουν στη δημιουργία 36 θέσεων εργασίας, ενώ σε διαδικασία αξιολόγησης βρίσκονται 82 προτάσεις.

Από το LEADER ενισχύονται 97 μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις στους τομείς μεταποίησης και εμπορίου.

Το 2017 ο τριτογενής τομέας αντιπροσώπευε το 47,1% της περιφερειακής ΑΠΑ (€3,4 δις), ενώ το μερίδιο του δευτερογενούς τομέα ήταν 43,8%, πολύ μεγαλύτερο από όλες τις άλλες περιφέρειες της Ελλάδας. Επιπλέον, το 2019 το 55,7% του εργατικού δυναμικού απασχολείται στον τομέα των υπηρεσιών, το 24% στον δευτερογενή τομέα (Eurostat, 2020). Ο αριθμός των επιχειρήσεων για την ΠΔΜ το έτος 2016 ανερχόταν σε 39.589 μονάδες, οι οποίες απασχολούσαν 81.812 εργαζόμενους με συνολικό κύκλο εργασιών 2,57 δις.€. 15%, Ο κλάδος του Χονδρικού και Λιανικού Εμπορίου, Επισκευής Μηχανοκίνητων Οχημάτων διαθέτει το 15% των επιχειρήσεων, αλλά έχει το μεγαλύτερο ποσοστό του συνολικού κύκλου εργασιών (44%). Η μεταποίηση, παρόλο που έχει πολύ μικρό ποσοστό επιχειρήσεων στην Περιφέρεια (6%), είναι υπεύθυνη για το 18% του συνολικού κύκλου εργασιών. Οι επιχειρήσεις στους κλάδους υψηλής τεχνολογίας – έντασης γνώσης, ανέρχονται σε 238 μονάδες, ήτοι στο 0,6% του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας, με αντίστοιχη συμμετοχή στον κύκλο εργασιών και στους απασχολούμενους. Οι εξαγωγές της ΠΔΜ το 2017 ανήλθαν σε 360,8 εκ μ.€ αντιπροσωπεύουν το 1,3% των συνολικών εξαγωγών της χώρας, φέρνοντας τις εξαγωγικές επιδόσεις της Περιφέρειας στην 9η θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας. Ως προς την εξωστρέφεια της οικονομίας της ΠΔΜ, ο λόγος των εξαγωγών προς το ΑΕΠ (στοιχεία 2016) είναι 8% και παρουσιάζει αφενός υστέρηση σε σχέση με τον αντίστοιχο δείκτη της χώρας (14%), αφετέρου τάση μείωσης τα τελευταία έτη. Συνολικά οι εξαγωγές της ΠΔΜ έχουν μειωθεί κατά 16% σε σχέση με το 2013.

Η περιφερειακή οικονομία αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις που σχετίζονται με την ανάγκη αναδιάρθρωσης της οικονομίας προς δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, την απουσία άμεσων ξένων επενδύσεων, τη μείωση του μεταποιητικού τομέα και τη ρύπανση και υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος που προκύπτει από δεκαετίες δραστηριοτήτων εξόρυξης και παραγωγής ενέργειας. Παράλληλα η πρόσφατη οικονομική κρίση έχει μεγεθύνει τις διαρθρωτικές ελλείψεις της τοπικής οικονομίας, που χαρακτηρίζεται από μικρές επιχειρήσεις, παραδοσιακές βιομηχανίες, υψηλή ανεργία και χαμηλή ανταγωνιστικότητα.

Στις σημαντικότερες δυσκολίες για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας περιλαμβάνονται η γραφειοκρατία, η αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση, οι περιοριστικοί κανονισμοί εργασίας, το ανεπαρκώς εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό και η ατολμία για καινοτομία.

Είναι εξαιρετικά σημαντικό για την ΠΔΜ, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και η ανταγωνιστικότητα να συμβαδίζουν στο μέλλον. Η ΠΔΜ οφείλει να επιδιώξει τη μετατροπή σε μια οικονομία ουδέτερης του κλίματος, για την επίτευξη των στόχων για το κλίμα και την ενέργεια του 2030.

Επίσης, η ΠΔΜ με στοχευόμενες πολιτικές θα πρέπει να διευκολύνει αυτή τη δίκαιη μετάβαση, βελτιώνοντας παράλληλα την ανταγωνιστικότητά της και αποφεύγοντας περιβαλλοντικά «λάθη», ιδίως μέσω της στήριξης και της κινητοποίησης των επενδύσεων και της καινοτομίας στις τεχνολογίες που προάγουν την ουδετερότητα του κλίματος.

Στοχεύοντας στα παραπάνω, η Δυτική Μακεδονία θα επιτύχει τον αναπτυξιακό σχεδιασμό της εκσυγχρονίζοντας και διευρύνοντας την παραγωγική βάση και τη δομή της, με παράλληλη προώθηση της (περιβαλλοντικής) Καινοτομίας, που θα ισχυροποιούν την ίδια την Περιφέρεια απέναντι σε υφέσεις και διαρθρωτικές μεταβολές και θα δημιουργούν νέες και βιώσιμες θέσεις απασχόλησης.

Η στρατηγική ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, θα πρέπει να εστιάζει σε μια ρεαλιστική προσέγγιση των αναγκών των επιχειρήσεων λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την εγχώρια και διεθνή ζήτηση.

Η ταχύτατη αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της Δυτικής Μακεδονίας επιβάλλει την στροφή σε τομείς και κλάδους που παρουσιάζουν υψηλούς πολλαπλασιαστές εισοδήματος και απασχόλησης και την ταυτόχρονη διασφάλιση των αναγκαίων υποδομών υποδοχής επενδύσεων.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η ενίσχυση του ψηφιακού μετασχηματισμού των επιχειρήσεων σε σχέση με το ηλεκτρονικό εμπόριο και την ψηφιακή επιχειρηματικότητα και η προώθηση της χρήσης ψηφιακών εργαλείων κατά την παραγωγική διαδικασία.
- ⇒ Η αναβάθμιση και διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, η μεγέθυνση του τομέα της μεταποίησης η διασύνδεσή της με το εμπόριο καθώς και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με την ενσωμάτωση νέων τεχνολογικών και παραγωγικών προτύπων και την αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων
- ⇒ Η επίτευξη δίκαιης μετάβασης σε βιομηχανίες, τομείς παραγωγής και υπηρεσιών που είναι ουδέτερες για το κλίμα
- ⇒ Η δημιουργία ενός επιχειρηματικού περιβάλλοντος που θα τονώνει την καινοτομία και την αφομοίωση της τεχνολογίας για τη δημιουργία μιας αγοράς επιχειρηματικών μοντέλων κυκλικής οικονομίας.
- ⇒ Η ενίσχυση της δημιουργίας θερμοκοιτίδων, δικτύων (networks) και συνεργατικών σχηματισμών (clusters), η ενίσχυση συγκεκριμένων επιχειρηματικών υποδομών (ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ, Εμπορευματικό Κέντρο κ.α.) που προσδίδουν υψηλή προστιθέμενη αξία στην επιχειρηματικότητα της Περιφέρειας.
- ⇒ Δημιουργία Περιφερειακού Μηχανισμού πληροφόρησης και υποστήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε συνεργασία με την Δομή στήριξης RIS3 της Περιφέρειας και το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας με στόχο την αξιόπιστη ενημέρωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για

θέματα που αφορούν νομοθεσία, πρόσβαση σε διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία, ευρωπαϊκά προγράμματα και δικτύωση.

- ⇒ Η ενίσχυση, μέσω οργανώσεων υποστήριξης επιχειρήσεων (π.χ. συνεργατικοί σχηματισμοί (clusters) , ψηφιακοί κόμβοι καινοτομίας), της προοπτικής των ΜΜΕ να διευρυνθούν και να εξελιχθούν, καθώς και η ενίσχυση της πρόσβασής τους στη χρηματοδότηση με την ανάπτυξη κατάλληλων νέων χρηματοδοτικών μέσων για την υποστήριξη τους.
- ⇒ η ανάπτυξη ισχυρών, βιώσιμων και ανταγωνιστικών επιχειρηματικών αλυσίδων αξίας και η σύνδεσή τους με παγκόσμια δίκτυα δημιουργίας αξίας
- ⇒ Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας της Περιφέρειας μέσω της επένδυσης στην εκπαίδευση, τη συνεχή εκμάθηση, την επανακατάρτιση, την αναβάθμιση και τις νέες δεξιότητες που απαιτούνται σε έναν ψηφιακό κόσμο, στον βιομηχανικό μετασχηματισμό (που θα βιώσει η ΠΔΜ) και στη μετάβαση σε μια οικονομία ουδέτερη για το κλίμα.

Ειδικός Στόχος

- ii. Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους ερευνητικούς οργανισμούς και τις δημόσιες αρχές

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Ενίσχυση επενδύσεων ψηφιακού μετασχηματισμού ΜΜΕ (ηλεκτρονικό εμπόριο, τηλεργασία, βάσει δεδομένων, εξοπλισμός ΤΠΕ, πρόσβαση στο διαδίκτυο, κτλ)
- ⇒ Ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων επιχειρήσεων του κλάδου των ΤΠΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών
- ⇒ Ενίσχυση cluster επιχειρήσεων βιομηχανικής συμβίωσης και κυκλικής οικονομίας (κλειστών κύκλων εφοδιαστικής αλυσίδας).

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν τον ψηφιακό μετασχηματισμό στην επιχειρηματικότητα προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα – Επιχειρηματικότητα – Καινοτομία (ΕΠΑΝΕΚ) 2021-2027.

Μη Επιλέξιμες Δράσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του σχεδίου του Κανονισμού ΕΤΠΑ/ ΤΣ, τα συγκεκριμένα Ταμεία δεν μπορούν να χρηματοδοτήσουν:

- Την παρασκευή, επεξεργασία και εμπορία καπνού και προϊόντων καπνού.
- Τις προβληματικές επιχειρήσεις, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 σημείο 18 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 651/2014 της Επιτροπής, εκτός αν επιτραπεί βάσει των εφαρμοστέων κανόνων της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις ή για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών.
- Τις επενδύσεις για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από δραστηριότητες που απαριθμούνται στο Παράρτημα Ι της οδηγίας 2003/87/ΕΚ5 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

Ειδικός Στόχος

iii. Ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και της δημιουργίας θέσεων εργασίας σε ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγικών επενδύσεων

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Ενίσχυση των υφιστάμενων και της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων με έμφαση στην ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας (περιβαλλοντικά φιλικές, ενεργειακά καθαρές, κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρήσεις)
- ⇒ Υποστήριξη και ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων
- ⇒ Δράσεις ολοκληρωμένης ενίσχυσης των μικρών επιχειρήσεων σε απομακρυσμένες περιοχές
- ⇒ Ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων στον Τομέα της Κυκλικής Οικονομίας
- ⇒ Στήριξη επιχειρήσεων για την ενίσχυση της εξωστρέφειας και την προώθηση των εξαγωγών κατά προτεραιότητα σε στρατηγικούς τομείς της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3)
- ⇒ Ενίσχυση επιχειρηματικών / εμπορικών σχεδίων εκμετάλλευσης καινοτομιών από νεοφυείς και υφιστάμενες επιχειρήσεις
- ⇒ Δημιουργία επιταχυντών, θερμοκοιτίδας, συνεργατικών σχηματισμών και δικτύων επιχειρήσεων,
- ⇒ Ενίσχυση στοχευμένων επιχειρηματικών υποδομών (ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ, Επιχειρηματικά Πάρκα, Εμπορευματικό Κέντρο κ.α.).

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι άμεσες ενισχύσεις προς ΜΜΕ και τα χρηματοδοτικά εργαλεία κατανέμονται κατά κύριο λόγο στο Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα - Καινοτομία» (ΕΠΑΝΕΚ).

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις ενίσχυσης επιχειρήσεων (& αυταπασχόλησης) στους πληττόμενους και συνδεδεμένους τομείς με την απολιγνιτοποίηση, δημιουργίας βιομηχανικών ζωνών, επιχειρηματικών πάρκων, ζωνών καινοτομίας, εκκολαπτηρίων επιχειρήσεων, κ.α.

Μη Επιλέξιμες Δράσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του σχεδίου του Κανονισμού ΕΤΠΑ/ ΤΣ, τα συγκεκριμένα Ταμεία δεν μπορούν να χρηματοδοτήσουν:

- Την παρασκευή, επεξεργασία και εμπορία καπνού και προϊόντων καπνού.
- Τις προβληματικές επιχειρήσεις, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 σημείο 18 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 651/2014 της Επιτροπής, εκτός αν επιτραπεί βάσει των εφαρμοστέων κανόνων της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις ή για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών.

- Τις επενδύσεις για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από δραστηριότητες που απαριθμούνται στο Παράρτημα Ι της οδηγίας 2003/87/ΕΚ5 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

Ειδικός Στόχος

iv. Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έξυπνη εξειδίκευση, τη βιομηχανική μετάβαση και την επιχειρηματικότητα

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Ενίσχυση επιχειρήσεων για εκπαίδευση στελεχών και προσωπικού σε θέματα ΤΠΕ, βιομηχανίας 4.0, κυκλικής οικονομίας, καινοτομίας
- ⇒ Ευέλικτα προγράμματα αναβάθμισης δεξιοτήτων εργαζομένων βάσει διάγνωσης αναγκών επιχειρήσεων
- ⇒ Κίνητρα στις επιχειρήσεις για την προσέλκυση / αναβάθμιση / εξέλιξη στελεχών που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη σχεδίων καινοτομίας
- ⇒ Ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη δημιουργία νέων καινοτόμων επιχειρήσεων (start-ups, spinoffs, κλπ)
- ⇒ Κατάρτιση στελεχών δημοσίου και ιδιωτικού τομέα σε θέματα καινοτόμου επιχειρηματικότητας.

Σημείωση: Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις ανάπτυξης ψηφιακών πλατφορμών υποστήριξης της επιχειρηματικής δραστηριότητας και προώθησης στην απασχόληση.

ΑΠ2. Στήριξη της καθαρής ενέργειας και της πράσινης αειφόρου ανάπτυξης

ΣΠ 2: Μια πιο Πράσινη Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές άνθρακα μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων

Καθαρή Ενέργεια

Κυρίαρχη είναι η θέση του τομέα της **ενέργειας** στην περιφερειακή οικονομία αλλά και η συμβολή του στη συνολική παραγωγή σε εθνικό επίπεδο. Η ΠΔΜ κατέχει τα κύρια αποθέματα εγχώριων στερεών καυσίμων και διαθέτει τη μεγαλύτερη εγκατεστημένη ισχύ μονάδων, σε σύγκριση με τις άλλες Περιφέρειες, όσον αφορά στο στόλο των θερμικών και υδροηλεκτρικών μονάδων. Το μεγάλο ποσοστό παραγωγής ενέργειας εντός της ΠΔΜ από τη χρήση στερεών καυσίμων αντικατοπτρίζεται και στα αυξημένα ποσοστά εκπομπών CO₂. Στις Π.Ε. Κοζάνης και Φλώρινας το 51,5% και 39,7% της ΑΠΑ αντίστοιχα (συνολικά άνω των 1,3 δις €) παράγεται στον Τομέα της Ενέργειας.

Ταυτόχρονα η αναγκαιότητα της κλιμακούμενης μείωσης της χρήσης του λιγνίτη στην ηλεκτροπαραγωγή, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), δημιουργεί την άμεση ανάγκη αντίδρασης και ασφαλούς μετάβασης στη μεταλιγνιτική περίοδο με δράσεις μεταξύ των άλλων ανάπτυξης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών (όπως του Η₂, κ.α.) για τη σταδιακή αντικατάσταση και αντιστάθμιση του ενεργειακού «κενού».

Στόχος	Τιμή στόχος 2030	Έτος αναφοράς
Εκπομπές και απορροφήσεις αερίων του θερμοκηπίου		
Μείωση εκπομπών ΑτΘ	1990 2005	42% 56%
Εκπομπές SO ₂	2005	88%
Εκπομπές NO _X	2005	55%
Εκπομπές NMVOC	2005	62%
Εκπομπές NH ₃	2005	10%
Εκπομπές ΑΣ _{2,5}	2005	50%
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας – Συμμετοχή ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας		
ενέργειας		35%
ηλεκτρικής ενέργειας		60%
θέρμανσης - ψύξης		40%
ενέργειας στις μεταφορές		14%

Στο πλαίσιο της 4^{ης} και 5^{ης} προγραμματικής περιόδου ενισχύθηκε σημαντικά ο στόχος της μείωσης της έκλυσης του CO₂ μέσα από τις δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας στα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια, τις δράσεις παραγωγής ενέργειας με χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την ενίσχυση των δικτύων τηλεθέρμανσης (Κοζάνη, Πτολεμαΐδα, Αμύνταιο, Φλώρινα), ενώ προβλέπεται και η δημιουργία πιλοτικών μονάδων παραγωγής ενέργειας με χρήση βιομάζας για την τηλεθέρμανση οικισμών, καθώς επίσης και η ανάπτυξη πιλοτικού σχεδίου δέσμευσης και αξιοποίησης του CO₂ των ατμοηλεκτρικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Ενισχύεται η εξοικονόμηση ενέργειας σε περίπου 80 δημόσια κτίρια, όπου το μεγαλύτερο μέρος αφορά τις εγκαταστάσεις των σχολικών μονάδων. Από το «Εξοικονομώ κατ' κατ' οίκον» ενισχύθηκαν 3.874 νοικοκυριά (ΕΠ ΠΔΜ και ΕΠΑΝΕΚ), ενώ προβλέπεται συνολικά η ενίσχυση περίπου 8.000 νοικοκυριών, εκ των οποίων περίπου τα 1.200 από το ΕΠ ΠΔΜ και τα υπόλοιπα από το ΕΠΑΝΕΚ.

Η μετάβαση προς μια πράσινη, «καθαρή» οικονομία απετέλεσε έναν εκ των δυο πυλώνων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» προς την επίτευξη της Διατηρήσιμης Ανάπτυξης και προωθήθηκε με την εμβληματική πρωτοβουλία της ΕΕ «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους» με στόχο να αποσυνδεθεί η οικονομική ανάπτυξη από τη χρήση των πόρων, να περιοριστεί η έκλυση CO₂, να αυξηθεί η χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και να προωθηθεί η ενεργειακή απόδοση σε μεταφορές και κτίρια.

Εκτός των παραπάνω, η ΠΔΜ οφείλει να εστιάσει σε πολιτικές και παρεμβάσεις που θα αντιμετωπίσουν το ενεργειακό και το περιβαλλοντικό «κενό» που θα δημιουργηθεί με τη σταδιακή παύση της λιγνιτικής παραγωγής στα επόμενα χρόνια, μειώνοντας δραματικά, την (άμεση) επίδραση του τομέα της ενέργειας στην περιφερειακή οικονομία.

Επομένως, η Περιφέρεια λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της σχέσης της με τις δραστηριότητες εξόρυξης λιγνίτη και της απορρέουσας ανάγκης για σταδιακή μείωση της χρήσης ορυκτών καυσίμων, οφείλει να προωθήσει περιβαλλοντικά φιλικές επενδύσεις δίνοντας παράλληλα, έμφαση στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της εξοικονόμησης ενέργειας σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας (Δημόσια Διοίκηση, επιχειρήσεις, πολίτες).

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η προώθηση της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο σύνολο των δημόσιων υποδομών, των κατοικιών και των επιχειρήσεων.
- ⇒ Η εξάλειψη της απαίτησης πρωτογενούς ενέργειας και της εξάρτησης από τα στερεά καύσιμα και η ανάπτυξη δράσεων παραγωγής ενέργειας με αξιοποίηση νέων τεχνολογιών (όπως Η₂, κ.α.).
- ⇒ Η ενίσχυση υποδομών τηλεθέρμανσης, των εναλλακτικών δυνατοτήτων λειτουργίας των συστημάτων τηλεθέρμανσης.

Ειδικός Στόχος

i. Προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης και μείωση εκπομπών θερμοκηπίου

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Οι δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας των δημοσίων κτιρίων και δημοσίων χώρων
- ⇒ Η ενίσχυση του «εξοικονομώ κατ'οίκον»
- ⇒ Η ενίσχυση δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας στις επιχειρήσεις (ΣΠ1);

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν την ενεργειακή αναβάθμιση δημοσίων κτιρίων προβλέπεται κατά κανόνα να χρηματοδοτηθούν από τα

Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και οι λοιπές δράσεις από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον – Ενέργεια – Κλιματική Αλλαγή 2021-2027.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (**ΕΠ ΔΑΜ**) είναι επιλέξιμες οι δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης δημοσίων υποδομών και εξοικονομώ κατ' οίκον.

Μη Επιλέξιμες Δράσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του σχεδίου του Κανονισμού ΕΤΠΑ/ ΤΣ, το Ταμείο Συνοχής δεν στηρίζει τις επενδύσεις στη στέγαση, εκτός εάν σχετίζονται με την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης ή τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Ειδικός Στόχος

ii. Προαγωγή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε συμφωνία με την Οδηγία ΑΠΕ (ΕΥ) 2018/2001, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων βιωσιμότητας

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Μονάδες Παραγωγής Ενέργειας από ΑΠΕ με την χρήση νέων τεχνολογιών όπως του Η2, κ.α.
- ⇒ Προώθηση της αυτονομίας με αξιοποίηση ΑΠΕ για αυτοπαραγωγή και συστημάτων αποθήκευσης, στη χρήση ΑΠΕ για θέρμανση και ψύξη, στην ενεργειακή μετάβαση σε «καθαρές» μορφές ενέργειας, αξιοποίησης εγχωρίων ενεργειακών πηγών.
- ⇒ Παροχή κινήτρων σε ΜμΕ για σχεδιασμό, ανάπτυξη και προσαρμογή συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής, θερμικής και ψυκτικής ενέργειας από ΑΠΕ
- ⇒ Ενσωμάτωση ΑΠΕ σε κτίρια (π.χ. φωτοβολταϊκά σε στέγες)
- ⇒ Η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου Ενεργειακού Χάρτη της Δυτικής Μακεδονίας σε διαδικτυακή μορφή, αποτυπώνοντας το σύνολο του δυναμικού κάθε μορφής Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) καθώς και των αναδυόμενων τεχνολογιών όπως τα συστήματα αποθήκευσης και διαχείρισης ενέργειας και οι τεχνολογίες ανάκτησης/παραγωγής υλικών από τα κατάλοιπα της παραγωγής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, τα οποία αποτελούν επενδυτικές ευκαιρίες.
- ⇒ Λειτουργία συστημάτων τηλεθέρμανσης και της παραγωγής ενέργειας με χρήση ΑΠΕ.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν την προαγωγή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον – Ενέργεια – Κλιματική Αλλαγή 2021-2027.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (**ΕΠ ΔΑΜ**) είναι επιλέξιμες οι δράσεις ενεργειακής αξιοποίησης υπολειμμάτων, ανάπτυξης ΑΠΕ, υποδομών τηλεθέρμανσης και φυσικού αερίου.

Επίσης στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) είναι επιλέξιμες οι δράσεις υποδομών τηλεθέρμανσης.

Μη Επιλέξιμες Δράσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του σχεδίου του Κανονισμού ΕΤΠΑ/ ΤΣ, τα συγκεκριμένα Ταμεία δεν μπορούν να χρηματοδοτήσουν:

- Επενδύσεις για την παραγωγή, επεξεργασία, αποθήκευση και διανομή ορυκτών καυσίμων (φυσικό αέριο), με εξαίρεση στις περιπτώσεις που αντικαθιστούν θέρμανση με τη χρήση του άνθρακα.
- Τον παροπλισμό ή την κατασκευή πυρηνικών σταθμών ηλεκτροπαραγωγής.
- Τις επενδύσεις για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από δραστηριότητες που απαριθμούνται στο Παράρτημα Ι της οδηγίας 2003/87/ΕΚ5 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

Ειδικός Στόχος

iii. Ανάπτυξη έξυπνων ενεργειακών συστημάτων, δικτύων και εξοπλισμού αποθήκευσης σε τοπικό επίπεδο (εκτός TEN-E).

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Η ενίσχυση δράσεων ανάπτυξης έξυπνων ενεργειακών συστημάτων, δικτύων και εξοπλισμού αποθήκευσης σε τοπικό επίπεδο.
- ⇒ Τεχνολογική αναβάθμιση των δικτύων τηλεθέρμανσης και μετασχηματισμός τους σε έξυπνα δίκτυα, βελτίωση της αποδοτικότητας τους
- ⇒ Υποδομές δικτύου για την προώθηση της ηλεκτροκίνησης.
- ⇒ Ανάπτυξη δικτύου δημοσίων σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων κατά μήκος του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν την ανάπτυξη έξυπνων ενεργειακών συστημάτων, δικτύων και εξοπλισμού αποθήκευσης σε τοπικό επίπεδο προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον – Ενέργεια – Κλιματική Αλλαγή 2021-2027.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι πιλοτικές δράσεις παραγωγής, αποθήκευσης και εκμετάλλευσης καθαρής ενέργειας.

Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων

Στην **προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, την πρόληψη κινδύνων** και την ανθεκτικότητα στις καταστροφές, υλοποιήθηκαν σημαντικές δράσεις αντιμετώπισης πυρκαγιών και αντιπλημμυρικής προστασίας με προτεραιότητα στις περιοχές υψηλού κινδύνου πλημμυρών. Ολοκληρώθηκε η εκπόνηση του Σχεδίου Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμυρών, καθώς επίσης και του Περιφερειακού Σχεδίου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή.

Το υδατικό δυναμικό της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας είναι στρατηγικού χαρακτήρα για την χώρα. Παρά το γεγονός ότι ο κίνδυνος επάρκειας υδατικών πόρων δεν είναι τόσο έντονος όσο στις πεδινές και νησιωτικές περιοχές της χώρας, υπάρχουν σημαντικά ευάλωτα οικοσυστήματα στην Κλιματική Αλλαγή, όπως αυτά των λιμνών. Η αύξηση των θερμών της ξηρής περιόδου του έτους αυξάνει την έκθεση στον κίνδυνο πυρκαγιάς των δασικών πόρων. Οικονομικά η αύξηση της μέσης θερμοκρασίας απειλεί δραστηριότητες εξαρτώμενα άμεσα με το κλίμα, όπως ο χιονοδρομικός τουρισμός. Παράλληλα, η αύξηση της σφροδρότητας των βροχοπτώσεων απειλεί με καταστροφές (πλημμύρες, κατολισθήσεις) που ενδέχεται να έχουν σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, που περιλαμβάνουν την απώλεια ανθρώπινης ζωής, καταστροφές περιουσίας και παραγωγής.

Η αναμενόμενη επιδείνωση λόγω της κλιματικής αλλαγής αποτελεί απειλή για το υδάτινο και φυσικό περιβάλλον της ΠΔΜ και δύναται να προκαλέσει αυξημένες περιβαλλοντικές καταστροφές, όπως πυρκαγιές σε δασικές και αγροτικές περιοχές ή πλημμύρες σε δομημένες περιοχές και περιοχές σε γεινίαση με υδατορέματα με δυσμενείς επιπτώσεις στις οικονομικές δραστηριότητες και στην υγεία των πολιτών των απειλούμενων περιοχών.

Επιπλέον, φαινόμενα εδαφικών αστοχιών (καθιζήσεις, κατολισθήσεις κ.α) τα οποία μάλιστα εντείνονται λόγω της κλιματικής αλλαγής χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί και στην αντιμετώπιση του σεισμικού κινδύνου καθώς στην Περιφέρεια υπάρχουν σημαντικά ενεργά ρήγματα ενώ υπάρχουν και σαφείς ενδείξεις ότι την επόμενη δεκαετία θα γίνει αναμόρφωση των κανονισμών με αυστηρότερες παραμέτρους σε ότι αφορά τη σεισμική επικινδυνότητα.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η ενίσχυση της πρόληψης, της αντιμετώπισης και της διαχείρισης των πλημμυρικών φαινομένων,
- ⇒ η ενίσχυση της πρόληψης, της αντιμετώπισης και της διαχείρισης πυρκαγιών και άλλων φυσικών κινδύνων,
- ⇒ Η ενίσχυση της πρόληψης, της αντιμετώπισης και της διαχείρισης σεισμικών ΦΑ και άλλων γεωλογικών-φυσικών κινδύνων για τη βελτίωση της δημόσιας ασφάλειας και την προστασία της υγείας των πολιτών από φυσικές καταστροφές.

Ειδικός Στόχος

iv. Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης των κινδύνων και της ανθεκτικότητας στις καταστροφές, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις βασισμένες στα οικοσυστήματα

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Τα έργα που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 θα προσδιοριστούν μετά από τη γνωμοδότηση της ΕΥΣΕ, όπως προβλέπεται σύμφωνα με τη σχετική Εγκύκλιο για την ένταξη μελετών ωρίμανσης έργων ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής που θα υλοποιηθούν στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σε Άξονες Προτεραιότητας των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, πέραν των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Κατασκευή έργων αντιπλημμυρικής προστασίας
- ⇒ Δράσεις προστασίας, ανάδειξης, διευθέτησης και αποκατάστασης υδατορεμάτων
- ⇒ Ενίσχυση υποδομών και εξοπλισμού φορέων για την αντιμετώπιση φυσικών κινδύνων και έκτακτων φαινομένων και την προστασία της δημόσιας ασφάλειας.
- ⇒ Η ενίσχυση της πρόληψης, της αντιμετώπισης και της διαχείρισης των πυρκαγιών και άλλων φυσικών κινδύνων.
- ⇒ Η ενίσχυση δράσεων αντιπυρικής προστασίας, της δημόσιας ασφάλειας και της προστασίας της υγείας των πολιτών από φυσικές καταστροφές.
- ⇒ Δράσεις παρακολούθησης των επιδράσεων της κλιματικής αλλαγής στους οικοτόπους και ενίσχυση της ανθεκτικότητας των υποδομών.
- ⇒ Ανάπτυξη συστημάτων παρακολούθησης καταστροφών, ετοιμότητας, προειδοποίησης και ανταπόκρισης.
- ⇒ Η ενίσχυση της πρόληψης, της αντιμετώπισης και της διαχείρισης του σεισμικού κινδύνου
- ⇒ Η ενίσχυση δράσεων αντισεισμικής προστασίας, της δημόσιας ασφάλειας και της προστασίας της υγείας των πολιτών.
- ⇒ Η προώθηση δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των φαινομένων των φυσικών κινδύνων.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν μικρού μεγέθους αντιπλημμυρικά έργα κατά κανόνα θα χρηματοδοτηθούν από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, ενώ οι δράσεις που αφορούν την προμήθεια εξοπλισμού πολιτικής προστασίας, στοχευμένα αντιπλημμυρικά έργα και δράσεις ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης ανθρώπινου δυναμικού συναφείς με τον τομέα προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από νέο **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πολιτικής Προστασίας 2021-2027**.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (**ΕΠ ΔΑΜ**) είναι επιλέξιμες οι δράσεις αντιπλημμυρικής προστασίας ιδιαίτερα στις περιοχές αποκατάστασης και επανάχρησης εδαφών.

Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων

Στη **διαχείριση των υδάτων** την τρέχουσα προγραμματική περίοδο προβλέπεται να καλυφθεί με δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας πόσιμου νερού περίπου το 86% του πληθυσμού της Περιφέρειας με ένα σύνολο περίπου 40 έργων υποδομών ύδρευσης. Επίσης υλοποιούνται και σημαντικές δράσεις προστασίας των πηγών υδροληψίας από υπόγεια και επιφανειακά υδατικά σώματα, δράσεις υλοποίησης Master Plan ύδρευσης και Σχεδίων Ασφάλειας Νερού κυρίως των μεγάλων αστικών οικισμών.

Ολοκληρώθηκε η επικαιροποίηση του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκανών Απορροής του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας και προβλέπεται και η στήριξη της Δνσης Υδάτων για την εφαρμογή και την παρακολούθηση των μέτρων του Σχεδίου.

Στη **διαχείριση των λυμάτων** την τρέχουσα προγραμματική περίοδο κυρίως από την εκχώρηση του Ταμείου Συνοχής καλύπτονται με δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ) οι οικισμοί Α-Β-Γ προτεραιότητας σύμφωνα με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ, δηλαδή οι οικισμοί με ισοδύναμο πληθυσμό >2.000 κατοίκους, που περιλαμβάνουν περίπου το 65% του πληθυσμού της Περιφέρειας.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η ενίσχυση της επέκτασης - αναβάθμισης των υποδομών ύδρευσης και των δράσεων για τη διαχείριση των υδατικών πόρων και για την ορθολογική χρήση τους με την ενσωμάτωση σύγχρονων πρακτικών και τεχνολογικών εργαλείων.
- ⇒ Η ενίσχυση των δράσεων του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκανών Απορροής του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας για την προστασία, τη διαχείριση και τη βελτίωση της κατάστασης των υδατικών σωμάτων.
- ⇒ Η ολοκλήρωση των υποδομών επεξεργασίας αστικών λυμάτων σε οικισμούς και συστάδες οικισμών (agglomerations) μικρότερους της Γ' κατηγορίας, με έμφαση στους ευαίσθητους αποδέκτες και στις λίμνες της Δυτικής Μακεδονίας

Ειδικός Στόχος

v. Προαγωγή της πρόσβασης στο νερό και της βιώσιμης διαχείρισης του νερού

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Τα έργα που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 θα προσδιοριστούν μετά από τη γνωμοδότηση της ΕΥΣΕ, όπως προβλέπεται σύμφωνα με τη σχετική Εγκύκλιο για την ένταξη μελετών ωρίμανσης έργων ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής που θα υλοποιηθούν στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σε Άξονες Προτεραιότητας των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, πέραν των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Η κατασκευή και αναβάθμιση των υποδομών ύδρευσης (δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας πόσιμου νερού).
- ⇒ Η ενίσχυση των δράσεων τηλεμετρίας, ελέγχου διαρροών και παρακολούθησης των εγκαταστάσεων ύδρευσης.
- ⇒ Η ενίσχυση των δράσεων που αφορούν τα Master Plan ύδρευσης και τα Σχέδια Ασφάλειας Νερού.
- ⇒ Δράσεις των μέτρων του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκανών Απορροής του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας που αφορούν την προστασία, τη διαχείριση και τη βελτίωση της κατάστασης των υδατικών σωμάτων.
- ⇒ Δράσεις παρακολούθησης επιφανειακών και υπόγειων υδάτων.
- ⇒ Δράσεις προστασίας, ανάδειξης και διευθέτησης των υδατορεμάτων.
- ⇒ Δράσεις κατασκευής / αναβάθμισης δικτύων αποχέτευσης και εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ) οικισμών ή συστάδων οικισμών για την προστασία ευαίσθητων αποδεκτών και ιδιαίτερα των λιμνών της Δυτικής Μακεδονίας.
- ⇒ Η ενίσχυση της διαχειριστικής ικανότητας των φορέων διαχείρισης λυμάτων για την αποτελεσματική συντήρηση και λειτουργία των ΕΕΛ.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν την ύδρευση, την αποχέτευση και την επεξεργασία λυμάτων κατά κανόνα θα χρηματοδοτηθούν από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (**ΕΠ ΔΑΜ**) είναι επιλέξιμες οι δράσεις υποδομών ύδρευσης, αποχέτευσης και διαχείρισης λυμάτων ιδιαίτερα στις περιοχές αποκατάστασης και επανάχρησης εδαφών.

Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία

Η **διαχείριση των απορριμμάτων** υλοποιείται σύμφωνα με το εγκεκριμένο Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων με φορέα Διαχείρισης τη ΔΙΑΔΥΜΑ ΑΕ, που αποτελεί το φορέα διαχείρισης του συνόλου των απορριμμάτων της Δυτικής Μακεδονίας. Με τη συγχρηματοδότηση της προηγούμενης και της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου έχουν καλυφθεί σημαντικές ανάγκες (εξοπλισμός απορριματοφόρων, σταθμοί μεταφόρτωσης, περιφερειακό κέντρο ανακύκλωσης, διαχείριση βιοαποβλήτων, δημιουργία πράσινων σημείων, κ.α.). Στην τρέχουσα περίοδο ενισχύεται το σύνολο των 13 Δήμων για την ανάπτυξη δράσεων διαχείρισης βιοαποβλήτων. Ολοκληρώθηκε το έργο του ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ «εξυγίανση – αποκατάσταση των κτιριακών εγκαταστάσεων και περιβάλλοντος χώρου των ΜΑΒΕ και κατασκευής ΧΥΤΑΜ» και με την απόφαση ΥΠΕΝ/ΔΙΠΑ/5957/315/22-12-2020 έγινε οριστική παύση της λειτουργίας του Χώρου Υγειονομικής Ταφής Αμιάντου (ΧΥΤΑΜ). Επιπλέον ενισχύονται οι Δήμοι με 10 δράσεις διαχείρισης βιοαποβλήτων.

Στη νέα προγραμματική περίοδο υπάρχει ανάγκη για τις δράσεις προώθησης της **μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία**, μέσα από την προώθηση της χρήσης των ανακυκλωμένων υλικών, τη στήριξη επιχειρήσεων που συμβάλλουν στην οικονομία χαμηλών εκπομπών CO₂ και στην ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή, καθώς επίσης και τη στήριξη των επιχειρήσεων για την εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον διεργασιών παραγωγής και αποδοτικής χρήσης των πόρων.

Οι όποιες επιλεγμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις θα στοχεύουν στην προώθηση μιας φιλικής προς το περιβάλλον, ανταγωνιστικής οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις της ΠΔΜ σε σχέση με την προστασία και ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων και την ικανοποίηση του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου.

Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα θα επηρεάσει όλες τις ΜΜΕ και απαιτεί σημαντική αναδιοργάνωση. Είναι ζωτικής σημασίας να διασφαλιστεί ότι η μετάβαση και η αναδιοργάνωση που απαιτούνται πραγματοποιούνται με δίκαιο τρόπο. Υπάρχει ένα ταχέως αναπτυσσόμενο δυναμικό για κυκλικές και φιλικές προς το κλίμα λύσεις. Οι κυκλικές λύσεις μπορούν να βελτιώσουν την ενεργειακή και υλική αποδοτικότητα των βιομηχανικών διαδικασιών και των αλυσίδων αξίας.

Επιπλέον θα πρέπει να προωθηθούν η ανάπτυξη και η υιοθέτηση βασικών τεχνολογιών και υπηρεσιών, προκειμένου να μπορέσει η Περιφέρεια να εκμεταλλευτεί την ανταγωνιστική της θέση σε πράσινες λύσεις.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η προστασία του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος της ΠΔΜ με δράσεις εφαρμογής θεσμικών περιβαλλοντικών υποχρεώσεων, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών μέτρησης και παρακολούθησης της κατάστασης του περιβάλλοντος και τεχνολογιών διαχείρισης – αξιοποίησης στερεών αποβλήτων – με έμφαση στην ανακύκλωση/επαναχρησιμοποίηση, μέσα από συνεργασίες με τις τοπικές κοινωνίες για την προώθηση σχεδιασμού με βάση τις αρχές της αειφορίας.
- ⇒ Η ενίσχυση δράσεων διαχείρισης βιοαποβλήτων, δημιουργίας πράσινων σημείων και διαχείρισης των εμπορικών, βιομηχανικών και επικίνδυνων αποβλήτων.

Ειδικός Στόχος

vi. Προώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική και με επάρκεια πόρων οικονομία

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Η προώθηση και επέκταση των δράσεων πρόληψης, ελαχιστοποίησης, διαλογής και ανακύκλωσης των απορριμμάτων,
- ⇒ Δράσεις διαχείρισης των βιοαποβλήτων και των δημιουργίας πράσινων σημείων.
- ⇒ Δράσεις διαχείρισης των εμπορικών, βιομηχανικών και επικίνδυνων αποβλήτων.
- ⇒ Επανάχρηση νερού και διαχείριση ιλύος μονάδων βιολογικής επεξεργασίας λυμάτων.
- ⇒ Δράσεις για την ενημέρωση και πληροφόρηση σε σχέση με την ανακύκλωση και την κυκλική οικονομία, αλλά και δράσεις για τον περιορισμό της χρήσης πλαστικών.
- ⇒ Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, της συνεργασίας και της καινοτομίας για την προώθηση πρακτικών κυκλικής οικονομίας στο περιφερειακό παραγωγικό σύστημα (ΣΠ1);
- ⇒ Δημιουργία θερμοκοιτίδας επιχειρήσεων στον τομέα της κυκλικής οικονομίας και της βιοοικονομίας (ΣΠ1);

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν μικρές υποδομές στερεών αποβλήτων κατά κανόνα θα χρηματοδοτηθούν από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, ενώ οι υπόλοιπες δράσεις προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον – Ενέργεια – Κλιματική Αλλαγή 2021-2027**.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (**ΕΠ ΔΑΜ**) είναι επιλέξιμες οι δράσεις διαχείρισης αποβλήτων και κυκλικής οικονομίας.

Μη Επιλέξιμες Δράσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του σχεδίου του Κανονισμού ΕΤΠΑ/ ΤΣ, τα συγκεκριμένα Ταμεία δεν μπορούν να χρηματοδοτήσουν:

- Επενδύσεις σε ΧΥΤΥ/ΧΥΤΑ (landfills) με εξαίρεση τον παροπλισμό τους, την μετατροπή τους και αύξηση της ασφάλειας των υφιστάμενων, με την προϋπόθεση ότι δεν αυξάνεται η δυναμικότητά τους.
- Επενδύσεις για την αύξηση της δυναμικότητας των εγκαταστάσεων εναπομεινάντων αποβλήτων.

Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Αστικό Περιβάλλον

Στη **διαχείριση της βιοποικιλότητας** την τρέχουσα προγραμματική περίοδο προβλέπεται να καλυφθεί ένα μέρος των δράσεων προστασίας και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Έχει εκπονηθεί το Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα σε εναρμόνιση με το αντίστοιχο Εθνικό Σχέδιο Δράσης. Ολοκληρώθηκε το θεσμικό πλαίσιο για τη σύστημα διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Στο ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ περιλαμβάνεται η εκπόνηση των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές Natura 2000 καθώς επίσης και δράσεις στήριξης της λειτουργίας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

Οι απειλές όπως έχουν καταγραφεί από σχετικές μελέτες και έρευνες ανά περίπτωση (είδος οικοσυστήματος) και περιοχή έχουν ανθρωπογενή ή φυσική αιτία. Οι ανθρωπογενής κυρίως σχετίζονται με το μη βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης των οικισμών και της οικονομίας κατά τις προηγούμενες δεκαετίες που δημιούργησαν πιέσεις ρύπανσης, υποβάθμισης των πόρων (π.χ. απόδραση, κατακερματισμός οικοτόπων, υπερκατανάλωση) και αύξησης της όχλησης σε φυσικές περιοχές. Οι φυσικές σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και την υποβάθμιση ή την αύξηση του κινδύνου που αυτή προκαλεί. Οι δύο τύποι συνεπιδρούνε και κατά συνέπεια θα πρέπει να εξετάζονται ενοιαία.

Στη **διαχείριση της βιοποικιλότητας** την τρέχουσα προγραμματική περίοδο προβλέπεται να καλυφθεί ένα μέρος των δράσεων προστασίας και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Έχει εκπονηθεί το Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα σε εναρμόνιση με το αντίστοιχο Εθνικό Σχέδιο Δράσης. Ολοκληρώθηκε το θεσμικό πλαίσιο για τη σύστημα διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Στο ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ περιλαμβάνεται η εκπόνηση των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές Natura 2000 καθώς επίσης και δράσεις στήριξης της λειτουργίας των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

Στη νέα περίοδο εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για ενίσχυση της συνέχισης των δράσεων βελτίωσης, προστασίας, διαχείρισης και αξιοποίησης της βιοποικιλότητας λαμβάνοντας υπόψη και τις εξελίξεις της διεθνούς και εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής για την κλιματική αλλαγή και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, όπως η Πράσινη Συμφωνία (Green Deal) της ΕΕ.

Στον τομέα της **αστικής αναγέννησης** εξακολουθούν να υπάρχουν ανάγκες για τη βελτίωση των κοινόχρηστων χώρων, τη δημιουργία πράσινων υποδομών, τη μείωση της ρύπανσης και του θορύβου, καθώς επίσης και τη συστηματική παρακολούθηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η στήριξη της οργάνωσης και λειτουργίας των φορέων/μονάδων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.
- ⇒ Η ενίσχυση των δράσεων προστασίας, διαχείρισης και αξιοποίησης, γνώσης και ανάδειξης της αξίας της βιοποικιλότητας και των προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών NATURA 2000.
- ⇒ Η ενίσχυση της δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου συστήματος σχεδιασμού, διαχείρισης και παρακολούθησης του τομέα βιοποικιλότητας σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και της ενσωμάτωσης της βιοποικιλότητας και της πράσινης υποδομής σε όλους τους αναπτυξιακούς τομείς.
- ⇒ Η υποστήριξη παρεμβάσεων αποκατάστασης και αξιοποίησης του περιβάλλοντος χώρου σε αστικά κέντρα και υποβαθμισμένες περιοχές και της παρακολούθησης και καταγραφής της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου σε μεγάλα αστικά κέντρα.

Ειδικός Στόχος

vii. Ενίσχυση της προστασίας και διατήρησης της βιοποικιλότητας, των πράσινων υποδομών συμπεριλαμβανομένων των αστικών περιοχών και της μείωση όλων των μορφών ρύπανσης

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Δράσεις στήριξης της οργάνωσης και λειτουργίας των φορέων/μονάδων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.
- ⇒ Δράσεις προστασίας, διαχείρισης και αξιοποίησης, γνώσης και ανάδειξης της αξίας της βιοποικιλότητας και των προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών NATURA 2000.
- ⇒ Δράσεις βελτίωσης της γνώσης και της διατήρησης των ειδών τύπων και οικοτόπων.
- ⇒ Δράσεις ενίσχυσης της δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου συστήματος σχεδιασμού, διαχείρισης και παρακολούθησης του τομέα βιοποικιλότητας σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και της ενσωμάτωσης της βιοποικιλότητας και της πράσινης υποδομής σε όλους τους αναπτυξιακούς τομείς.
- ⇒ Δράσεις ενημέρωσης, πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης για τη βιοποικιλότητα.
- ⇒ Δράσεις αναβάθμισης / ανάδειξης / βελτίωσης και δικτύωσης πράσινων υποδομών στις αστικές περιοχές και περιοχές υπαίθρου.
- ⇒ Δράσεις παρακολούθησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν τη βιοποικιλότητα προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα **Περιβάλλον – Ενέργεια – Κλιματική Αλλαγή 2021-2027**.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (**ΕΠ ΔΑΜ**) είναι επιλέξιμες οι δράσεις προστασίας και ανάδειξης της βιοποικιλότητας, συστημάτων παρακολούθησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, αποκατάστασης και αναπροσαρμογής των χρήσεων των εδαφών λιγνιτικής δραστηριότητας.

ΑΠ3. Ενίσχυση της διασυνδεσιμότητας της Περιφέρειας

ΣΠ 3: Μια πιο Διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων

Υποδομές Ψηφιακής Συνδεσιμότητας

Στον τομέα της **ψηφιακής συνδεσιμότητας** αποτελεί βασική ανάγκη η ολοκλήρωση των υποδομών ευρυζωνικότητας (5G και Fiber to the Home – FTTH).

Με συνολική βαθμολογία συνδεσιμότητας 33,4 (σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ σε ποσοστό 50,1), η Ελλάδα κατατάσσεται τελευταία μεταξύ των χωρών της ΕΕ· δεν έχει σημειωθεί βελτίωση στην κατάταξη σε σχέση με το 2017 (DESI 2018). Η συνολική διείσδυση σταθερών ευρυζωνικών συνδέσεων εξακολουθεί να εξελίσσεται με αργούς ρυθμούς, με ποσοστό που ανέρχεται στο 76 % (κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ που είναι 78 %). Η κάλυψη σταθερών δικτύων πολύ υψηλής χωρητικότητας έφθασε το 7 % από 0 % το προηγούμενο έτος, ωστόσο βρίσκεται πολύ πιο κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ που είναι 44 %. Παρά την αύξηση της διείσδυσης κινητών ευρυζωνικών επικοινωνιών κατά 11 μονάδες, ο τρέχων αριθμός είναι 86 συνδρομές ανά 100 άτομα, κατά πολύ χαμηλότερος από τον μέσο όρο των 100 συνδρομών ανά 100 άτομα στην ΕΕ.

Στο πλαίσιο της νέας φιλόδοξης ψηφιακής στρατηγικής της, η Ελλάδα εργάζεται για την αντιμετώπιση των καθυστερήσεων στην υλοποίηση των έργων και στην απορρόφηση των διατεθέντων πόρων. Η έγκαιρη υλοποίηση του έργου «Υποδομές Υπερυψηλής Ευρυζωνικότητας: Ultra-Fast Broadband» (UFBB) και η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για επενδύσεις θα βελτιώσουν την ψηφιακή της ανταγωνιστικότητα. Η αντιμετώπιση των σημαντικών καθυστερήσεων που παρατηρούνται στις διαδικασίες χορήγησης άδειας για εγκατάσταση κεραιάς βάσει του νέου νόμου και η προώθηση της ανάπτυξης της τεχνολογίας 5G θα βελτιώσουν την ψηφιακή κατάσταση της χώρας.

Η χαμηλή τεχνολογική ανάπτυξη με περιορισμένη διείσδυση του διαδικτύου υψηλών ταχυτήτων στις επιμέρους παραγωγικές αλλά και διοικητικές διαδικασίες στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας δημιουργεί εμπόδια για την βιομηχανική μετάβαση και τον ψηφιακό μετασχηματισμό με αξιοποίηση τεχνολογιών αιχμής όπως big data, AI, IoT κ.α.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η ανάπτυξη των υποδομών ευρυζωνικότητας (5G και Fiber-to-the-Home, FttH).

Ειδικός Στόχος

i. Ενίσχυση της ψηφιακής συνδεσιμότητας

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Εγκατάσταση ευρυζωνικού δικτύου υπερ-υψηλών ταχυτήτων
- ⇒ Ανάπτυξη δικτύων πολύ υψηλής χωρητικότητας - Ανάπτυξη δικτύου 5G
- ⇒ Επέκταση της διαθεσιμότητας δημόσιων σημείων ασύρματης πρόσβασης

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν τις υποδομές ευρυζωνικότητας προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2021-2027**.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις ενίσχυσης της ψηφιακής συνδεσιμότητας.

Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών

Στη διάρκεια της προηγούμενης και της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ολοκλήρωση των κάθετων αξόνων της Εγνατίας οδού. Ολοκληρώθηκε ο κάθετος άξονας Κρυσταλλοπηγής – Καστοριάς – Σιάτιστας με τη συνδρομή και του ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ, ενώ ο κάθετος άξονας Νίκη - Φλώρινας – Κοζάνη – όρια Νομού Λάρισας προβλέπεται να ολοκληρωθεί στην τρέχουσα περίοδο, και εκτιμάται ότι θα αποτελέσει μεταφερόμενο / τμηματοποιημένο έργο στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2021-2027.

Υλοποιήθηκαν και προβλέπεται να υλοποιηθούν δράσεις διασύνδεσης αστικών περιοχών και περιοχών ιδιαίτερου ενδιαφέροντος με το ΔΕΔ-Μ. Υλοποιούνται και 2 δράσεις ενεργητικής ασφάλειας των μεταφορών.

Η ύπαρξη αειφόρων υποδομών υψηλής ποιότητας, εύκολα προσβάσιμων, αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για την Ανάπτυξη. Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας οφείλει να ευθυγραμμίζεται με τους στόχους του ΕΣΜ 2017-27-37 για την Ελλάδα, δηλαδή :

- α) την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και αποδοτικότητας,
- β) τη διασφάλιση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας που επιτυγχάνεται με την στροφή σε πιο φιλικά προς το περιβάλλον, μέσα μεταφοράς,
- γ) την ενίσχυση της περιφερειακής και διεθνούς συνδεσιμότητας,
- δ) την ενίσχυση της προσβασιμότητας και κοινωνικής ένταξης πολιτών μέσω έργων που αυξάνουν την προσβασιμότητα μη προσιτών (θεωρητικά) περιοχών και
- ε) τη διασφάλιση ασφάλειας και προστασίας.

Με την κατασκευή της Εγνατίας Οδού & τμημάτων των κάθετων οδικών αξόνων αντιμετωπίστηκαν σε σημαντικό βαθμό τα προβλήματα προσβασιμότητας, αναιρώντας πλέον τη γεωγραφική απομόνωση της Δυτικής Μακεδονίας και επηρεάζοντας θετικά τις χρονο-αποστάσεις των μετακινήσεων και τις σχέσεις τόπου κατοικίας / τόπου εργασίας για τα αστικά κέντρα της Βόρειας Ελλάδας και της ΠΔΜ.

Προτεραιότητα αποτελεί η ολοκλήρωση του κάθετου άξονα της Εγνατίας Οδού «Νίκη - Φλώρινας – Κοζάνη – όρια Νομού Λάρισας» για την περαιτέρω αύξηση της προσπελασιμότητας από και προς την ΠΔΜ και τη βελτίωση της σύνδεσης της με τα Εθνικά και Διεθνή εμπορικά κέντρα.

Στρατηγικής σημασίας θεωρείται η ολοκλήρωση της κατασκευής του βόρειου τμήματος του Αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδος (Ε65, από Τρίκαλα μέχρι και την Εγνατία Οδό). Με την ολοκλήρωση και του βόρειου κλάδου του Ε65, η διαδρομή Αθήνα - Γρεβενά θα διεξάγεται σε 4 ώρες, ενώ οι διαδρομές Αθήνα - Καστοριά και Αθήνα - Κοζάνη σε περίπου 4 ώρες και 30 λεπτά, φέρνοντας πολύ πιο κοντά στη Νότια Ελλάδα τις περιοχές της Βόρειο-Δυτικής Ελλάδας. Η ολοκλήρωση του συνόλου του Ε65, θα αναβαθμίσει τη σύνδεση της Δυτικής Μακεδονίας και της Ηπείρου, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα την προσπελασιμότητα προς τις χώρες των Δυτικών

Βαλκανίων, δίδοντας έτσι τη δυνατότητα ενίσχυσης του τουρισμού και της εμπορευματικής διακίνησης σε μια περιοχή με δυνατότητες περαιτέρω οικονομικής μεγέθυνσης, συμβάλλοντας στη μείωση του υψηλού ποσοστού ανεργίας και στην αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος.

Το ενδοπεριφερειακό οδικό δίκτυο της Περιφέρειας, χρήζει περαιτέρω ποιοτικής αναβάθμισης και συμπληρώσεων (συμπληρωματικές υποδομές υποστήριξης) προκειμένου να ανταποκριθεί στο νέο σύστημα μετακινήσεων που δημιουργούν τα μεγάλα οδικά έργα αλλά και οι απαιτήσεις των οδικών εμπορευματικών μεταφορών. Τέλος, αναγκαία θεωρείται η διασύνδεση περιοχών ιδιαίτερου οικονομικού ενδιαφέροντος που έως σήμερα θεωρούνταν απομακρυσμένες.

Σημαντική προτεραιότητα αποτελεί και η βελτίωση της λειτουργίας των δύο αεροδρομίων, καθώς επίσης και η ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου προκειμένου να βελτιωθεί η μετακίνηση αγαθών και ατόμων με βασικές προτεραιότητες να αποτελούν η αναβάθμιση της σιδηροδρομικής σύνδεσης της Κοζάνης και της Φλώρινας με τη Θεσσαλονίκη και το σιδηροδρομικό άξονα 22 (Θεσ/νίκη – Κιλκίς) – έργο προτεραιότητας των ΔΕΔ-Μ της ΕΕ, καθώς και ο προβλεπόμενος σιδηροδρομικός άξονας Κρυσταλλοπηγή - Φλώρινα – Θεσσαλονίκη που ανήκει στο βασικό διευρωπαϊκό σιδηροδρομικό δίκτυο της Ελλάδας και το προβλεπόμενο Έργο Προτεραιότητας 29 των ΔΕΔ-Μ της ΕΕ, που αφορά το σιδηροδρομικό άξονα Ιονίου και Αδριατικής (ΕΣΜ 2017-2023).

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η ενίσχυση της προσβασιμότητας/προσπελασιμότητας της ΠΔΜ από και προς τα Εθνικά και Διεθνή εμπορικά κέντρα.
- ⇒ Η ολοκλήρωση του οδικού άξονα Ε65 και η σύνδεσή του με την Εγνατία,
- ⇒ Η ολοκλήρωση του κάθετου άξονα (Α27), Νίκη Φλώρινας – Κοζάνη – όρια Νομού Λάρισας,
- ⇒ Η βελτίωση του ενδοπεριφερειακού δικτύου και η ενίσχυση των δράσεων συνδεσιμότητας του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου με την Εγνατία και τους Κάθετους Άξονες,
- ⇒ Η βελτίωση της λειτουργίας των αεροδρομίων,
- ⇒ Η ανάπτυξη σιδηροδρομικού δικτύου σύνδεσης με τα εθνικά και ευρωπαϊκά εμπορικά κέντρα.

Ειδικός Στόχος

- ii. Ανάπτυξη βιώσιμου, ανθεκτικού στην κλιματική αλλαγή, έξυπνου, ασφαλούς και διατροφικού ΔΕΔ-Μ

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Τα έργα που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 θα προσδιοριστούν μετά από τη γνωμοδότηση της ΕΥΣΕ, όπως

προβλέπεται σύμφωνα με τη σχετική Εγκύκλιο για την ένταξη μελετών ωρίμανσης έργων ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής που θα υλοποιηθούν στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σε Άξονες Προτεραιότητας των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, πέραν των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Η ολοκλήρωση του οδικού άξονα Ε65 και η σύνδεσή του με την Εγνατία οδό,
- ⇒ Αναβάθμιση με προδιαγραφές Α/Δ του οδικού άξονα Α27, Νίκη Φλώρινας – Κοζάνη – όρια Νομού Λάρισας.
- ⇒ Παρεμβάσεις παθητικής και ενεργητικής οδικής ασφάλειας ΔΕΔ-Μ.
- ⇒ Βελτίωση σιδηροδρομικής σύνδεσης προς Φλώρινα – σύνορα με ΠΓΔΜ και επέκταση προς Καστοριά και Κρυσταλλοπηγή - σύνορα με Αλβανία
- ⇒ Παρεμβάσεις βελτίωσης / διαφοροποίησης των αεροδρομίων Κοζάνης και Καστοριάς

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις που αφορούν το βασικό δίκτυο και το αναλυτικό δίκτυο ΔΕΔ –Μ προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν από το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Υποδομών Μεταφορών 2021-2027**.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) μπορεί να είναι επιλέξιμες οι δράσεις μεταφορών ιδιαίτερα στις περιοχές αποκατάστασης και επανάχρησης των εδαφών.

Μη Επιλέξιμες Δράσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του σχεδίου του Κανονισμού ΕΤΠΑ/ ΤΣ, τα συγκεκριμένα Ταμεία δεν μπορούν να χρηματοδοτήσουν:

- Την κατασκευή αεροδρομίων. Εξαιρέση αποτελούν οι δράσεις για την ενίσχυση της ασφάλειας και της μετρίαση των περιβαλλοντικών επιδράσεων στα υφιστάμενα αεροδρόμια.
- Προμήθεια σιδηροδρομικού τροχαίου υλικού. Εξαιρέση αποτελεί η περίπτωση που ο φορέας που έχει αναλάβει τον σιδηρόδρομο στην περίπτωση της πλήρους ιδιωτικοποίησης είναι νεοσύστατη επιχείρηση.

Ειδικός Στόχος

iii. Ανάπτυξη και ενίσχυση της βιώσιμης, ανθεκτικής στην κλιματική αλλαγή, έξυπνης, ασφαλούς και διατροφικής εθνικής, περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας, με καλύτερη πρόσβαση σε ΔΕΔ-Μ και διασυνοριακή κινητικότητα

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Τα έργα που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 θα προσδιοριστούν μετά από τη γνωμοδότηση της ΕΥΣΕ, όπως προβλέπεται σύμφωνα με τη σχετική Εγκύκλιο για την ένταξη μελετών ωρίμανσης έργων ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής που θα υλοποιηθούν στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σε Άξονες Προτεραιότητας των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, πέραν των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Δράσεις αναβάθμισης του ενδοπεριφερειακού δικτύου και προώθησης της συνδεσιμότητας του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου με την Εγνατία και τους Κάθετους Άξονες.
- ⇒ Παρεμβάσεις αναβάθμισης και βελτίωσης της παθητικής και ενεργητικής οδικής ασφάλειας, ασφάλισης οδικών έργων, οριζόντιας και κατακόρυφης σήμανσης στο εθνικό και επαρχιακό οδικό δίκτυο.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 από τα Περιφερειακά Προγράμματα στο πλαίσιο του ΣΠ3 θα χρηματοδοτηθούν παρεμβάσεις εθνικής ή/ και διαπεριφερειακής κλίμακας καθώς και περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) μπορεί να είναι επιλέξιμες οι δράσεις μεταφορών ιδιαίτερα στις περιοχές αποκατάστασης και επανάχρησης των εδαφών.

Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές

Στον τομέα της ανάπτυξης της **βιώσιμης κινητικότητας** οι βασικές ανάγκες περιλαμβάνουν την ενίσχυση δράσεων στο πλαίσιο των Σχεδίων Βιώσιμης Κινητικότητας και ενσωμάτωσης των ψηφιακών εφαρμογών στη διαχείριση των μεταφορών για την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των μετακινήσεων.

Για τη στρατηγική της Ένωσης και την επίτευξη της Διατηρήσιμης Ανάπτυξης, απαραίτητη θεωρείται η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της αύξησης της κινητικότητας, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που τη συνοδεύουν.

Στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Μεταφορών στον Πυλώνα 7: Ανάπτυξη Αποτελεσματικού Συστήματος Αστικών και Προαστιακών Δημόσιων Συγκοινωνιών σε συνάρτηση με το Εθνικό Σύστημα Μεταφορών στα προτεινόμενα μέτρα (ήπια και υποδομών) η Ανάπτυξη πλαισίου Σχεδιασμού Αστικής Κινητικότητας (H-Soft 2). Σε συμφωνία με την παρούσα Εθνική Στρατηγική Μεταφορών, τα σχέδια αυτά θα επικεντρώνονται περαιτέρω στις ειδικές συνθήκες μεταφοράς και χρήσεων γης σε κάθε περιοχή, καταγράφοντας τα κυρίαρχα πρότυπα αστικών και προαστιακών μεταφορών και προτείνοντας μέτρα για την προώθηση ενός βιώσιμου και ολοκληρωμένου συστήματος μεταφορών (π.χ. χρήση «πράσινων» οχημάτων / εναλλακτικών καυσίμων στις αστικές μεταφορές, λύσεων ITS, ασφάλειας και πολυτροπικών μετακινήσεων σε αστικό επίπεδο κ.ά.).

Στο πλαίσιο αυτό 5 από τους 12 Δήμους της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας εντάχθηκαν σε σχετικό πρόγραμμα του Πράσινου Ταμείου για την εκπόνηση Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας. Στο άρθρο 22 του Ν. 4599 (ΦΕΚ 40Α / 04-03-2019) ορίζονται λεπτομέρειες για τη διαδικασία συγγραφής και έγκρισης των Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας.

Παράλληλα με στόχο τη μετάβαση σε ένα περιβάλλον οδικών μετακινήσεων μηδενικών εκπομπών ψηφίστηκε ο Ν. 4710/2020 (ΦΕΚ142 Α/ 23/7/2020) όπου σύμφωνα με τα οριζόμενα οι δήμοι

μητροπολιτικών κέντρων, οι μεγάλοι και μεσαίοι ηπειρωτικοί δήμοι, οι δήμοι πρωτεύουσών περιφερειακών ενοτήτων, καθώς και οι μεγάλοι και μεσαίοι νησιωτικοί δήμοι, σύμφωνα με το άρθρο 2Α του ν. 3852/2010 εκπονούν υποχρεωτικά Σχέδιο Φόρτισης Ηλεκτρικών Οχημάτων (ΣΦΗΟ). Στο πλαίσιο αυτό 7 από τους 13 Δήμους της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας εντάχθηκαν στο σχετικό χρηματοδοτικό πρόγραμμα του Πράσινου Ταμείου.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών μετακίνησης προσώπων και μεταφοράς προϊόντων και η ενίσχυση της πολυτροπικότητας των μεταφορών,
- ⇒ Η ανάπτυξη της βιώσιμης κινητικότητας με ενίσχυση δράσεων των Σχεδίων Βιώσιμης Κινητικότητας
- ⇒ Ενσωμάτωση των ψηφιακών εφαρμογών στη διαχείριση των μεταφορών για την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των μετακινήσεων.

Ειδικός Στόχος

iv. Προαγωγή της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας, στο πλαίσιο της μετάβασης σε μια οικονομία με μηδενικό αποτύπωμα άνθρακα

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Παρεμβάσεις βιώσιμης αστικής κινητικότητας που υποστηρίζουν την προώθηση της ενεργούς μετακίνησης.
- ⇒ Οριζόντιες δράσεις υλοποίησης μέτρων ΣΒΑΚ
- ⇒ Ανάπτυξη δικτύου ποδηλατοδρόμων και συστημάτων διαχείρισης στόλου οχημάτων φιλικών προς το περιβάλλον στα αστικά κέντρα (ηλεκτρικά ποδήλατα, ηλεκτρικά πατίνια κ.λπ.)
- ⇒ Υποστήριξη της ηλεκτροκίνησης και δικτύων φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων
- ⇒ Αναβάθμιση στόλου οχημάτων δημόσιων φορέων με οχήματα φιλικά προς το περιβάλλον
- ⇒ Δράσεις βελτίωσης της ποιότητας των υπηρεσιών μετακίνησης προσώπων και μεταφοράς προϊόντων και της πολυτροπικότητας των μεταφορών.
- ⇒ Ανάπτυξη ευφυών συστημάτων μεταφορών στη διαχείριση της κυκλοφορίας και της στάθμευσης σε αστικά κέντρα
- ⇒ Υποστήριξη, ανάπτυξη και εφαρμογή Ευφυών Συστημάτων Μεταφορών (ITS) σε όλους τους τομείς μεταφορών
- ⇒ Αναβάθμιση συστημάτων δημοσίων συγκοινωνιών με τη χρήση ευφυών συστημάτων μεταφορών και «πράσινων» οχημάτων
- ⇒ Δημιουργία υποδομών για αστικές εμπορευματικές μεταφορές (Αστικά Κέντρα Ομαδοποίησης Εμπορευμάτων)

Σημείωση: Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις προώθησης της ηλεκτροκίνησης / καθαρών καυσίμων (H2) στο δημόσιο στόλο οχημάτων, ανάπτυξης δικτύου φόρτισης / ανεφοδιασμού, ανάπτυξης συστημάτων ευφυών μεταφορών (ITS).

ΑΠ4. Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΤΠΑ)

ΣΠ 4: Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων (ΕΤΠΑ)

Εκπαίδευση

Στη διάρκεια των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ενίσχυση των **υποδομών εκπαίδευσης** σε όλες τις βαθμίδες. Στην Γ'θμια εκπαίδευση υλοποιείται το μεγάλο έργο της Πανεπιστημιούπολης Δυτικής Μακεδονίας, και περιλαμβάνεται και η αναβάθμιση των Σχολών του Πανεπιστημίου στη Φλώρινα (Καλών Τεχνών και Παιδαγωγική). Επίσης χρηματοδοτήθηκε η προμήθεια σύγχρονου εξοπλισμού σχεδόν στο σύνολο των Σχολών του Πανεπιστημίου. Στη Σχολική Εκπαίδευση ενισχύθηκε η κατασκευή σχολικών εγκαταστάσεων και η προμήθεια σύγχρονου εξοπλισμού ΤΠΕ σε όλες τις βαθμίδες και για το σύνολο των σχολικών μονάδων.

Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας καταγράφονται 187 μονάδες προσχολικής αγωγής (νηπιαγωγεία) με 308 τμήματα και 3.715 μαθητές (ΕΛΣΤΑΤ 2018). Το ποσοστό των παιδιών ηλικίας 4 ετών έως την έναρξη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης που είναι εγγεγραμμένα σε εκπαίδευση ανέρχεται σε 87%, το οποίο είναι το υψηλότερο μεταξύ των Περιφερειών της χώρας (Eurostat, 2018).

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση καταγράφονται 155 μονάδες δημοτικών σχολείων με 14.626 εγγεγραμμένους μαθητές εκ των οποίων 293 αλλοδαπής υπηκοότητας (ΕΛΣΤΑΤ, 2018). Στις παραπάνω σχολικές μονάδες λειτουργούσαν 83 ειδικές τάξεις με 718 μαθητές. Αντίστοιχα στην Περιφέρεια καταγράφονται 69 Γυμνάσια εκ των οποίων 74 διαθέτουν αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και 39 γυμναστήριο. Οι εγγεγραμμένοι μαθητές γυμνασίων ανέρχονται σε 7.786 εκ των οποίων 133 αλλοδαπής υπηκοότητας (ΕΛΣΤΑΤ, 2018). Ο αριθμός των Γενικών Λυκείων ανέρχεται σε 36 με 6.319 εγγεγραμμένους μαθητές εκ των οποίων 31 αλλοδαπής υπηκοότητας (ΕΛΣΤΑΤ, 2018). Σχετικά με την Επαγγελματική Εκπαίδευση στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας καταγράφονται 15 Επαγγελματικά Λύκεια και 4 Επαγγελματικές Σχολές Μαθητείας του ΟΑΕΔ στα οποία είναι εγγεγραμμένοι 5.000 μαθητές, εκ των οποίων οι 503 στις Σχολές του ΟΑΕΔ. Τέλος σε δημόσια και ιδιωτικά ΙΕΚ το 2017 καταγράφονται 1.756 σπουδαστές (ΕΛΣΤΑΤ). Στην Ανώτατη Εκπαίδευση οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας ανέρχονται σε 2.538, οι οποίοι κατανέμονται σε 3 Σχολές και 6 Τμήματα.

Σχετικά με την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας καταγράφονται 22 σχολικές μονάδες (3 νηπιαγωγεία, 7 Δημοτικά, 3 Επαγγελματικά Λύκεια και 5 Ενιαία Ειδικής Επαγγελματικά Γυμνάσια – Λύκεια) με συνολικά 217 μαθητές (ΕΛΣΤΑΤ, 2018).

Το ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης ανέρχεται σε 3% για την Βόρεια Ελλάδα (περιλαμβάνει τις Περιφέρειες ΑΜΘ, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου) το 2019, με σημαντική βελτίωση σε σχέση με 11,1% το 2013 (Eurostat).

Το επίπεδο των υποδομών εκπαίδευσης βελτιώθηκε, ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν βασικές ανάγκες για την ολοκλήρωση των υποδομών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και τη συμπλήρωση των υποδομών σχολικής εκπαίδευσης και ιδιαίτερα της τεχνικής εκπαίδευσης.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

⇒ Η ενίσχυση της ολοκλήρωσης των υποδομών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας,

- ⇒ Η ενίσχυση της βελτίωσης των σχολικών μονάδων με έμφαση στην ανάπτυξη σύγχρονων εγκαταστάσεων στην τεχνική εκπαίδευση και στην απόκτηση δημόσιων ιδιόκτητων νηπιαγωγείων.
- ⇒ Η ενίσχυση της βελτίωσης της λειτουργίας των ολοήμερων σχολικών μονάδων Α'θμιας και Β'θμιας Εκπαίδευσης.

Ειδικός Στόχος

- i. Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προαγωγής της κοινωνικής οικονομίας

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Ανάπτυξη / αναβάθμιση υποδομών ΟΑΕΔ (ΙΕΚ, ΕΠΑΣ, ΚΕΚ, Σχολές ΑμεΑ κ.α.) (ΕΣ ii);

Ειδικός Στόχος

- ii. Βελτίωση της ίσης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης χωρίς αποκλεισμούς μέσω της ανάπτυξης προσβάσιμων υποδομών, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της ανθεκτικότητας της εξ αποστάσεως και on line εκπαίδευσης και κατάρτισης

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Τα έργα που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 θα προσδιοριστούν μετά από τη γνωμοδότηση της ΕΥΣΕ, όπως προβλέπεται σύμφωνα με τη σχετική Εγκύκλιο για την ένταξη μελετών ωρίμανσης έργων ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής που θα υλοποιηθούν στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σε Άξονες Προτεραιότητας των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, πέραν των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Η ανάπτυξη / αναβάθμιση των υποδομών και Εκπαιδευτικών Πάρκων του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.
- ⇒ Ανάπτυξη / αναβάθμιση σχολικών υποδομών με έμφαση στην τεχνική εκπαίδευση
- ⇒ Βελτίωση της λειτουργίας των ολοήμερων σχολικών μονάδων Α'θμιας και Β'θμιας Εκπαίδευσης.
- ⇒ Ενίσχυση ψηφιακών υποδομών και εξοπλισμού ΤΠΕ σχολικών μονάδων
- ⇒ Ενίσχυση και αναβάθμιση σχολικών εργαστηρίων
- ⇒ Ανάπτυξη και αναβάθμισης υποδομών προσχολικής εκπαίδευσης.

⇒ Βελτίωση προσβασιμότητας ΑΜΕΑ σε σχολικές μονάδες.

Σημείωση: Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις υποδομών εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο, ΕΠΑΛ, Κέντρα Κατάρτισης, κ.α.).

Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα

Στον τομέα **υγείας και κοινωνικής φροντίδας** ενισχύθηκε η βελτίωση και η αναβάθμιση των υποδομών υγείας, πρόνοιας και κοινωνικών υποδομών με έμφαση στις ευάλωτες ομάδες. Ολοκληρώθηκε η επέκταση του Μποδοσάκειου Νοσοκομείου, η αναβάθμιση του Νοσοκομείου Καστοριάς και του Νοσοκομείου Φλώρινας και ενισχύθηκε σημαντικά η προμήθεια σύγχρονου ιατροτεχνολογικού και ξενοδοχειακού εξοπλισμού των μονάδων υγείας. Υλοποιείται το έργο της κατασκευής του Κέντρου υγείας στη Σιάτιστα. Στο πλαίσιο της στήριξης των μονάδων υγείας για την αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19 ενισχύθηκε το σύνολο των νοσοκομείων, των Κέντρων Υγείας και της 3^{ης} ΥΠΕ με τον απαιτούμενο εξειδικευμένο εξοπλισμό. Ενισχύθηκε η αναβάθμιση και κατασκευή υποδομών Κέντρων Δημέρευσης - Ημερήσιας Φροντίδας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες και Στέγης Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ατόμων με Νοητική Υστέρηση, καθώς και βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας διαθέτει 5 Νοσοκομεία με 649 κλίνες έναντι 688 κλινών το 2013. Επίσης διαθέτει 6 Κέντρα Υγείας με 26 κλίνες (βραχείας νοσηλείας) το 2019 έναντι 34 κλινών το 2013 (ΕΛΣΤΑΤ). Οι διαθέσιμες κλίνες ανά 100 χιλιάδες κατοίκους είναι 402 κατατάσσοντας την Δυτική Μακεδονία στην 6^η θέση μεταξύ των ελληνικών περιφερειών το 2018 έναντι μ.ο. 537 κλινών για την ΕΕ27, παρουσιάζονται μείωση σε σχέση με το 2013 (417 κλίνες).

Το επίπεδο των **κοινωνικών υποδομών** στην ΠΔΜ βελτιώθηκε κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Ωστόσο, το χαμηλό σημείο εκκίνησης σε συνδυασμό με τις μεταβολές οικονομικό επίπεδο, οδηγούν στην ανάγκη περαιτέρω δραστηριοποίησης προς τη συνολική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα.

Στην Περιφέρεια λειτουργούν 10 Κέντρα Κοινότητας Δήμων, 3 Συμβουλευτικά Κέντρα (Καστοριάς, Κοζάνης και Φλώρινας) και μία Δομή Φιλοξενίας γυναικών θυμάτων βίας στην Κοζάνη, 2 Κέντρων Δημέρευσης – Ημερήσιας Φροντίδας Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες και 7 Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η ολοκλήρωση της ανάπτυξης σύγχρονων μονάδων υγείας (αναβάθμιση, επέκταση και συμπλήρωση υποδομών και εξοπλισμού).
- ⇒ Η ολοκλήρωση της ανάπτυξης σύγχρονων υποδομών κοινωνικής φροντίδας (αναβάθμιση, επέκταση και συμπλήρωση υποδομών και εξοπλισμού).
- ⇒ Η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου δικτύου υποδομών και δομών στήριξης της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης και προώθησης στην απασχόληση.
- ⇒ Η ενίσχυση της ανθεκτικότητας των υποδομών υγείας – κοινωνικής μέριμνας για την αντιμετώπιση κρίσεων (όπως της πανδημίας Covid-19).
- ⇒ Δράσεις βελτίωσης προσβασιμότητας ΑμεΑ.

Ειδικός Στόχος

iii. Προαγωγή της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριών, των μειονεκτουσών ομάδων συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, και των μεταναστών με την εφαρμογή ολοκληρωμένων μέτρων που συμπεριλαμβάνουν και τη στέγαση και τις κοινωνικές υπηρεσίες

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Δράσεις ανάπτυξης / αναβάθμισης υποδομών κοινωνικής φροντίδας (αναβάθμιση, επέκταση και συμπλήρωση υποδομών και εξοπλισμού).
- ⇒ Δράσεις ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των υποδομών κοινωνικής μέριμνας για την αντιμετώπιση κρίσεων (όπως της πανδημίας Covid-19).
- ⇒ Δημιουργία και ενίσχυση υποδομών φροντίδας και απασχόλησης παιδιών προσχολικής ηλικίας.
- ⇒ Δημιουργία και ενίσχυση υποδομών υποστηριζόμενης διαβίωσης ΑΜΕΑ και ημερήσιας φροντίδας ΑΜΕΑ.

Σημείωση: Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις υποδομών κοινωνικής μέριμνας.

Ειδικός Στόχος

iv. Εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και προώθηση της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγείας, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, και προώθηση της μετάβασης από την ιδρυματική στην φροντίδα βασισμένη στην κοινότητα και στην οικογένεια

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Τα έργα που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 θα προσδιοριστούν μετά από τη γνωμοδότηση της ΕΥΣΕ, όπως προβλέπεται σύμφωνα με τη σχετική Εγκύκλιο για την ένταξη μελετών ωρίμανσης έργων ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής που θα υλοποιηθούν στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σε Άξονες Προτεραιότητας των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, πέραν των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Δράσεις ανάπτυξης / αναβάθμισης μονάδων υγείας (αναβάθμιση, επέκταση και συμπλήρωση υποδομών και εξοπλισμού).
- ⇒ Δράσεις ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των υποδομών υγείας για την αντιμετώπιση κρίσεων (όπως της πανδημίας Covid-19).
- ⇒ Αναβάθμιση των υποδομών ψυχικής υγείας και βελτίωση της πρόσβασης σε αυτές με γεωγραφική κάλυψη του συνόλου της Περιφέρειας
- ⇒ Παροχή δωρεάν προγραμμάτων πρόληψης για άτομα ευπαθών και ευάλωτων ομάδων και διαβιούντες κάτω από το όριο της φτώχειας
- ⇒ Παρεμβάσεις για την διευκόλυνση της πρόσβασης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων σε οικονομικές και ποιοτικές υπηρεσίες υγείας

Σημείωση: Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις υποδομών υγείας.

ΑΠ5. Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΚΤ+)

ΣΠ 4: Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων (ΕΚΤ+)

Απασχόληση – Κατάρτιση

Στον τομέα της **απασχόλησης** υλοποιούνται δράσεις κατάρτισης – συμβουλευτικής και πιστοποίησης περίπου 300 ανέργων στους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης, καθώς επίσης και ενίσχυσης περίπου 30 ανέργων για τη δημιουργία επιχειρήσεων (αυταπασχόληση). Επιπλέον προβλέπεται η κατάρτιση – βελτίωση δεξιοτήτων περίπου 300 εργαζομένων στους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης.

Από τομεακό ΕΠΑΝΕΚ υλοποιούνται δράσεις ενίσχυσης 222 ανέργων για την προώθηση της αυτοαπασχόλησης. Επίσης υλοποιούνται δράσεις κατάρτισης εργαζομένων των επιχειρήσεων και δράσεις κατάρτισης – πρακτικής άσκησης των φοιτητών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Από το ΕΠΑΝΑΔΕΔΒΜ ενισχύθηκαν 273 επιχειρήσεις για την πρόσληψη ανέργων. Επίσης ενισχύθηκαν φορείς του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου για την πρόσληψη ανέργων μέσω προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας κατατάσσεται στις πρώτες θέσεις σε επίπεδο χώρας και ΕΕ ως προς το μέγεθος της ανεργίας με ποσοστό 24,5% κατά το 2019 (Eurostat), παρουσιάζοντας βελτίωση σε σχέση με τα επίπεδα του 2013 (31,6%), χωρίς όμως να ακολουθεί την πτώση του ποσοστού στη χώρα. Το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων είναι το 2^ο υψηλότερο της χώρας φτάνοντας το 17% το 2019 (Eurostat). Παράλληλα εκτιμάται ότι από τις επιπτώσεις της απολιγνιτοποίησης η απασχόληση θα μειωθεί κατά 10χιλ περίπου άτομα, ήτοι το 11% των απασχολούμενων στην Περιφέρεια.

Ιδιαίτερα θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι η ανεργία πλήττει κυρίως τους νέους, όπου στην ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών το ποσοστό φτάνει στο 53,5%, το οποίο είναι το υψηλότερο στην χώρα (μ.ο. 35,2%).

Η ανεργία των γυναικών βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα με ποσοστό 32,9%, το μεγαλύτερο στη χώρα και με σημαντική διαφορά από τον εθνικό μέσο του 21,5%. Εξαιρετικά χαμηλή είναι η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας της Περιφέρειας, με ποσοστό απασχολούμενων γυναικών 39,5%, έναντι 47,3% του εθνικού και 63% του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Στον τομέα της εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού, το ποσοστό του πληθυσμού με τριτοβάθμια εκπαίδευση ανέρχεται σε 27,1% για το 2019 αυξημένο σε σχέση με το 21,9% του 2015, υπολείπεται όμως του μέσου όρου της χώρας (31,9%). Το ποσοστό ατόμων με δευτεροβάθμια και μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση ανέρχεται σε 46,9% επίσης αυξημένο σε σχέση με το 36,9% του 2015 (χώρα 44,5%), ενώ το ποσοστό του πληθυσμού μέχρι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι 26% (Eurostat).

Σε σχέση με την κατάρτιση και δια βίου μάθηση, το 4,1% του πληθυσμού 25-64 συμμετείχε σε κατάρτιση ή εκπαίδευση το 2019, που αποτελεί 4^η καλύτερη επίδοση μεταξύ των ελληνικών Περιφερειών, αλλά και μείωση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, ενώ υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με τον μ.ο. ΕΕ-27 (10,8%).

Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που θα αντιμετωπίσει η Περιφέρεια, όσον αφορά τις αλλαγές στο παραγωγικό της μοντέλο, χρειάζονται νέες δεξιότητες και μια πιο στρατηγική και συντονισμένη προσέγγιση στη συνεχή μάθηση.

Η συνεχής μάθηση θα ενισχύσει την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα, για παράδειγμα, υποστηρίζοντας την ικανότητα της Περιφέρειας να δημιουργεί καινοτομίες. Παρέχει επίσης τη δυνατότητα στους πολίτες να συμμετέχουν στις ψηφιακές και τεχνολογικές εξελίξεις και έτσι αυξάνει την ένταξη, την ισότητα, την ανθεκτικότητα και την ευημερία για όλους, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους.

Επίσης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι βασικές δεξιότητες όσο και η εξειδικευμένη τεχνογνωσία. Αυτό συνδέεται επίσης με την έννοια της «οικονομίας της ευημερίας» η οποία βασίζεται στην αναγνώριση της ευημερίας των πολιτών ως κινητήριας δύναμης της οικονομικής ανάπτυξης και αντιστρόφως.

Οι μελλοντικές ανάγκες για νέες μορφές δεξιοτήτων και ικανοτήτων απαιτούν νέες προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση της συνεργασίας μεταξύ των συστημάτων εκπαίδευσης - έρευνας και του επιχειρηματικού τομέα.

Επιπλέον, απαιτούνται πιο ευέλικτες, εργασιακές προσεγγίσεις για την επανακατάρτιση και την αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού για την ικανοποίηση των απαιτήσεων της ψηφιακής εποχής και του υπό εξέλιξη βιομηχανικού μετασχηματισμού.

Χάρη στις ψηφιακές λύσεις, οι άνθρωποι εργάζονται περισσότερο διασυννοριακά. Αυτό αυξάνει την κινητικότητα και την παραγωγικότητα της εργασίας διευρύνοντας τη βάση δεξιοτήτων. Ταυτοχρόνως, αυτό απαιτεί δίκαιη και ισορροπημένη κινητικότητα και καλές πρακτικές για να βοηθηθούν οι αλλοδαποί εργαζόμενοι και οι οικογένειές τους να ενταχθούν στα διάφορα κράτη μέλη.

Παρά το αυξημένο ποσοστό της ανεργίας, ο αριθμός των επιδοτούμενων ανέργων μειώνεται δραστικά, λόγω του υψηλού ποσοστού μακροχρόνιων ανέργων. Με τον τρόπο αυτό πολύ περισσότεροι άνεργοι έχουν περιέλθει σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με το εισόδημα διαβίωσης και οδηγούνται σε φτώχεια.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η ενίσχυση της προώθησης των ανέργων στην απασχόληση μέσα από ολοκληρωμένες και στοχευμένες παρεμβάσεις, με έμφαση σε τομείς οι οποίοι συνιστούν στρατηγικούς άξονες ανάπτυξης της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και με ειδικά κίνητρα
- ⇒ Η αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων που επιτείνει τις τάσεις φυγής του ενεργού πληθυσμού και η αντιμετώπιση της μακροχρόνιας ανεργίας με ενεργό ένταξη των μακροχρόνια ανέργων και η χορήγηση κινήτρων για την εξασφάλιση συνταξιοδοτικού δικαιώματος
- ⇒ Η ενίσχυση της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας για την απορρόφηση του υπάρχοντος ανθρώπινου δυναμικού και η προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων.
- ⇒ Η στήριξη των ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων (πρωτοβουλίες τοπικής ανάπτυξης υπό την αιγίδα τοπικών κοινοτήτων σε αστικές και αγροτικές περιοχές),
- ⇒ Η ενίσχυση της προσαρμογής του ανθρώπινου δυναμικού στις νέες συνθήκες της αγοράς εργασίας, με έμφαση στην προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού του ενεργειακού τομέα,
- ⇒ Η αναβάθμιση του γνωστικού επιπέδου & η βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού με δράσεις δια βίου μάθησης,

- ⇒ Η διασύνδεση της γνώσης με την τοπική κοινωνία και οικονομία (αυτοδιοίκηση, Ανώτατη Εκπαίδευση, Επιχειρήσεις, φορείς ανάπτυξης).

Σημείωση: Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις προώθησης της απασχόλησης και ιδιαίτερα της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων στους πληττόμενους και συνδεδεμένους τομείς με την απολιγνιτοποίηση.

Ειδικός Στόχος

- I. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση όλων των ατόμων που αναζητούν εργασία, ιδίως των νέων, των μακροχρόνια ανέργων και των οικονομικά μη ενεργών ατόμων, προώθηση της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Ολοκληρωμένα προγράμματα κατάρτισης – απόκτησης εργασιακής εμπειρίας των νέων
- ⇒ Επιλεγμένα προγράμματα πρακτικής άσκησης σπουδαστών σε επιχειρήσεις σε κρίσιμες τεχνολογίες.
- ⇒ Προγράμματα επέκτασης αμειβόμενης πρακτικής άσκησης φοιτητών σε επιχειρήσεις
- ⇒ Προγράμματα δημιουργίας επιχειρήσεων / έναρξης επαγγελματικής δραστηριότητας ανέργων
- ⇒ Προγράμματα κοινωφελούς εργασίας
- ⇒ Προγράμματα ενίσχυσης δημιουργίας θέσεων εργασίας σε επιχειρήσεις
- ⇒ Προγράμματα δημιουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων από ανέργους
- ⇒ Ανάπτυξη και λειτουργία Δομών Προώθησης της επιχειρηματικότητας (Κέντρα Στήριξης Επιχειρηματικότητας, Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και Διαρθρωτικής Προσαρμογής) (ΕΣ ii);

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις βελτίωσης της πρόσβασης στην απασχόληση προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν σε οριζόντιο επίπεδο από το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού-Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (ΕΠΑΝΑΔΕΔΒΜ) 2021-2027**, ενώ οι δράσεις ενίσχυσης των επιχειρήσεων για την προώθηση της απασχόλησης προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν σε οριζόντιο επίπεδο από το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα – Επιχειρηματικότητα – Καινοτομία (ΕΠΑΝΕΚ) 2021-2027**.

Ειδικός Στόχος

- II. Εκσυγχρονισμός των θεσμών της αγοράς εργασίας και των υπηρεσιών για την αξιολόγηση και την πρόβλεψη των αναγκών σε δεξιότητες και εξασφάλιση της έγκαιρης και εξατομικευμένης βοήθειας και στήριξη της προσαρμογής στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, των μεταβάσεων και της κινητικότητας.

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Δημιουργία και λειτουργία Περιφερειακού Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Εργασίας / Περιφερειακό Παρατηρητήριο Απασχόλησης
- ⇒ Ανάπτυξη δράσεων επιμόρφωσης για τα στελέχη και τις διοικήσεις των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

- ⇒ Ανάπτυξη δράσεων δικτύωσης με αντίστοιχους φορείς της Ελλάδας και της Ε.Ε.
- ⇒ Ανάπτυξη δράσεων υποστήριξης των εμπλεκόμενων φορέων για την ενεργό συμμετοχή τους σε παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης.

Ειδικός Στόχος

III. Προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, βελτίωση της ισορροπίας της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής, περιλαμβανομένης της πρόσβασης στην παιδική φροντίδα, προώθηση ενός υγιούς και κατάλληλα προσαρμοσμένου εργασιακού περιβάλλοντος για την αντιμετώπιση κινδύνων για την υγεία, προώθηση της προσαρμογής των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή και ενεργός και υγιής γήρανση

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Παρεμβάσεις για την εναρμόνιση Επαγγελματικής και Οικογενειακής Ζωής
- ⇒ Ανάπτυξη υπηρεσιών παιδικής μέριμνας και διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτές.
- ⇒ Προγράμματα ενίσχυσης γυναικείας επιχειρηματικότητας.
- ⇒ Προγράμματα αναβάθμισης δεξιοτήτων ή επανειδίκευσης επαγγελματιών (κυρίως αυτοαπασχολούμενων) και εργαζομένων σε μικρές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς που επηρεάζονται από τη RIS ή τη βιομηχανική μετάβαση.
- ⇒ Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και υποστήριξης σε θέματα οικογένειας, πρόσβασης στην απασχόληση, επαγγελματικού βίου και έμφυλης βίας.
- ⇒ Προγράμματα ενίσχυσης των ψηφιακών δεξιοτήτων των γυναικών που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας

Ειδικός Στόχος

IV. Βελτίωση της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και της συνάφειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας με σκοπό τη στήριξη της απόκτησης βασικών δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών δεξιοτήτων

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Επιλεγμένα προγράμματα πρακτικής άσκησης σπουδαστών σε επιχειρήσεις σε κρίσιμες τεχνολογίες.
- ⇒ Προσαρμογή κύκλου σπουδών σε απαιτήσεις της αγοράς εργασίας (soft skills, επιχειρηματικότητα, καινοτομία)
- ⇒ Πιστοποίηση γνώσεων-δεξιοτήτων και σύνδεση κατάρτισης με επαγγελματικά δικαιώματα.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις βελτίωσης της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν σε οριζόντιο επίπεδο από το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού-Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (ΕΠΑΝΑΔΕΔΒΜ) 2021-2027**.

Ειδικός Στόχος

V. Προώθηση της ίσης πρόσβασης και της ολοκλήρωσης ποιοτικής και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως για μειονεκτούσες ομάδες, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, μέσω της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, έως την Τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και την εκπαίδευση και τη μάθηση ενηλίκων, περιλαμβανομένης της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας για όλους

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Δράσεις προώθησης στην ενημέρωση, την κατάρτιση και την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων των ειδικών πληθυσμιακών ομάδων, με έμφαση στις αγροτικές - ορεινές και ημιαστικές περιοχές.
- ⇒ Δράσεις προώθησης της κατ' οίκον εκπαίδευσης μέσω κινητών μονάδων εκπαίδευσης και κινητών και ψηφιακών βιβλιοθηκών σε απομακρυσμένες περιοχές.
- ⇒ Δράσεις προώθησης επιτόπιων επισκέψεων σε περιοχές με περιορισμένη πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες, κοινότητες και απομονωμένα χωριά με τη χρήση του SMART Bus (Δια ζώσης σεμινάρια των 8 max ατόμων (νέοι με λιγότερες ευκαιρίες, γονείς και ηλικιακές ομάδες με προβλήματα μετακινήσεων) ατόμων και εργαστήρια θα εστιάσουν πλέον περισσότερο στην: Υγεία και ασφάλεια, Πρόσβαση στο διαδίκτυο για όλους, Ασφαλής πλοήγηση στο διαδίκτυο, Ασφαλείς συναλλαγές και αγορές στο διαδίκτυο, Πρόσβαση στην σωστή πληροφόρηση και αποφυγή των ψευδών ειδήσεων, Πρόσβαση στη μάθηση και την online κατάρτιση, Πρόσβαση στην επικοινωνία και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.α.).
- ⇒ Στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης και πιστοποίηση σε ψηφιακές δεξιότητες ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς και ευάλωτες ομάδες καθώς και αυτών που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις προώθησης της ισότιμης πρόσβασης στην εκπαίδευση και κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης και της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν σε οριζόντιο επίπεδο από το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού-Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (ΕΠΑΝΑΔΕΔΒΜ) 2021-2027**.

Ειδικός Στόχος

VI. Προώθηση της διά βίου μάθησης, ιδίως με ευκαιρίες για ευέλικτη αναβάθμιση των δεξιοτήτων και επανειδίκευση για όλους, λαμβάνοντας υπόψη τις ψηφιακές δεξιότητες, την καλύτερη πρόβλεψη των αλλαγών και τις νέες απαιτήσεις για δεξιότητες με βάση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, διευκολύνοντας τις μεταβάσεις στη σταδιοδρομία και προωθώντας την επαγγελματική κινητικότητα.

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Προγράμματα συμβουλευτικής και επανακατάρτισης εργαζομένων και επαγγελματιών με έμφαση σε νέους στρατηγικούς τομείς ανάπτυξης
- ⇒ Προγράμματα ενίσχυσης εργασιακής εμπειρίας και μετεγκατάστασης για την εργασιακή μετάβαση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

⇒ Αναβάθμιση δεξιοτήτων εργαζομένων που δραστηριοποιούνται σε τομείς προτεραιότητας της RIS.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις προώθησης της δια βίου μάθησης προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν σε οριζόντιο επίπεδο από το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού-Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (ΕΠΑΝΑΔΕΔΒΜ) 2021-2027**.

Κοινωνική Ένταξη

Την τρέχουσα περίοδο υλοποιούνται σημαντικές δράσεις για την προώθηση της **κοινωνικής ένταξης**, την καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης και τη βελτίωση της απασχολισιμότητας. Υλοποιούνται οι δράσεις εναρμόνισης του οικογενειακού και επαγγελματικού βίου όπου ενισχύονται περίπου 6.000 ωφελούμενοι για την παραμονή ή την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Υποστηρίζονται περίπου 150 δομές (βρεφικοί – βρεφονηπιακοί σταθμοί, ΚΔΑΠ), εκ των οποίων 5 ΚΔΑΠ/ΑΜΕΑ παρέχοντας υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης σε 60 άτομα με αναπηρίες. Δημιουργήθηκαν και λειτουργούν 10 Κέντρα Κοινότητας για τη στήριξη ιδιαίτερα των ευάλωτων ομάδων και την προώθησή τους στην απασχόληση, εκ των οποίων στα 3 παρέχεται στήριξη των Ρομά στις περιοχές Εορδαίας, Καστοριάς και Φλώρινας. Στηρίζεται η λειτουργία των 3 Συμβουλευτικών Κέντρων (Καστοριάς, Κοζάνης και Φλώρινας) και μίας Δομής Φιλοξενίας γυναικών θυμάτων βίας στην Κοζάνη. Στηρίζεται η λειτουργία 7 Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ) και 2 Κέντρων Δημέρευσης – Ημερήσιας Φροντίδας Ατόμων με Αναπηρίες (ΚΔΗΦ/ΑΜΕΑ). Προβλέπεται και η στήριξη 4 Τοπικών Μονάδων Υγείας (ΤοΜΥ) και των δομών παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας και υπηρεσιών σε άτομα με εξαρτήσεις. Επίσης προβλέπεται και η στήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Επιπλέον υποστηρίχθηκε και η δημιουργία και λειτουργία του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης.

Παρά τη σχετική αποκλιμάκωση, τα ποσοστά φτώχειας και υλικής υστέρησης παραμένουν από τα υψηλότερα στην ΕΕ. Το ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας αποκλιμακώνεται αν και παραμένει υψηλό ανερχόμενο σε 34,8% το 2019, υψηλότερο από τον μ.ο. της χώρας (30%) και της Ευρωζώνης (21,5% για το 2018) (Eurostat). Ειδικότερα, η υψηλή ανεργία στην περιοχή συνεπάγεται και υψηλό ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας το οποίο στη Δυτική Μακεδονία ανήλθε στο 21,6% του πληθυσμού για το 2019, που αποτελεί τρίτο υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των Περιφερειών της χώρας και υψηλότερο από τον εθνικό μ.ο. του 17,9% για το 2019 (Eurostat).

Η δυνατότητα πρόσβασης στην αγορά εργασίας των ατόμων ευπαθών και ευάλωτων ομάδων καθώς και αυτών με μεταναστευτικό υπόβαθρο παραμένει περιορισμένη. Ενδεικτικά, το 60% του πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία δεν μετέχει στην αγορά εργασίας. Από το ΕΠΑΝΑΔΕΔΒΜ στηρίζονται οι δράσεις πρόληψης και μείωσης της σχολικής διαρροής, καθώς επίσης και της στήριξης των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες.

Το επίπεδο των κοινωνικών δομών βελτιώθηκε σημαντικά στη διάρκεια της ΠΠ 2014-2020. Ωστόσο παραμένουν οι ανάγκες παραπέρα ενίσχυσης και βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Η στήριξη της δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου δικτύου δομών στήριξης της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης και προώθησης στην απασχόληση.
- ⇒ Ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των υπηρεσιών κοινωνικής μέριμνας για την αντιμετώπιση κρίσεων (όπως της πανδημίας Covid-19).

- ⇒ Η ενίσχυση της απασχόλησης και καταπολέμηση της φτώχειας, μέσα από την υλοποίηση ολοκληρωμένων τοπικών σχεδίων και πρωτοβουλιών, ενεργητικών πολιτικών για ένταξη στην αγορά εργασίας ειδικών ομάδων που βρίσκονται εκτός εργασίας, εκπαίδευσης, ή/και δια βίου μάθησης, και την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας ως μοντέλου οργάνωσης της παραγωγής, της οικονομίας και της συλλογικής ζωής.
- ⇒ Η δημιουργία συνθηκών απασχολησιμότητας για τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και των ατόμων που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια.
- ⇒ Η προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων και οι παρεμβάσεις τοπικού χαρακτήρα με στόχο την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης,
- ⇒ Ανάπτυξη πρωτοβουλιών για την προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης ευπαθών και των ευάλωτων ομάδων.
- ⇒ Προώθηση της ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης της κοινωνίας και των επιχειρήσεων για θέματα διακρίσεων και πρόσβασης στην αγορά εργασίας.
- ⇒ Η πρόληψη και μείωση της σχολικής διαρροής μέσω της ενίσχυσης της λειτουργίας των ολοήμερων Γυμνασίων, των Γυμνασίων Δεύτερης Ευκαιρίας και τη δημιουργία Λυκείων Δεύτερης Ευκαιρίας,
- ⇒ Η προώθηση της δια βίου μάθησης και η διεύρυνση της πρόσβασης στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση στις ευάλωτες ομάδες,
- ⇒ Ο εντοπισμός και η καταπολέμηση των άμεσων, έμμεσων και πολλαπλών διακρίσεων και εμποδίων λόγω αναπηρίας ή ψυχικής ασθένειας,
- ⇒ Ενίσχυση της μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα στην κοινότητα με κάλυψη του συνόλου της Περιφέρειας
- ⇒ Ενίσχυση της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων και της κοινωνικής ένταξής τους.
- ⇒ Η στήριξη της βελτίωσης των δομών κοινωνικής φροντίδας και της βελτίωσης της ισότιμης πρόσβασης και της συμμετοχής των μειονεκτουσών ομάδων στα αγαθά της υγείας και της πρόνοιας.

Σημείωση: Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις αντιμετώπισης των κοινωνικών επιπτώσεων της απολιγνιτοποίησης και της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής.

Ειδικός Στόχος

VII. Προώθηση της ενεργού ένταξης, με σκοπό την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής, και βελτίωση της απασχολησιμότητας.

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Παροχή υπηρεσιών φροντίδας και φιλοξενίας παιδιών για άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που βιώνουν ή κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό με στόχο την ένταξή τους ή την παραμονή τους στην αγορά εργασίας.
- ⇒ Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠ/ΑΜΕΑ).
- ⇒ Δράσεις συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης (γυναικών θυμάτων βίας, ενηλίκων/ανηλίκων και άλλων ομάδων).
- ⇒ Δράσεις ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης της κοινωνίας και των επιχειρήσεων για θέματα διακρίσεων και πρόσβασης στην αγορά εργασίας, με στόχο την δημιουργία ενός Κοινωνικού Συμβολαίου μεταξύ δημοσίων φορέων, επιχειρήσεων και κοινωνικών εταίρων για την προώθηση στην απασχόληση ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.
- ⇒ Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- ⇒ Ανάπτυξη προγραμμάτων υποστήριξης των ατόμων με ψυχική αναπηρία (λειτουργία ξενώνων, προστατευμένα διαμερίσματα).
- ⇒ Δράσεις προώθησης της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων.
- ⇒ Δράσεις στήριξης της κινητοποίησης των τοπικών παραγόντων στην ενίσχυση της απασχόλησης με την ανάπτυξη τοπικών συνεργασιών.
- ⇒ Στοχευμένα μικρής κλίμακας προγράμματα κατάρτισης, επιμόρφωσης, συμβουλευτικής και προώθησης στην απασχόληση

Ειδικός Στόχος

VIII. Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών και των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά.

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Ολοκληρωμένα προγράμματα παρέμβασης σε οικισμούς Ρομά με δράσεις στέγασης, συμβουλευτικής, ιατροκοινωνικής και παιδαγωγικής υποστήριξης – Πρόγραμμα χωρικής εδραιοποίησης, βιώσιμης κατοίκησης & κοινωνικής ένταξης των πολιτών καταγωγής Ρομά.
- ⇒ Επαγγελματική κατάρτιση, τυποποίηση επαγγελματικών δεξιοτήτων και πρόσβαση στην αγορά εργασίας μέσα από ενεργητικά μοντέλα επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας και κοινωνικής οικονομίας.
- ⇒ Δράσεις συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης γυναικών ΡΟΜΑ.
- ⇒ Στοχευμένα προγράμματα για την κοινωνικο - οικονομική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών.
- ⇒ Στοχευμένα προγράμματα ψυχοκοινωνικής και παιδαγωγικής στήριξης των ανηλίκων υπηκόων τρίτων χωρών με προτεραιότητα τα ασυνόδευτα παιδιά.
- ⇒ Βελτίωση της πρόσβασης και ορθολογική χρήση του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας και Κοινωνικής πολιτικής.
- ⇒ Δράσεις για την βελτίωση συνθηκών ατομικής Υγείας και συλλογικής - κοινωνικής υγιεινής μέσα από πρόσβαση στις δημόσιες πολιτικές και δομές Υγείας.

- ⇒ Παρεμβάσεις για την βελτίωση της πρόσβασης και ανάπτυξης μακροχρόνιας και σταθερής σχέσης με τις δομές Εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες
- ⇒ Δράσεις προσπέλασης στην κοινωνική ζωή, οργάνωσης & αντιπροσωπευτικής έκφρασης και συμμετοχής σε κοινωνικά και πολιτιστικά γεγονότα.

Ειδικός Στόχος

ΙΧ. Ενίσχυση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες εκσυγχρονισμού των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία βελτίωση της προσβασιμότητας, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας περίθαλψης.

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Δράσεις δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου δικτύου δομών στήριξης της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης και προώθησης στην απασχόληση.
- ⇒ Δράσεις εντοπισμού και καταπολέμησης των άμεσων, έμμεσων και πολλαπλών διακρίσεων και εμποδίων λόγω αναπηρίας ή ψυχικής ασθένειας.
- ⇒ Δράσεις βελτίωσης της προσβασιμότητας και της συμμετοχής ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στα αγαθά της υγείας και της κοινωνικής φροντίδας.
- ⇒ Δράσεις κοινωνικής φροντίδας και προστασίας (Κέντρα Κοινότητας, ΚΔΗΦ/ΑΜΕΑ, ΚΗΦΗ, κ.α.).
- ⇒ Παρεμβάσεις για την διευκόλυνση της πρόσβασης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων σε οικονομικές και ποιοτικές υπηρεσίες υγείας
- ⇒ Παροχή δωρεάν προγραμμάτων πρόληψης για άτομα ευπαθών και ευάλωτων ομάδων και διαβιούντες κάτω από το όριο της φτώχειας
- ⇒ Ανάπτυξη προγραμμάτων σε απομακρυσμένους οικισμούς για την αντιμετώπιση επειγόντων περιστατικών και συνθηκών κρίσης.
- ⇒ Δημιουργία συστήματος παρακολούθησης ευάλωτων ομάδων και σχετικών παροχών – υπηρεσιών.

Ειδικός Στόχος

Χ. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, συμπεριλαμβανομένων των απόρων και των παιδιών.

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Δράσεις προώθησης της απασχολησιμότητας για τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και των ατόμων που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια.
- ⇒ Δράσεις ενίσχυσης της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας.
- ⇒ Δράσεις προώθησης της δια βίου μάθησης και της διεύρυνσης της πρόσβασης στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση στις ευάλωτες ομάδες.
- ⇒ Δράσεις ενισχυτικής διδασκαλίας και ψυχολογικής υποστήριξης για παιδιά οικογενειών σε φτώχεια ή κίνδυνο φτώχειας.
- ⇒ Ενίσχυση υλικοτεχνικών αναγκών μαθητών άπορων οικογενειών
- ⇒ Υποστήριξη συμμετοχής παιδιών οικογενειών σε φτώχεια ή κίνδυνο φτώχειας σε εξωσχολικές, πολιτιστικές ή αθλητικές δραστηριότητες σε εξωσχολικές, πολιτιστικές ή αθλητικές δραστηριότητες
- ⇒ Υποστήριξη ευάλωτων νέων/ενηλίκων στην Δια Βίου Μάθηση και την προσωπική ενδυνάμωση
- ⇒ Ενίσχυση της λειτουργίας των ολοήμερων Γυμνασίων, των Γυμνασίων Δεύτερης Ευκαιρίας και τη δημιουργία Λυκείων Δεύτερης Ευκαιρίας.
- ⇒ Παρεμβάσεις αποϊδρυματοποίησης και μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο κοινότητας.
- ⇒ Δράσεις αναβάθμισης δομών κοινωνικών υπηρεσιών και διεύρυνση των παρεχομένων υπηρεσιών. Βελτίωση της πρόσβασης στις δομές με ομαδοποίηση των λειτουργιών ή και συγχώνευση δομών και των παρεχομένων από αυτές υπηρεσιών.
- ⇒ Δράσεις βελτίωσης της ζωής των παιδιών και των ενηλίκων που έχουν αισθητηριακή ανεπάρκεια ή / και που χρησιμοποιούν ή χρειάζονται επαυξητική και εναλλακτική επικοινωνία (AAC) υποστηρίζοντας τη υποβοηθούμενη επικοινωνία
- ⇒ Δράσεις βελτίωσης της ζωής των ατόμων με αυτισμό ή / και μαθησιακή αναπηρία ή κινητική ή αισθητηριακή αναπηρία ή με άνοια και των οικογενειών τους
- ⇒ Ενίσχυση των Κέντρων Κοινότητας ώστε να αποτελέσουν σημείο μιας Στάσης κοινωνικής φροντίδας και προστασίας για ευάλωτες ομάδες
- ⇒ Ενίσχυση εθελοντικών οργανώσεων ώστε να αναπτύξουν υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και να προωθήσουν την κοινωνική πρόνοια.

Ειδικός Στόχος

- XI. Αντιμετώπιση της υλικής στέρησης με παροχή τροφίμων και/ή βασικής υλικής βοήθειας προς τους απόρους, συμπεριλαμβανομένων των συνοδευτικών μέτρων.

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Στήριξη της λειτουργίας δομών παροχής υπηρεσιών, σίτισης, στέγασης και φροντίδας σε άπορους και ειδικές ευπαθείς ομάδες ((κοινωνικό εστιατόριο, δομή παρασκευής και παροχής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

συσσιτίου, κέντρο ημερήσιας φροντίδας, υπνωτήριο, κοινωνικό ιατρείο, κοινωνικό φαρμακείο, κέντρο φροντίδας ανηλίκων).

- ⇒ Ανάπτυξη ολοκληρωμένου συστήματος παρεμβάσεων κατ' οίκον σε καταστάσεις κρίσης - ενίσχυση δομών, εκπαίδευση προσωπικού.

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι δράσεις αντιμετώπισης της υλικής στέρησης με παροχή τροφίμων και/ή βασικής υλικής βοήθειας προς τους απόρους προβλέπεται να χρηματοδοτηθούν σε οριζόντιο επίπεδο από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού- Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (ΕΠΑΝΑΔΕΔΒΜ) 2021-2027.

ΑΠ6. Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη των αστικών περιοχών και της υπαίθρου

ΣΠ 5: Μια Ευρώπη πιο κοντά στους Πολίτες της, μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών

Στο πλαίσιο της **Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης (ΟΧΑ)** στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο περιλαμβάνεται η υλοποίηση 5 Επιχειρησιακών Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (**ΒΑΑ**) συνολικού προϋπολογισμού 41,6 εκ. € και μίας Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (**ΟΧΕ**) Αξιοποίησης των Λιμνών της Δυτικής Μακεδονίας, προϋπολογισμού 36,6 εκ. €.

Μέσα από τα Επιχειρησιακά Σχέδια ΒΑΑ προβλέπεται σε συγκεκριμένες περιοχές παρέμβασης:

- α) η αποκατάσταση του οικονομικού τους ιστού και η λειτουργία τους ως μοχλών ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής,
- β) η αντιστροφή της κοινωνικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ιδίως των περιοχών συγκέντρωσης μειονεκτικών κοινωνικών ομάδων, υποβαθμισμένων εμπορικών κέντρων και εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών/ βιοτεχνικών/ επαγγελματικών ζωνών,
- γ) η άμεση αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης μέσω της αναζωογόνησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και ανασυγκρότηση των κοινωνικών υποδομών και
- δ) η προώθηση της σύνδεσης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στο αστικό περιβάλλον.

Με την ΟΧΕ αξιοποίησης των λιμνών, επιδιώκεται η μετατροπή των λιμναίων συστημάτων σε τόπους βιώσιμης και ενδογενούς ανάπτυξης μέσα από 3 βασικούς άξονες:

- Α) Διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος.
- Β) Ενίσχυση της παραγωγικής βάσης των λιμναίων περιοχών μέσω της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών.
- Γ) Βελτίωση διασύνδεσης, πρόσβασης και οργάνωσης υποδομών και υπηρεσιών

Στους τομείς του **πολιτισμού και του τουρισμού** προβλέπεται να υλοποιηθούν περισσότερες από 20 παρεμβάσεις αξιοποίησης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, με έμφαση στην περιοχή παρέμβασης της ΟΧΕ αξιοποίησης των λιμνών. Επίσης προβλέπεται η δημιουργία μίας δομής ολοκληρωμένης διαχείρισης και παρακολούθησης της τουριστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Σχεδίου Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης της Δυτικής Μακεδονίας, που περιλαμβάνει ένα σύνολο στοχευμένων δράσεων δημιουργίας ολοκληρωμένων και στοχευμένων πακέτων προορισμού για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Στη νέα ΠΠ 2021-2027, εξακολουθεί να υπάρχει η ανάγκη εφαρμογής στοχευμένων δράσεων μέσα από ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στα αστικά – ημιαστικά κέντρα που θα αναδεικνύουν τον υποστηρικτικό και προωθητικό αναπτυξιακό τους ρόλο και ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις στην ύπαιθρο (παραλίμνιες και ορεινές περιοχές), οι οποίες θα διασφαλίζουν την απαιτούμενη ποιότητα ζωής των κατοίκων και την παραμονή τους στην περιοχή. Τα ολοκληρωμένα προγράμματα θα βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα και θα ενισχύουν το βιώσιμο χαρακτήρα του ρόλου των περιοχών αυτών.

Στις αστικές περιοχές οι προκλήσεις αφορούν στην προετοιμασία για την άμεση αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της μετάβασης στην «μετά λιγνίτη εποχή», στην καταπολέμηση των ανισοτήτων, της φτώχειας και του αποκλεισμού και στην αντιστροφή της πολύπλευρης υποβάθμισης των αστικών περιοχών, μέσα από τη στοχευόμενη αποκατάσταση του οικονομικού

ιστού, την ανάπλαση του αστικού περιβάλλοντος και τη διευκόλυνση της μετάβασης σε οικονομία και κοινωνία αποδοτικής χρήσης των πόρων.

Ιδιαίτερη πρόκληση αποτελεί η προώθηση της αρχής της «συμπαγούς πόλης», ενώ στον ενδιάμεσο χώρο, στη διεπαφή αστικού χώρου / αγροτικών περιοχών, συνδυάζονται οι προκλήσεις που αναφέρονται παραπάνω για τις αγροτικές και αστικές περιοχές με έμφαση στην πολύπλευρη στήριξη των μεταποιητικών δραστηριοτήτων και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών προϊόντων.

Στον αγροτικό χώρο και στη ύπαιθρο, ως προκλήσεις αναδεικνύονται, η παραγωγική ανασυγκρότηση, η βελτίωση του αγροτικού χώρου για καλύτερη ποιότητα ζωής και η ενίσχυση των τάσεων επιστροφής στην ύπαιθρο, η ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων σε συνδυασμό με την καταπολέμηση συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, η διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας σε κατεύθυνση όπως η διασύνδεση με τις υπηρεσίες τουρισμού και πολιτισμού, και η αναβάθμιση του τοπικού ανθρώπινου κεφαλαίου.

Ως μέσα προκρίνονται η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με καινοτομικές προσεγγίσεις, η στήριξη των συνεργασιών και της δικτύωσης, και η ολοκλήρωση των απαραίτητων βασικών υποδομών και ΤΠΕ για να αυξηθούν η ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια.

Επιπλέον, η Περιφέρεια διαθέτει σημαντικά αποθέματα φυσικών πόρων και ανθρώπινου δυναμικού, τα οποία μπορούν να ενταχθούν δυναμικότερα στην παραγωγική της εξειδίκευση. Τα πολύ σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, στον αγρο-διατροφικό τομέα και σε ειδικές μορφές τουρισμού μπορούν να συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας δυναμικής περιφερειακής οικονομίας. Παράλληλα, απαιτείται η προστασία των φυσικών – πλουτοπαραγωγικών αποθεμάτων ώστε να ικανοποιούν τρέχουσες και μελλοντικές παραγωγικές ευκαιρίες με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη.

Έχει αναφερθεί παραπάνω ότι, η μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα θα επηρεάσει σημαντικά τις ΜΜΕ. Υπάρχει ένα ταχέως αναπτυσσόμενο δυναμικό για κυκλικές και φιλικές προς το κλίμα λύσεις στις οποίες οι ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται στις περιοχές παρέμβασης οφείλουν να επενδύσουν, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία στον όρο «πράσινες επενδύσεις». Οι κυκλικές λύσεις μπορούν να βελτιώσουν την ενεργειακή και υλική αποδοτικότητα των παραγωγικών διαδικασιών και των αλυσίδων αξίας. Επίσης, οι ΜΜΕ οφείλουν να προωθήσουν την υιοθέτηση και εναλλακτικών τεχνολογιών και υπηρεσιών, προκειμένου να βελτιώσουν την ανταγωνιστική τους θέση σε πράσινες λύσεις.

Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων προβλέπεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε 4 κατηγορίες περιοχών (Επιλογές Πολιτικής) προάγοντας την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη τους:

1. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε αστικές περιοχές που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού ιστού, τον πολιτισμό και την ασφάλεια. Ως αστικές περιοχές νοούνται:

- Αστικές περιοχές με πρόβλεψη για ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις από τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια.
- Οικιστικές ενότητες (λειτουργικές περιοχές) ή πόλεις που αναπτύσσονται σε μία ή περισσότερες Δημοτικές Ενότητες και με πληθυσμό > 50.000 κατ.
- Πόλεις-έδρες Περιφερειακών Ενοτήτων που δεν καλύπτονται από τα παραπάνω, με σημαίνοντα λειτουργικό ρόλο αστικού κέντρου.

Η προτεραιότητα εφαρμογής ολοκληρωμένων στρατηγικών μέσω ΟΧΕ-ΒΑΑ θα δοθεί σε αστικές περιοχές όπου μεταξύ άλλων εντοπίζονται:

- προγραμματισμός επενδύσεων και υποδομών υπερτοπικού χαρακτήρα,

- συγκέντρωση ερευνητικών ιδρυμάτων και επιχειρηματικού δυναμικού για την ανάπτυξη καινοτόμων πρωτοβουλιών
- σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα
- χωρική συγκέντρωση ευάλωτων ομάδων πληθυσμού, υποβαθμισμένο δομημένο περιβάλλον και χαμηλού επιπέδου υπηρεσίες,
- αναξιοποίητοι, ελεύθεροι ή/και εγκαταλελειμμένοι χώροι και κτίρια (δημόσια ή, υπό προϋποθέσεις, και ιδιωτικά),
- πιέσεις από την κλιματική αλλαγή και σημαντικοί περιβαλλοντικοί κίνδυνοι.

Το σχέδιο του Καν. ΕΤΠΑ προβλέπει ότι τουλάχιστον το 8% των πόρων του ΕΤΠΑ που χορηγούνται σε εθνικό επίπεδο κατανέμονται σε ολοκληρωμένες δράσεις Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (BAA).

2. Εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών (ΟΧΕ, ΤΑΠΤΟΚ) στις ορεινές, αγροτικές και παράκτιες περιοχές που στοχεύουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, στην προσβασιμότητα και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Λόγω ιδιαίτερης μορφολογίας θα δοθεί βαρύτητα στην ανάπτυξη των αγροτικών, παράκτιων και των απομακρυσμένων περιοχών, επιδιώκοντας έτσι την ομαλή σύνδεσή τους στον εθνικό παραγωγικό και οικονομικό χάρτη μέσω ήπιας ανάπτυξής τους. Επιδιώκεται επίσης η ανάπτυξη κοινοτήτων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας σε παράκτιες και εσωτερικές περιοχές.

3. Εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών στις νησιωτικές περιοχές και συμπλέγματα νησιών που στοχεύουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, στην προσβασιμότητα, στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην αξιοποίηση των προοπτικών τους.

Επιδιώκεται κατά προτεραιότητα η άρση της γεωγραφικής απομόνωσης, η αειφόρος ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο και η διασφάλιση ποιοτικών συνθηκών διαβίωσης. Για την επίτευξη αυτών δίνεται έμφαση στις επενδύσεις στις υποδομές – ιδιαίτερα λιμενικές - (που δεν προτεραιοποιούνται από το ΣΠ3) για τη διασύνδεση μεταξύ των νησιών, και την εφαρμογή ολιστικών παρεμβάσεων που προωθούν την κυκλική οικονομία, την ενεργειακή και ψηφιακή μετάβαση, την τοπική επιχειρηματικότητα και την ανάδειξή τους ως τουριστικών προορισμών.

4. Ολοκληρωμένες στρατηγικές σε περιοχές που εμφανίζουν χωρική και θεματική συνέχεια, με δυνατότητα αξιοποίησης πλουτοπαραγωγικών πόρων και ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών -πολιτιστικών, τοπικής παραγωγής, τουριστικής δραστηριότητας.

Η συνεργασία διαπεριφερειακών ή τοπικών περιοχών που παρουσιάζουν λειτουργική/χωρική συνέχεια έχει στόχο την προώθηση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών παρεμβάσεων που θα επιφέρουν προστιθέμενη αξία στις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες και ενδυνάμωση της ενιαίας πολιτισμικής ταυτότητας.

Για όλους τους τύπους περιοχών προβλέπεται κατά κανόνα μίγμα παρεμβάσεων σε τομείς όπως: Υποδομές, Κλιματική Αλλαγή, Περιβαλλοντική Ανθεκτικότητα, Οικονομική Ανάπτυξη, Κυκλική Οικονομία, αντιμετώπιση Κοινωνικών Ανεπιπέδων ιεραρχώντας τις προτεραιότητες και διασφαλίζοντας τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα κάθε σχεδίου καθώς και την αποτελεσματική υλοποίηση και βιωσιμότητά του. Ειδική μέριμνα θα ληφθεί για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων και της κλιματικής αλλαγής και την αύξηση της κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανθεκτικότητας λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές της Εδαφικής Ατζέντας και της Χάρτας της Λειψίας.

Ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας της χωρικής στρατηγικής και του σχεδίου υλοποίησης θα πρέπει να εξασφαλίζεται με τη συμπληρωματικότητα και συνεκτικότητα των προτεινόμενων δράσεων, καθώς και με την αντιπροσωπευτικότητα του συστήματος διακυβέρνησης.

Στόχος είναι να διασφαλίζεται συμπληρωματικότητα και για τα 3 εργαλεία - ΟΧΕ, ΟΧΕ/BAA, ΤΑΠΤΟΚ-ενσωματώνοντας συνέργειες/καινοτομία/αειφορία αξιοποιώντας όλους τους διαθέσιμους χρηματοδοτικούς πόρους και όλα τα διαθέσιμα αναπτυξιακά εργαλεία.

Σε εθνικό επίπεδο το οικιστικό δίκτυο ιεραρχείται σύμφωνα με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΧΠΣΑΑ). Βάσει της κατάταξης αυτής η πόλη της Κοζάνης θεωρείται ως δευτερεύων εθνικός πόλος (οικισμός 3ου Επιπέδου, η Καστοριά οικιστικό κέντρο 4ου Επιπέδου, τα Γρεβενά, η Πτολεμαΐδα

και η Φλώρινα ως λοιπά αστικά κέντρα 5ου Επιπέδου. Κέντρα Περιφερειακού επιπέδου λογίζονται το Αμύνταιο, το Άργος Ορεστικό, η Σιάτιστα, η Δεσκάτη και τα Σέρβια.

Στην Περιφέρεια οργανώνονται τρία δίκτυα οικισμών (πολύπολα, δίπολα):

- Η Κοζάνη μαζί με την Πτολεμαΐδα, το Αμύνταιο και τη Φλώρινα αποτελούν ένα δίκτυο οικισμών (πολύπολο), το οποίο σχετίζεται άμεσα με το κλάδο της παραγωγής ενέργειας.
- Η Καστοριά μαζί με το Άργος Ορεστικό, τη Σιάτιστα και τα Γρεβενά αποτελούν ένα δίκτυο οικισμών (πολύπολο), το οποίο σχετίζεται με τους κλάδους της γουνοποιίας (ειδικότερα η Καστοριά, το Άργος Ορεστικό και η Σιάτιστα) και του τουρισμού.
- Τα Σέρβια μαζί με τον Βελβεντό αποτελούν ένα δίπολο τοπικής εμβέλειας, το οποίο σχετίζεται με την αγροτική ανάπτυξη και την προώθηση τοπικών προϊόντων ποιότητας.
- Το Τσοτύλι μαζί με την Νεάπολη αποτελούν ένα δίπολο τοπικής εμβέλειας, το οποίο σχετίζεται με την ανάπτυξη και ανάδειξη της Ειδικής Χωρικής Ενότητας Γράμμου-Όντριας-Βοΐου.
- Ο Λαιμός μαζί με τον Άγιο Γερμανό αποτελούν ένα δίπολο τοπικής εμβέλειας, το οποίο σχετίζεται με την τουριστική ανάπτυξη της Ειδικής Χωρικής Ενότητας Πρεσπών- Πισοδερίου.

Αναπτυξιακές Ανάγκες - Προτεραιότητες

- ⇒ Δημιουργία αποτελεσματικών δομών και μηχανισμών για την ενίσχυση του σχεδιασμού και της εφαρμογής των επιχειρησιακών σχεδίων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ, ΟΧΕ) σε επιλεγμένες περιοχές παρέμβασης αστικών περιοχών, χωρικών ενοτήτων και θεματικών παρεμβάσεων, με έμφαση στη στήριξη της μετάβασης στη μεταλινιτική περίοδο.
- ⇒ Η ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης μέσω της αξιοποίησης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της Περιφέρειας.

Ειδικός Στόχος

- Ενίσχυση της ολοκληρωμένης χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές.

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ ΒΑΑ των Αστικών Περιοχών.
- ⇒ Δράσεις απασχόλησης – κατάρτισης και κοινωνικής ένταξης Στόχου Πολιτικής (ΣΠ) 4 (ΕΚΤ+)

Σημείωση: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων ο ΣΠ5 αποτελεί ένα ευέλικτο εργαλείο που θα υποστηρίξει τις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση των τοπικών κοινοτήτων και το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί για την υλοποίηση των παρεμβάσεων και τα πεδία παρέμβασης από τους υπόλοιπους ΣΠ 1-4, συμπεριλαμβανομένου του ΕΚΤ+

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις ολοκληρωμένων στρατηγικών στις αστικές περιοχές (ευφυείς πόλεις).

Ειδικός Στόχος

ii. Ενίσχυση της ολοκληρωμένης χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας εκτός αστικών περιοχών.

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Τα έργα που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 θα προσδιοριστούν μετά από τη γνωμοδότηση της ΕΥΣΕ, όπως προβλέπεται σύμφωνα με τη σχετική Εγκύκλιο για την ένταξη μελετών ωρίμανσης έργων ΕΤΠΑ και Ταμείου Συνοχής που θα υλοποιηθούν στην επόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σε Άξονες Προτεραιότητας των ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, πέραν των Αξόνων της Τεχνικής Βοήθειας.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ ΟΧΕ αξιοποίησης των λιμνών,
- ⇒ ΟΧΕ ανάπτυξης του Γεωπάρκου Γρεβενών – Κοζάνης,
- ⇒ ΟΧΕ Μετατροπής των Πρεσπών σε Πράσινη Κιβωτό, κ.α
- ⇒ Δράσεις απασχόλησης – κατάρτισης και κοινωνικής ένταξης Στόχου Πολιτικής (ΣΠ) 4 (ΕΚΤ+)

Σημείωση 1: Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων ο ΣΠ5 αποτελεί ένα ευέλικτο εργαλείο που θα υποστηρίξει τις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση των τοπικών κοινοτήτων και το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί για την υλοποίηση των παρεμβάσεων και τα πεδία παρέμβασης από τους υπόλοιπους ΣΠ 1-4, συμπεριλαμβανομένου του ΕΚΤ+.

Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) είναι επιλέξιμες οι δράσεις ολοκληρωμένων στρατηγικών στις αγροτικές περιοχές (ευφυή χωριά).

Ειδική μέριμνα θα ληφθεί για την εξασφάλιση συνεργιών με τις χωρικά εντοπισμένες παρεμβάσεις του ΕΔΑΦΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΚΑΙΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (ΕΣΔΑΜ ΔΜ). Στο «Επικαιροποιημένο Master Plan Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης των λιγνιτικών περιοχών» έχουν προσδιοριστεί Ζώνες Απολιγνιτοποίησης και προβλέπεται η εκπόνηση Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων σε 4 περιοχές (1 στο Δήμο Αμυνταίου, 2 στο Δήμο Εορδαίας και 1 στον Δήμο Κοζάνης), όπου θα καθορισθούν στρατηγικές κατευθύνσεις ανάπτυξης νέων γενικών χρήσεων γης, θα θεσμοθετηθούν ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης και μέτρα για την περιβαλλοντική / τοπιολογική αποκατάσταση για την ανάπτυξη κτιριακών παραπάνω χρήσεων γης, και στις οποίες, μέσω προεδρικών διαταγμάτων, θα είναι δυνατή η αδειοδότηση και εγκατάσταση των χρήσεων/επενδύσεων που θα έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για ανάπτυξη / υλοποίηση. Στο πλαίσιο του ΑΠ 6 του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 είναι αναγκαία η διερεύνηση και ακολούθως η εξασφάλιση της συμβατότητας, της συμπληρωματικότητας και της μη σύγκρουσης ή αλληλεπικάλυψης δραστηριοτήτων, χρήσεων γης και δράσεων σε σχέση με τις ΟΧΕ.

Ειδικός Στόχος

iii. Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική ένταξη και κοινωνική καινοτομία.

Ενδεικτικές Δράσεις

Μεταφερόμενα / phasing Έργα

Τα μεταφερόμενα / phasing έργα από το ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα προσδιοριστούν στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2021-2023 και του κλεισίματος του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020 στο Α' εξάμηνο του 2021.

Νέες Δράσεις - Έργα

- ⇒ Δράσεις Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης για τη στοχευμένη αξιοποίηση και δημιουργία ολοκληρωμένων πακέτων προορισμού με την αξιοποίηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της Δυτικής Μακεδονίας.

Σημείωση: Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΠ ΔΑΜ) ο 4ος Πυλώνας αφορά στον Βιώσιμο Τουρισμό προσδίδοντας προοπτική ανάπτυξής του στην Περιφέρεια, ως εναλλακτικής οικονομικής δραστηριότητας αναφορικά με την ανάδειξη, αξιοποίηση και προβολή του φυσικού περιβάλλοντος, της πλούσιας ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Δυτικής Μακεδονίας, καθώς και της προστασίας και αξιοποίησης της ενεργειακής βιομηχανικής κληρονομιάς.

ΑΠ 7. Τεχνική Βοήθεια (ΕΤΠΑ)

Η Τεχνική Βοήθεια αποτελεί ξεχωριστό Άξονα Προτεραιότητα και περιλαμβάνει τις δράσεις που στοχεύουν στην έγκαιρη και αποτελεσματική υλοποίηση του Προγράμματος, στην έγκαιρη και άρτια προετοιμασία των δράσεων, στην υλοποίησή τους μέσω της παροχής τεχνικών συμβουλευτικών υπηρεσιών, στη στήριξη των εμπλεκόμενων Φορέων-Δικαιούχων στο πλαίσιο των δράσεων που πρόκειται να υλοποιήσουν, στην αξιολόγηση του Προγράμματος, στην αποτελεσματική πληροφόρηση του κοινού - των δυνητικών δικαιούχων - των κοινωνικών εταίρων - των επιχειρήσεων, και στη διάχυση των καλών πρακτικών αξιοποιώντας την εμπειρία που έχει αποκτηθεί από τις προηγούμενες Προγραμματικές Περιόδους.

Στόχος της τεχνικής βοήθειας είναι η ενίσχυση της αποτελεσματικής διαχείρισης και εφαρμογής του προγράμματος.

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Δράσεις προετοιμασίας, εφαρμογής, παρακολούθησης, επιθεώρησης
- ⇒ Δράσεις ενίσχυσης της ικανότητας των φορέων και δικαιούχων του προγράμματος
- ⇒ Δράσεις αξιολόγησης και εκπόνησης μελετών
- ⇒ Δράσεις πληροφόρησης και επικοινωνίας του προγράμματος

ΑΠ 8. Τεχνική Βοήθεια (ΕΚΤ+)

Η Τεχνική Βοήθεια αποτελεί ξεχωριστό Άξονα Προτεραιότητα και περιλαμβάνει τις δράσεις που στοχεύουν στην έγκαιρη και αποτελεσματική υλοποίηση του Προγράμματος, στην έγκαιρη και άρτια προετοιμασία των δράσεων, στην υλοποίησή τους μέσω της παροχής τεχνικών συμβουλευτικών υπηρεσιών, στη στήριξη των εμπλεκόμενων Φορέων-Δικαιούχων στο πλαίσιο των δράσεων που πρόκειται να υλοποιήσουν, στην αξιολόγηση του Προγράμματος, στην αποτελεσματική πληροφόρηση του κοινού - των δυνητικών δικαιούχων - των κοινωνικών εταίρων - των επιχειρήσεων, και στη διάχυση των καλών πρακτικών αξιοποιώντας την εμπειρία που έχει αποκτηθεί από τις προηγούμενες Προγραμματικές Περιόδους.

Στόχος της τεχνικής βοήθειας είναι η ενίσχυση της αποτελεσματικής διαχείρισης και εφαρμογής του προγράμματος.

Ενδεικτικές Δράσεις

- ⇒ Δράσεις προετοιμασίας, εφαρμογής, παρακολούθησης, επιθεώρησης
- ⇒ Δράσεις ενίσχυσης της ικανότητας των φορέων και δικαιούχων του προγράμματος
- ⇒ Δράσεις αξιολόγησης και εκπόνησης μελετών
- ⇒ Δράσεις πληροφόρησης και επικοινωνίας του προγράμματος

Πίν. 3.2 Δομή ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 ανά Άξονα Προτεραιότητας, Στόχο Πολιτικής, Ειδικό Στόχο και Δράση

Κωδ.	Άξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικοί Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
ΑΠ 1	Ενίσχυση του παραγωγικού και οικονομικού μετασχηματισμού της Περιφέρειας	
ΣΠ 1	Μια εξυπνότερη Ευρώπη	
1.1 (i)	Ανάπτυξη και ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.2	Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.3	Ενίσχυση των ερευνητικών υποδομών και δομών στήριξης της ΕΤΑΚ	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.4	Ενίσχυση σχεδίων ερευνητικών σχεδίων των επιχειρήσεων με τα ερευνητικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα και clusters και τους λοιπούς φορείς προώθησης και ανάπτυξης της καινοτομίας	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.5	Ενίσχυση επιχειρήσεων για έργα ΕΤΑΚ	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.6	Δράσεις δικτύωσης μεταξύ ερευνητικών φορέων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων και clusters σε τομείς προτεραιότητας του σχεδίου στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.7	Στήριξη συμμετοχής επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων σε διεθνείς δράσεις Ε&Κ	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.8	Στήριξη συνεργατικών σχηματισμών με διεθνή προσανατολισμό	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.9	Η ενίσχυση διαπεριφερειακών - διακρατικών καινοτόμων επενδύσεων και η ολοκλήρωση/ένταξη των επιχειρηματικών καινοτομιών της Περιφέρειας σε υπάρχουσες ή αναδυόμενες Ευρωπαϊκές Αλυσίδες Αξίας (European Value Chains - EVC).	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.10	Η δημιουργία Κέντρου Γνώσης του Αγροδιατροφικού Τομέα στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.11	Ενίσχυση ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων / υπηρεσιών σύμφωνα με την εθνική και περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.12	Δράσεις εμπορικής αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.13	Ενίσχυση του θεσμού των τεχνοβλαστών (spin-offs) για την αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.14	Δημιουργία εξειδικευμένων και διαπιστευμένων προγραμμάτων ενδοεπιχειρησιακών σπουδών για την ενίσχυση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας και για την υποστήριξη της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης των στελεχών των τοπικών επιχειρήσεων.	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)
1.1.15	Κίνητρα ίδρυσης νέων καινοτόμων επιχειρήσεων και προϊόντων με έμφαση στους τομείς προτεραιότητας έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΤΑΚ)

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικοί Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
1.2 (ii)	Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους ερευνητικούς οργανισμούς και τις δημόσιες αρχές	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.2.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.2.2	Ανάπτυξη ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών και εφαρμογών	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.2.3	Ανάπτυξη ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών και εφαρμογών προς επιχειρήσεις	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.2.4	Ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών στους τομείς του πολιτισμού, τουρισμού	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.2.5	Ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών στους τομείς παιδείας, υγείας – κοινωνικής πρόνοιας.	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.2.6	Στήριξη της χρήσης των ΤΠΕ στις υπηρεσίες της Δημόσιας Ασφάλειας και της πολιτικής προστασίας	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.2.7	Ψηφιοποίηση αρχείων και διαδικασιών δημοσίων φορέων	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.2.8	Δράσεις παροχής πρόσβασης σε πολίτες και επιχειρήσεις ανοικτών δεδομένων των δημοσίων φορέων	Ψηφιακή Ανάπτυξη Δημόσιου Τομέα
1.3 (ii)	Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους ερευνητικούς οργανισμούς και τις δημόσιες αρχές	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.3.1	Ενίσχυση επενδύσεων ψηφιακού μετασχηματισμού ΜΜΕ (ηλεκτρονικό εμπόριο, τηλεργασία, βάσει δεδομένων, εξοπλισμός ΤΠΕ, πρόσβαση στο διαδίκτυο, κτλ)	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.3.2	Ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων επιχειρήσεων του κλάδου των ΤΠΕ για την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.3.3	Ενίσχυση cluster επιχειρήσεων βιομηχανικής συμβίωσης και κυκλικής οικονομίας (κλειστών κύκλων εφοδιαστικής αλυσίδας).	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4(iii)	Ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και της δημιουργίας θέσεων εργασίας σε ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγικών επενδύσεων	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4.2	Ενίσχυση των υφιστάμενων και της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων με έμφαση στην ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας (περιβαλλοντικά φιλικές, ενεργειακά καθαρές, κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρήσεις)	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4.3	Υποστήριξη και ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4.4	Δράσεις ολοκληρωμένης ενίσχυσης των μικρών επιχειρήσεων σε απομακρυσμένες περιοχές	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4.5	Ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων στον Τομέα της Κυκλικής Οικονομίας	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικοί Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
1.4.6	Στήριξη επιχειρήσεων για την ενίσχυση της εξωστρέφειας και την προώθηση των εξαγωγών κατά προτεραιότητα σε στρατηγικούς τομείς της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης (RIS3)	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4.7	Ενίσχυση επιχειρηματικών / εμπορικών σχεδίων εκμετάλλευσης καινοτομιών από νεοφυείς και υφιστάμενες επιχειρήσεις	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4.8	Δημιουργία επιταχυντών, θερμοκοιτίδας, συνεργατικών σχηματισμών και δικτύων επιχειρήσεων,	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.4.9	Ενίσχυση στοχευμένων επιχειρηματικών υποδομών (ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ, Επιχειρηματικά Πάρκα, Εμπορευματικό Κέντρο κ.α.).	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.5 (iv)	Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έξυπνη εξειδίκευση, τη βιομηχανική μετάβαση και την επιχειρηματικότητα	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.5.1	Ενίσχυση επιχειρήσεων για εκπαίδευση στελεχών και προσωπικού σε θέματα ΤΠΕ, βιομηχανίας 4.0, κυκλικής οικονομίας, καινοτομίας	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.5.2	Ευέλικτα προγράμματα αναβάθμισης δεξιοτήτων εργαζομένων βάσει διάγνωσης αναγκών επιχειρήσεων	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.5.3	Κίνητρα στις επιχειρήσεις για την προσέλκυση / αναβάθμιση / εξέλιξη στελεχών που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη σχεδίων καινοτομίας	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.5.4	Ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη δημιουργία νέων καινοτόμων επιχειρήσεων (start-ups, spinoffs, κλπ)	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
1.5.5	Κατάρτιση στελεχών δημοσίου και ιδιωτικού τομέα σε θέματα καινοτόμου επιχειρηματικότητας.	Επιχειρηματικότητα - Ψηφιακή Ανάπτυξη Επιχειρήσεων
ΑΠ 2	Στήριξη της καθαρής ενέργειας και της πράσινης αειφόρου ανάπτυξης	
ΣΠ 2	Μια πιο Πράσινη Ευρώπη	
2.1 (i)	Προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης και μείωση εκπομπών θερμοκηπίου	Ενέργεια
2.1.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Ενέργεια
2.1.2	Οι δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας των δημοσίων κτιρίων και δημοσίων χώρων	Ενέργεια
2.1.3	Η ενίσχυση του «εξοικονομώ κατ'οίκον»	Ενέργεια
2.1.4	Η ενίσχυση δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας στις επιχειρήσεις	Ενέργεια
2.2 (ii)	Προαγωγή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε συμφωνία με την Οδηγία ΑΠΕ (ΕΥ) 2018/2001, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων βιωσιμότητας	Ενέργεια
2.2.1	Μονάδες Παραγωγής Ενέργειας από ΑΠΕ με την χρήση νέων τεχνολογιών όπως του Η2, κ.α.	Ενέργεια
2.2.2	Προώθηση της αυτονομίας με αξιοποίηση ΑΠΕ για αυτοπαραγωγή και συστημάτων αποθήκευσης, στη χρήση ΑΠΕ για θέρμανση και ψύξη, στην ενεργειακή μετάβαση σε «καθαρές» μορφές ενέργειας, αξιοποίησης εγχωρίων ενεργειακών πηγών.	Ενέργεια

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικό Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
2.2.3	Παροχή κινήτρων σε ΜμΕ για σχεδιασμό, ανάπτυξη και προσαρμογή συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής, θερμικής και ψυκτικής ενέργειας από ΑΠΕ	Ενέργεια
2.2.4	Ενσωμάτωση ΑΠΕ σε κτίρια (π.χ. φωτοβολταϊκά σε στέγες)	Ενέργεια
2.2.5	Η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου Ενεργειακού Χάρτη της Δυτικής Μακεδονίας σε διαδικτυακή μορφή, αποτυπώνοντας το σύνολο του δυναμικού κάθε μορφής Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) καθώς και των αναδυόμενων τεχνολογιών που αποτελούν επενδυτικές ευκαιρίες.	Ενέργεια
2.2.6	Λειτουργία συστημάτων τηλεθέρμανσης και της παραγωγής ενέργειας με χρήση ΑΠΕ.	Ενέργεια
2.3 (iii)	Ανάπτυξη έξυπνων ενεργειακών συστημάτων, δικτύων και εξοπλισμού αποθήκευσης σε τοπικό επίπεδο (εκτός TEN-E)	Ενέργεια
2.3.1	Η ενίσχυση δράσεων ανάπτυξης έξυπνων ενεργειακών συστημάτων, δικτύων και εξοπλισμού αποθήκευσης σε τοπικό επίπεδο.	Ενέργεια
2.3.2	Τεχνολογική αναβάθμιση των δικτύων τηλεθέρμανσης και μετασχηματισμός τους σε έξυπνα δίκτυα, βελτίωση της αποδοτικότητάς τους	Ενέργεια
2.3.3	Υποδομές δικτύου για την προώθηση της ηλεκτροκίνησης.	Ενέργεια
2.3.4	Ανάπτυξη δικτύου δημοσίων σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων κατά μήκος του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου.	Ενέργεια
2.4 (iv)	Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης των κινδύνων και της ανθεκτικότητας στις καταστροφές, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις βασισμένες στα οικοσυστήματα	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.2	Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.3	Κατασκευή έργων αντιπλημμυρικής προστασίας	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.4	Δράσεις προστασίας, ανάδειξης, διευθέτησης και αποκατάστασης υδατορεμάτων	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.5	Ενίσχυση υποδομών και εξοπλισμού φορέων για την αντιμετώπιση φυσικών κινδύνων και έκτακτων φαινομένων και την προστασία της δημόσιας ασφάλειας.	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.6	Η ενίσχυση της πρόληψης, της αντιμετώπισης και της διαχείρισης των πυρκαγιών και άλλων φυσικών κινδύνων.	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.7	Η ενίσχυση δράσεων αντιπυρικής προστασίας, της δημόσιας ασφάλειας και της προστασίας της υγείας των πολιτών από φυσικές καταστροφές.	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.8	Δράσεις παρακολούθησης των επιδράσεων της κλιματικής αλλαγής στους οικοτόπους και ενίσχυση της ανθεκτικότητας των υποδομών.	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικόί Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
2.4.9	Ανάπτυξη συστημάτων παρακολούθησης καταστροφών, ετοιμότητας, προειδοποίησης και ανταπόκρισης.	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.10	Η ενίσχυση της πρόληψης, της αντιμετώπισης και της διαχείρισης του σεισμικού κινδύνου	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.11	Η ενίσχυση δράσεων αντισεισμικής προστασίας, της δημόσιας ασφάλειας και της προστασίας της υγείας των πολιτών.	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.4.12	Η προώθηση δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των φαινομένων των φυσικών κινδύνων.	Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή – Διαχείριση Κινδύνων
2.5 (v)	Προαγωγή της πρόσβασης στο νερό και της βιώσιμης διαχείρισης του νερού	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.2	Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.3	Η κατασκευή και αναβάθμιση των υποδομών ύδρευσης (δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας πόσιμου νερού).	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.4	Η ενίσχυση των δράσεων τηλεμετρίας, ελέγχου διαρροών και παρακολούθησης των εγκαταστάσεων ύδρευσης.	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.5	Η ενίσχυση των δράσεων που αφορούν τα Master Plan ύδρευσης και τα Σχέδια Ασφάλειας Νερού.	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.6	Δράσεις των μέτρων του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκανών Απορροής του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας που αφορούν την προστασία, τη διαχείριση και τη βελτίωση της κατάστασης των υδατικών σωμάτων.	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.7	Δράσεις παρακολούθησης επιφανειακών και υπόγειων υδάτων.	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.8	Δράσεις προστασίας, ανάδειξης και διευθέτησης των υδατορεμάτων.	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.9	Δράσεις κατασκευής / αναβάθμισης δικτύων αποχέτευσης και εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ) οικισμών ή συστάδων οικισμών για την προστασία ευαίσθητων αποδεκτών και ιδιαίτερα των λιμνών της Δυτικής Μακεδονίας.	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.5.10	Η ενίσχυση της διαχειριστικής ικανότητας των φορέων διαχείρισης λυμάτων για την αποτελεσματική συντήρηση και λειτουργία των ΕΕΛ.	Διαχείριση Υδάτων – Λυμάτων
2.6 (vi)	Προώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική και με επάρκεια πόρων οικονομία	Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία
2.6.1	Η προώθηση και επέκταση των δράσεων πρόληψης, ελαχιστοποίησης, διαλογής και ανακύκλωσης των απορριμμάτων,	Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία
2.6.2	Δράσεις διαχείρισης των βιοαποβλήτων και των δημιουργίας πράσινων σημείων.	Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία
2.6.3	Δράσεις διαχείρισης των εμπορικών, βιομηχανικών και επικίνδυνων αποβλήτων.	Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία
2.6.4	Επανάχρηση νερού και διαχείριση υλός μονάδων βιολογικής επεξεργασίας λυμάτων.	Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία
2.6.5	Δράσεις για την ενημέρωση και πληροφόρηση σε σχέση με την ανακύκλωση και την κυκλική οικονομία, αλλά και δράσεις για τον περιορισμό της χρήσης πλαστικών.	Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικοί Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
2.6.6	Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, της συνεργασίας και της καινοτομίας για την προώθηση πρακτικών κυκλικής οικονομίας στο περιφερειακό παραγωγικό σύστημα (ΣΠ1);	Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία
2.6.7	Δημιουργία θερμοκοιτίδας επιχειρήσεων στον τομέα της κυκλικής οικονομίας και της βιοοικονομίας (ΣΠ1);	Διαχείριση Αποβλήτων – Κυκλική Οικονομία
2.7 (vii)	Ενίσχυση της προστασίας και διατήρησης της βιοποικιλότητας, των πράσινων υποδομών συμπεριλαμβανομένων των αστικών περιοχών και της μείωση όλων των μορφών ρύπανσης	Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Οικιστικό Περιβάλλον
2.7.1	Δράσεις στήριξης της οργάνωσης και λειτουργίας των φορέων/μονάδων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.	Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Οικιστικό Περιβάλλον
2.7.2	Δράσεις προστασίας, διαχείρισης και αξιοποίησης, γνώσης και ανάδειξης της αξίας της βιοποικιλότητας και των προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών NATURA 2000.	Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Οικιστικό Περιβάλλον
2.7.3	Δράσεις βελτίωσης της γνώσης και της διατήρησης των ειδών τύπων και οικοτόπων.	Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Οικιστικό Περιβάλλον
2.7.4	Δράσεις ενίσχυσης της δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου συστήματος σχεδιασμού, διαχείρισης και παρακολούθησης του τομέα βιοποικιλότητας σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και της ενσωμάτωσης της βιοποικιλότητας και της πράσινης υποδομής σε όλους τους αναπτυξιακούς τομείς.	Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Οικιστικό Περιβάλλον
2.7.5	Δράσεις ενημέρωσης, πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης για τη βιοποικιλότητα.	Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Οικιστικό Περιβάλλον
2.7.6	Δράσεις αναβάθμισης / ανάδειξης / βελτίωσης και δικτύωσης πράσινων υποδομών στις αστικές περιοχές και περιοχές υπαίθρου.	Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Οικιστικό Περιβάλλον
2.7.7	Δράσεις παρακολούθησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα.	Προστασία και Διαχείριση Βιοποικιλότητας – Οικιστικό Περιβάλλον
ΑΠ 3	Ενίσχυση της διασυνδεσιμότητας της Περιφέρειας	
ΣΠ 3	Μια πιο Διασυνδεδεμένη Ευρώπη	
3.1 (i)	Ενίσχυση της ψηφιακής συνδεσιμότητας	Υποδομές Ψηφιακής Συνδεσιμότητας
3.1.1	Εγκατάσταση ευρυζωνικού δικτύου υπερ-υψηλών ταχυτήτων	Υποδομές Ψηφιακής Συνδεσιμότητας
3.1.2	Ανάπτυξη δικτύων πολύ υψηλής χωρητικότητας - Ανάπτυξη δικτύου 5G	Υποδομές Ψηφιακής Συνδεσιμότητας
3.1.3	Επέκταση της διαθεσιμότητας δημόσιων σημείων ασύρματης πρόσβασης	Υποδομές Ψηφιακής Συνδεσιμότητας
3.2 (ii)	Ανάπτυξη βιώσιμου, ανθεκτικού στην κλιματική αλλαγή, έξυπνου, ασφαλούς και διατροφικού ΔΕΔ-Μ	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.2.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.2.2	Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.2.3	Η ολοκλήρωση του οδικού άξονα Ε65 και η σύνδεσή του με την Εγνατία οδό,	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικό Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
3.2.4	Αναβάθμιση με προδιαγραφές Α/Δ του οδικού άξονα Α27, Νίκη Φλώρινας – Κοζάνη – όρια Νομού Λάρισας.	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.2.5	Παρεμβάσεις παθητικής και ενεργητικής οδικής ασφάλειας ΔΕΔ-Μ.	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.2.6	Βελτίωση σιδηροδρομικής σύνδεσης προς Φλώρινα – σύνορα με ΠΓΔΜ και επέκταση προς Καστοριά και Κρυσταλλοπηγή - σύνορα με Αλβανία	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.2.7	Παρεμβάσεις βελτίωσης / διαφοροποίησης των αεροδρομίων Κοζάνης και Καστοριάς	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.3 (iii)	Ανάπτυξη και ενίσχυση της βιώσιμης, ανθεκτικής στην κλιματική αλλαγή, έξυπνης, ασφαλούς και διατροφικής εθνικής, περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας, με καλύτερη πρόσβαση σε ΔΕΔ-Μ και διασυνοριακή κινητικότητα	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.3.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.3.2	Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.3.3	Δράσεις αναβάθμισης του ενδοπεριφερειακού δικτύου και προώθησης της συνδεσιμότητας του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου με την Εγνατία και τους Κάθετους Άξονες.	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.3.4	Παρεμβάσεις αναβάθμισης και βελτίωσης της παθητικής και ενεργητικής οδικής ασφάλειας, ασφάλισης οδικών έργων, οριζόντιας και κατακόρυφης σήμανσης στο εθνικό και επαρχιακό οδικό δίκτυο.	Υποδομές και Ασφάλεια Μεταφορών
3.4 (iv)	Προαγωγή της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας, στο πλαίσιο της μετάβασης σε μια οικονομία με μηδενικό αποτύπωμα άνθρακα	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.1	Παρεμβάσεις βιώσιμης αστικής κινητικότητας που υποστηρίζουν την προώθηση της ενεργούς μετακίνησης.	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.2	Οριζόντιες δράσεις υλοποίησης μέτρων ΣΒΑΚ	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.3	Ανάπτυξη δικτύου ποδηλατοδρόμων και συστημάτων διαχείρισης στόλου οχημάτων φιλικών προς το περιβάλλον στα αστικά κέντρα (ηλεκτρικά ποδήλατα, ηλεκτρικά πατίνια κ.λπ.)	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.4	Υποστήριξη της ηλεκτροκίνησης και δικτύων φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.5	Αναβάθμιση στόλου οχημάτων δημόσιων φορέων με οχήματα φιλικά προς το περιβάλλον	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.6	Δράσεις βελτίωσης της ποιότητας των υπηρεσιών μετακίνησης προσώπων και μεταφοράς προϊόντων και της πολυτροπικότητας των μεταφορών.	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.7	Ανάπτυξη ευφύων συστημάτων μεταφορών στη διαχείριση της κυκλοφορίας και της στάθμευσης σε αστικά κέντρα	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικό Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
3.4.8	Υποστήριξη, ανάπτυξη και εφαρμογή Ευφυών Συστημάτων Μεταφορών (ITS) σε όλους τους τομείς μεταφορών	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.9	Αναβάθμιση συστημάτων δημοσίων συγκοινωνιών με τη χρήση ευφυών συστημάτων μεταφορών και «πράσινων» οχημάτων	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
3.4.10	Δημιουργία υποδομών για αστικές εμπορευματικές μεταφορές (Αστικά Κέντρα Ομαδοποίησης Εμπορευμάτων)	Οικονομικά και Περιβαλλοντικά Βιώσιμες Μεταφορές
ΑΠ 4	Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΤΠΑ)	
ΣΠ 4	Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη (ΕΤΠΑ)	
4.1 (i)	Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προαγωγής της κοινωνικής οικονομίας	Απασχόληση – Κατάρτιση
4.1.1	Ανάπτυξη / αναβάθμιση υποδομών ΟΑΕΔ (ΙΕΚ, ΕΠΑΣ, ΚΕΚ, Σχολές ΑμεΑ κ.α.) (ΕΣ ii);	Απασχόληση – Κατάρτιση
4.2 (ii)	Βελτίωση της ίσης πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης χωρίς αποκλεισμούς μέσω της ανάπτυξης προσβάσιμων υποδομών, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της ανθεκτικότητας της εξ αποστάσεως και on line εκπαίδευσης και κατάρτισης	Εκπαίδευση
4.2.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Εκπαίδευση
4.2.2	Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020	Εκπαίδευση
4.2.3	Η ανάπτυξη / αναβάθμιση των υποδομών και Εκπαιδευτικών Πάρκων του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας	Εκπαίδευση
4.2.4	Ανάπτυξη / αναβάθμιση σχολικών υποδομών με έμφαση στην τεχνική εκπαίδευση	Εκπαίδευση
4.2.5	Βελτίωση της λειτουργίας των ολοήμερων σχολικών μονάδων Α΄θμιας και Β΄θμιας Εκπαίδευσης.	Εκπαίδευση
4.2.6	Ενίσχυση ψηφιακών υποδομών και εξοπλισμού ΤΠΕ σχολικών μονάδων	Εκπαίδευση
4.2.7	Ενίσχυση και αναβάθμιση σχολικών εργαστηρίων	Εκπαίδευση
4.2.8	Ανάπτυξη και αναβάθμιση υποδομών προσχολικής εκπαίδευσης.	Εκπαίδευση
4.2.9	Βελτίωση προσβασιμότητας ΑΜΕΑ σε σχολικές μονάδες.	Εκπαίδευση
4.3 (iii)	Προαγωγή της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριών, των μειονεκτουσών ομάδων συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, και των μεταναστών με την εφαρμογή ολοκληρωμένων μέτρων που συμπεριλαμβάνουν και τη στέγαση και τις κοινωνικές υπηρεσίες	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.3.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.3.2	Δράσεις ανάπτυξης / αναβάθμισης υποδομών κοινωνικής φροντίδας (αναβάθμιση, επέκταση και συμπλήρωση υποδομών και εξοπλισμού).	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.3.3	Δράσεις ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των υποδομών κοινωνικής μέριμνας για την αντιμετώπιση κρίσεων (όπως της πανδημίας Covid-19).	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικό Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
4.3.4	Δημιουργία και ενίσχυση υποδομών φροντίδας και απασχόλησης παιδιών προσχολικής ηλικίας.	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.3.5	Δημιουργία και ενίσχυση υποδομών υποστηριζόμενης διαβίωσης ΑΜΕΑ και ημερήσιας φροντίδας ΑΜΕΑ.	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.4 (iv)	Εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και προώθηση της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγείας, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, και προώθηση της μετάβασης από την ιδρυματική στην φροντίδα βασισμένη στην κοινότητα και στην οικογένεια	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.4.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.4.2	Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.4.3	Δράσεις ανάπτυξης / αναβάθμισης μονάδων υγείας (αναβάθμιση, επέκταση και συμπλήρωση υποδομών και εξοπλισμού).	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.4.4	Δράσεις ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των υποδομών υγείας για την αντιμετώπιση κρίσεων (όπως της πανδημίας Covid-19).	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.4.5	Αναβάθμιση των υποδομών ψυχικής υγείας και βελτίωση της πρόσβασης σε αυτές με γεωγραφική κάλυψη του συνόλου της Περιφέρειας	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.4.6	Παροχή δωρεάν προγραμμάτων πρόληψης για άτομα ευπαθών και ευάλωτων ομάδων και διαβιούντες κάτω από το όριο της φτώχειας	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
4.4.7	Παρεμβάσεις για την διευκόλυνση της πρόσβασης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων σε οικονομικές και ποιοτικές υπηρεσίες υγείας	Υγεία – Κοινωνική Μέριμνα
ΑΠ 5	Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΚΤ+)	
ΣΠ 4	Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη (ΕΚΤ+)	
5.1 (I)	Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση όλων των ατόμων που αναζητούν εργασία, ιδίως των νέων, των μακροχρόνια ανέργων και των οικονομικά μη ενεργών ατόμων, προώθηση της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.1.1	Ολοκληρωμένα προγράμματα κατάρτισης – απόκτησης εργασιακής εμπειρίας των νέων	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.1.2	Επιλεγμένα προγράμματα πρακτικής άσκησης σπουδαστών σε επιχειρήσεις σε κρίσιμες τεχνολογίες.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.1.3	Προγράμματα επέκτασης αμειβόμενης πρακτικής άσκησης φοιτητών σε επιχειρήσεις	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.1.4	Προγράμματα δημιουργίας επιχειρήσεων / έναρξης επαγγελματικής δραστηριότητας ανέργων	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.1.5	Προγράμματα κοινωφελούς εργασίας	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.1.6	Προγράμματα ενίσχυσης δημιουργίας θέσεων εργασίας σε επιχειρήσεις	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.1.7	Προγράμματα δημιουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων από ανέργους	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.1.8	Ανάπτυξη και λειτουργία Δομών Προώθησης της επιχειρηματικότητας (Κέντρα Στήριξης Επιχειρηματικότητας, Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και Διαρθρωτικής Προσαρμογής) (ΕΣ ii);	Απασχόληση – Κατάρτιση

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικό Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
5.2 (II)	Εκσυγχρονισμός των θεσμών της αγοράς εργασίας και των υπηρεσιών για την αξιολόγηση και την πρόβλεψη των αναγκών σε δεξιότητες και εξασφάλιση της έγκαιρης και εξατομικευμένης βοήθειας και στήριξη της προσαρμογής στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, των μεταβάσεων και της κινητικότητας	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.2.1	Δημιουργία και λειτουργία Περιφερειακού Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Εργασίας / Περιφερειακό Παρατηρητήριο Απασχόλησης	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.2.2	Ανάπτυξη δράσεων επιμόρφωσης για τα στελέχη και τις διοικήσεις των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.2.3	Ανάπτυξη δράσεων δικτύωσης με αντίστοιχους φορείς της Ελλάδας και της Ε.Ε.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.2.4	Ανάπτυξη δράσεων υποστήριξης των εμπλεκόμενων φορέων για την ενεργό συμμετοχή τους σε παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής ένταξης.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.3 (III)	Πρώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, βελτίωση της ισορροπίας της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής, περιλαμβανομένης της πρόσβασης στην παιδική φροντίδα, πρώθηση ενός υγιούς και κατάλληλα προσαρμοσμένου εργασιακού περιβάλλοντος για την αντιμετώπιση κινδύνων για την υγεία, πρώθηση της προσαρμογής των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή και ενεργός και υγιής γήρανση	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.3.1	Παρεμβάσεις για την εναρμόνιση Επαγγελματικής και Οικογενειακής Ζωής	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.3.2	Ανάπτυξη υπηρεσιών παιδικής μέριμνας και διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτές.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.3.3	Προγράμματα ενίσχυσης γυναικείας επιχειρηματικότητας.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.3.4	Προγράμματα αναβάθμισης δεξιοτήτων ή επανειδίκευσης επαγγελματιών (κυρίως αυτοαπασχολούμενων) και εργαζομένων σε μικρές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς που επηρεάζονται από τη RIS ή τη βιομηχανική μετάβαση.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.3.5	Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και υποστήριξης σε θέματα οικογένειας, πρόσβασης στην απασχόληση, επαγγελματικού βίου και έμφυλης βίας.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.3.6	Προγράμματα ενίσχυσης των ψηφιακών δεξιοτήτων των γυναικών που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.4 (IV)	Βελτίωση της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και της συνάφειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας με σκοπό τη στήριξη της απόκτησης βασικών δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών δεξιοτήτων	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.4.1	Επιλεγμένα προγράμματα πρακτικής άσκησης σπουδαστών σε επιχειρήσεις σε κρίσιμες τεχνολογίες.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.4.2	Προσαρμογή κύκλου σπουδών σε απαιτήσεις της αγοράς εργασίας (soft skills, επιχειρηματικότητα, καινοτομία)	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.4.3	Πιστοποίηση γνώσεων-δεξιοτήτων και σύνδεση κατάρτισης με επαγγελματικά δικαιώματα	Απασχόληση – Κατάρτιση

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικόί Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
5.5 (V)	Πρωώθηση της ίσης πρόσβασης και της ολοκλήρωσης ποιοτικής και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως για μειονεκτούσες ομάδες, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, μέσω της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, έως την Τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και την εκπαίδευση και τη μάθηση ενηλίκων, περιλαμβανομένης της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας για όλους	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.5.1	Δράσεις προώθησης στην ενημέρωση, την κατάρτιση και την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων των ειδικών πληθυσμιακών ομάδων, με έμφαση στις αγροτικές - ορεινές και ημιαστικές περιοχές.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.5.2	Δράσεις προώθησης της κατ' οίκον εκπαίδευσης μέσω κινητών μονάδων εκπαίδευσης και κινητών και ψηφιακών βιβλιοθηκών σε απομακρυσμένες περιοχές.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.5.3	Δράσεις προώθησης επιτόπιων επισκέψεων σε περιοχές με περιορισμένη πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες, κοινότητες και απομονωμένα χωριά με τη χρήση του SMART Bus	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.5.4	Στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης και πιστοποίηση σε ψηφιακές δεξιότητες ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς και ευάλωτες ομάδες καθώς και αυτών που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.6 (VI)	Πρωώθηση της διά βίου μάθησης, ιδίως με ευκαιρίες για ευέλικτη αναβάθμιση των δεξιοτήτων και επανειδίκευση για όλους, λαμβάνοντας υπόψη τις ψηφιακές δεξιότητες, την καλύτερη πρόβλεψη των αλλαγών και τις νέες απαιτήσεις για δεξιότητες με βάση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, διευκολύνοντας τις μεταβάσεις στη σταδιοδρομία και προωθώντας την επαγγελματική κινητικότητα	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.6.1	Προγράμματα συμβουλευτικής και επανακατάρτισης εργαζομένων και επαγγελματιών με έμφαση σε νέους στρατηγικούς τομείς ανάπτυξης	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.6.2	Προγράμματα ενίσχυσης εργασιακής εμπειρίας και μετεγκατάστασης για την εργασιακή μετάβαση	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.6.3	Αναβάθμιση δεξιοτήτων εργαζομένων που δραστηριοποιούνται σε τομείς προτεραιότητας της RIS.	Απασχόληση – Κατάρτιση
5.7 (VII)	Πρωώθηση της ενεργού ένταξης, με σκοπό την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής, και βελτίωση της απασχολησιμότητας	Κοινωνική Ένταξη
5.7.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Κοινωνική Ένταξη
5.7.2	Παροχή υπηρεσιών φροντίδας και φιλοξενίας παιδιών για άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που βιώνουν ή κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό με στόχο την ένταξή τους ή την παραμονή τους στην αγορά εργασίας.	Κοινωνική Ένταξη
5.7.3	Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠ/ΑΜΕΑ).	Κοινωνική Ένταξη
5.7.4	Δράσεις συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης (γυναικών θυμάτων βίας, ενηλίκων/ανηλίκων και άλλων ομάδων).	Κοινωνική Ένταξη

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικό Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
5.7.5	Δράσεις ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης της κοινωνίας και των επιχειρήσεων για θέματα διακρίσεων και πρόσβασης στην αγορά εργασίας, με στόχο την δημιουργία ενός Κοινωνικού Συμβολαίου μεταξύ δημοσίων φορέων, επιχειρήσεων και κοινωνικών εταίρων για την προώθηση στην απασχόληση ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.	Κοινωνική Ένταξη
5.7.6	Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.	Κοινωνική Ένταξη
5.7.7	Ανάπτυξη προγραμμάτων υποστήριξης των ατόμων με ψυχική αναπηρία (λειτουργία ξενώνων, προστατευμένα διαμερίσματα).	Κοινωνική Ένταξη
5.7.8	Δράσεις προώθησης της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων.	Κοινωνική Ένταξη
5.7.9	Δράσεις στήριξης της κινητοποίησης των τοπικών παραγόντων στην ενίσχυση της απασχόλησης με την ανάπτυξη τοπικών συνεργασιών.	Κοινωνική Ένταξη
5.7.10	Στοχευμένα μικρής κλίμακας προγράμματα κατάρτισης, επιμόρφωσης, συμβουλευτικής και προώθησης στην απασχόληση	Κοινωνική Ένταξη
5.8 (VIII)	Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών και των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά	Κοινωνική Ένταξη
5.8.1	Ολοκληρωμένα προγράμματα παρέμβασης σε οικισμούς Ρομά με δράσεις στέγασης, συμβουλευτικής, ιατροκοινωνικής και παιδαγωγικής υποστήριξης – Πρόγραμμα χωρικής εδραιοποίησης, βιώσιμης κατοίκησης & κοινωνικής ένταξης των πολιτών καταγωγής Ρομά.	Κοινωνική Ένταξη
5.8.2	Επαγγελματική κατάρτιση, τυποποίηση επαγγελματικών δεξιοτήτων και πρόσβαση στην αγορά εργασίας μέσα από ενεργητικά μοντέλα επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας και κοινωνικής οικονομίας.	Κοινωνική Ένταξη
5.8.3	Δράσεις συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης γυναικών ΡΟΜΑ.	Κοινωνική Ένταξη
5.8.4	Στοχευμένα προγράμματα για την κοινωνικο - οικονομική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών.	Κοινωνική Ένταξη
5.8.5	Στοχευμένα προγράμματα ψυχοκοινωνικής και παιδαγωγικής στήριξης των ανηλίκων υπηκόων τρίτων χωρών με προτεραιότητα τα ασυνόδευτα παιδιά.	Κοινωνική Ένταξη
5.8.6	Βελτίωση της πρόσβασης και ορθολογική χρήση του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας και Κοινωνικής πολιτικής.	Κοινωνική Ένταξη
5.8.7	Δράσεις για την βελτίωση συνθηκών ατομικής Υγείας και συλλογικής - κοινωνικής υγιεινής μέσα από πρόσβαση στις δημόσιες πολιτικές και δομές Υγείας.	Κοινωνική Ένταξη
5.8.8	Παρεμβάσεις για την βελτίωση της πρόσβασης και ανάπτυξης μακροχρόνιας και σταθερής σχέσης με τις δομές Εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες	Κοινωνική Ένταξη
5.8.9	Δράσεις προσπέλασης στην κοινωνική ζωή, οργάνωσης & αντιπροσωπευτικής έκφρασης και συμμετοχής σε κοινωνικά και πολιτιστικά γεγονότα.	Κοινωνική Ένταξη

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικό Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
5.9 (IX)	Ενίσχυση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία βελτίωση της προσβασιμότητας, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας περίθαλψης	Κοινωνική Ένταξη
5.9.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Κοινωνική Ένταξη
5.9.2	Δράσεις δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου δικτύου δομών στήριξης της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης και προώθησης στην απασχόληση.	Κοινωνική Ένταξη
5.9.3	Δράσεις εντοπισμού και καταπολέμησης των άμεσων, έμμεσων και πολλαπλών διακρίσεων και εμποδίων λόγω αναπηρίας ή ψυχικής ασθένειας.	Κοινωνική Ένταξη
5.9.4	Δράσεις βελτίωσης της προσβασιμότητας και της συμμετοχής ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στα αγαθά της υγείας και της κοινωνικής φροντίδας.	Κοινωνική Ένταξη
5.9.5	Δράσεις κοινωνικής φροντίδας και προστασίας (Κέντρα Κοινότητας, ΚΔΗΦ/ΑΜΕΑ, ΚΗΦΗ, κ.α.).	Κοινωνική Ένταξη
5.9.6	Παρεμβάσεις για την διευκόλυνση της πρόσβασης των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων σε οικονομικές και ποιοτικές υπηρεσίες υγείας	Κοινωνική Ένταξη
5.9.7	Παροχή δωρεάν προγραμμάτων πρόληψης για άτομα ευπαθών και ευάλωτων ομάδων και διαβιούντες κάτω από το όριο της φτώχειας	Κοινωνική Ένταξη
5.9.8	Ανάπτυξη προγραμμάτων σε απομακρυσμένους οικισμούς για την αντιμετώπιση επειγόντων περιστατικών και συνθηκών κρίσης.	Κοινωνική Ένταξη
5.9.9	Δημιουργία συστήματος παρακολούθησης ευάλωτων ομάδων και σχετικών παροχών – υπηρεσιών.	Κοινωνική Ένταξη
5.10 (X)	Προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, συμπεριλαμβανομένων των ατόρων και των παιδιών	Κοινωνική Ένταξη
5.10.1	Δράσεις προώθησης της απασχολησιμότητας για τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και των ατόμων που πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια.	Κοινωνική Ένταξη
5.10.2	Δράσεις ενίσχυσης της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας.	Κοινωνική Ένταξη
5.10.3	Δράσεις προώθησης της δια βίου μάθησης και της διεύρυνσης της πρόσβασης στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση στις ευάλωτες ομάδες.	Κοινωνική Ένταξη
5.10.4	Δράσεις ενισχυτικής διδασκαλίας και ψυχολογικής υποστήριξης για παιδιά οικογενειών σε φτώχεια ή κίνδυνο φτώχειας.	Κοινωνική Ένταξη
5.10.5	Ενίσχυση υλικοτεχνικών αναγκών μαθητών άπορων οικογενειών	Κοινωνική Ένταξη
5.10.6	Υποστήριξη συμμετοχής παιδιών οικογενειών σε φτώχεια ή κίνδυνο φτώχειας σε εξωσχολικές, πολιτιστικές ή αθλητικές δραστηριότητες σε εξωσχολικές, πολιτιστικές ή αθλητικές δραστηριότητες	Κοινωνική Ένταξη
5.10.7	Υποστήριξη ευάλωτων νέων/ενηλίκων στην Δια Βίου Μάθηση και την προσωπική ενδυνάμωση	Κοινωνική Ένταξη

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικοί Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
5.10.8	Ενίσχυση της λειτουργίας των ολόημερων Γυμνασίων, των Γυμνασίων Δεύτερης Ευκαιρίας και τη δημιουργία Λυκείων Δεύτερης Ευκαιρίας.	Κοινωνική Ένταξη
5.10.9	Παρεμβάσεις αποϊδρυματοποίησης και μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο κοινότητας.	Κοινωνική Ένταξη
5.10.10	Δράσεις αναβάθμισης δομών κοινωνικών υπηρεσιών και διεύρυνση των παρεχομένων υπηρεσιών. Βελτίωση της πρόσβασης στις δομές με ομαδοποίηση των λειτουργιών ή και συγχώνευση δομών και των παρεχομένων από αυτές υπηρεσιών.	Κοινωνική Ένταξη
5.10.11	Δράσεις βελτίωσης της ζωής των παιδιών και των ενηλίκων που έχουν αισθητηριακή ανεπάρκεια ή / και που χρησιμοποιούν ή χρειάζονται επαυξητική και εναλλακτική επικοινωνία (AAC) υποστηρίζοντας τη υποβοηθούμενη επικοινωνία	Κοινωνική Ένταξη
5.10.12	Δράσεις βελτίωσης της ζωής των ατόμων με αυτισμό ή / και μαθησιακή αναπηρία ή κινητική ή αισθητηριακή αναπηρία ή με άνοια και των οικογενειών τους	Κοινωνική Ένταξη
5.10.13	Ενίσχυση των Κέντρων Κοινότητας ώστε να αποτελέσουν σημείο μιας Στάσης κοινωνικής φροντίδας και προστασίας για ευάλωτες ομάδες	Κοινωνική Ένταξη
5.10.14	Ενίσχυση εθελοντικών οργανώσεων ώστε να αναπτύξουν υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και να προωθήσουν την κοινωνική πρόνοια.	Κοινωνική Ένταξη
5.11 (XI)	Αντιμετώπιση της υλικής στέρξης με παροχή τροφίμων και/ή βασικής υλικής βοήθειας προς τους απόρους, συμπεριλαμβανομένων των συνοδευτικών μέτρων	Κοινωνική Ένταξη
5.11.1	Στήριξη της λειτουργίας δομών παροχής υπηρεσιών, σίτισης, στέγασης και φροντίδας σε άπορους και ειδικές ευπαθείς ομάδες ((κοινωνικό εστιατόριο, δομή παρασκευής και παροχής συσσιτίου, κέντρο ημερήσιας φροντίδας, υπνωτήριο, κοινωνικό ιατρείο, κοινωνικό φαρμακείο, κέντρο φροντίδας ανηλίκων).	Κοινωνική Ένταξη
5.11.2	Ανάπτυξη ολοκληρωμένου συστήματος παρεμβάσεων κατ' οίκον σε καταστάσεις κρίσης - ενίσχυση δομών, εκπαίδευση προσωπικού.	Κοινωνική Ένταξη
ΑΠ 6	Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη των αστικών περιοχών και της υπαίθρου	
ΣΠ 5	Μια Ευρώπη πιο κοντά στους Πολίτες της	
6.1 (i)	Ενίσχυση της ολοκληρωμένης χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
6.1.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
6.1.2	ΒΑΑ των Αστικών Περιοχών	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
6.1.3	Δράσεις απασχόλησης – κατάρτισης και κοινωνικής ένταξης Στόχου Πολιτικής (ΣΠ) 4 (ΕΚΤ+)	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
6.2 (ii)	Ενίσχυση της ολοκληρωμένης χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας εκτός αστικών περιοχών	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
6.2.1	Μεταφερόμενα / phasing Έργα	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση

Κωδ.	Αξονες Προτεραιότητας / Στόχοι Πολιτικής Ειδικό Στόχοι / Ενδεικτικές Δράσεις	Θεματικός Τομέας
6.2.2	Έργα Μελετών Ωρίμανσης από ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
6.2.3	ΟΧΕ αξιοποίησης των λιμνών	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
6.2.4	ΟΧΕ ανάπτυξης του Γεωπάρκου Γρεβενών – Κοζάνης	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
6.2.5	ΟΧΕ Μετατροπής των Πρεσπών σε Πράσινη Κιβωτό, κ.α	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
6.2.6	Δράσεις απασχόλησης – κατάρτισης και κοινωνικής ένταξης Στόχου Πολιτικής (ΣΠ) 4 (ΕΚΤ+)	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
6.3 (iii)	Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική ένταξη και κοινωνική καινοτομία	Πολιτισμός και Τουρισμός
6.3.1	Δράσεις Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης για τη στοχευόμενη αξιοποίηση και δημιουργία ολοκληρωμένων πακέτων προορισμού με την αξιοποίηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της Δυτικής Μακεδονίας	Πολιτισμός και Τουρισμός
ΑΠ 7	Τεχνική Βοήθεια (ΕΤΠΑ)	
7.1.1	Δράσεις προετοιμασίας, εφαρμογής, παρακολούθησης, επιθεώρησης	Τεχνική Βοήθεια
7.1.2	Δράσεις ενίσχυσης της ικανότητας των φορέων και δικαιούχων του προγράμματος	Τεχνική Βοήθεια
7.1.3	Δράσεις αξιολόγησης και εκπόνησης μελετών	Τεχνική Βοήθεια
7.1.4	Δράσεις πληροφόρησης και επικοινωνίας του προγράμματος	Τεχνική Βοήθεια
ΑΠ 8	Τεχνική Βοήθεια (ΕΚΤ+)	
8.1.1	Δράσεις προετοιμασίας, εφαρμογής, παρακολούθησης, επιθεώρησης	Τεχνική Βοήθεια
8.1.2	Δράσεις ενίσχυσης της ικανότητας των φορέων και δικαιούχων του προγράμματος	Τεχνική Βοήθεια
8.1.3	Δράσεις αξιολόγησης και εκπόνησης μελετών	Τεχνική Βοήθεια
8.1.4	Δράσεις πληροφόρησης και επικοινωνίας του προγράμματος	Τεχνική Βοήθεια

4. Σχέδιο Χρηματοδότησης

Το σχέδιο κατανομής των πόρων στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027 προέκυψε σύμφωνα με τις αναπτυξιακές ανάγκες των τομεακών και περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων λαμβάνοντας υπόψη και τις παραμέτρους που προκύπτουν από το κανονιστικό πλαίσιο και περιγράφονται στη 2^η εγκύκλιο.

Σύμφωνα με τα Συμπεράσματα της Έκτακτης Συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούλιο του 2020, τα ποσοστά συγχρηματοδότησης ανάλογα με την κατηγορία των Περιφερειών διαμορφώθηκαν κατ' ανώτατο όριο σε:

- 85% για τις λιγότερο ανεπτυγμένες Περιφέρειες
- 60% για τις Περιφέρειες σε μετάβαση
- 40% για τις περισσότερες ανεπτυγμένες Περιφέρειες
- 95% για δράσεις κοινωνικής καινοτομίας του ΕΚΤ+, όταν αυτές και μόνο αυτές περιλαμβάνονται σε ξεχωριστό άξονα προτεραιότητας
- 85% για δράσεις στήριξης των απόρων
- 85% για το Ταμείο Συνοχής
- 80% για τα Προγράμματα Interreg.

Η θεματική συγκέντρωση με βάση το σχέδιο του Κώδικα Κοινών Διατάξεων (ΚΚΔ) δύναται να υπολογιστεί είτε σε επίπεδο χώρας είτε σε επίπεδο κατηγορίας Περιφερειών. Για την Ελλάδα που έχει κατά κεφαλή ΑΕΕ κάτω από 75%, η θεματική συγκέντρωση υπολογίζεται σε επίπεδο χώρας και ισχύουν τα παρακάτω:

Για το ΕΤΠΑ:

- Τουλάχιστον το **25% των πόρων** του ΕΤΠΑ να διατεθεί στο **Στόχο Πολιτικής 1** και
- Τουλάχιστον το **30% των πόρων** του ΕΤΠΑ να διατεθεί στο **Στόχο Πολιτικής 2**. Στην περίπτωση που οι πόροι του Ταμείου Συνοχής που αφορούν το περιβάλλον είναι πάνω από το 50%, τότε οι πόροι που αντιστοιχούν στο πάνω από το 50% μπορούν να προσμετρηθούν για την επίτευξη του στόχου του 30% του ΕΤΠΑ για το Στόχο Πολιτικής 2.
- Επιπλέον το **8% των πόρων του ΕΤΠΑ** θα διατεθεί για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.

Για το ΕΚΤ+:

- Τουλάχιστον το **25%** των συνολικών πόρων του ΕΚΤ+ θα διατεθούν στο πλαίσιο της επιμερισμένης διαχείρισης για τους ειδικούς στόχους της πολιτικής **κοινωνικής ένταξης**, όπως ορίζονται στο Άρθρο 4, Παράγραφος 1, σημεία **vii έως xi** του Κανονισμού ΕΚΤ+ συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της κοινωνικοοικονομικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών.
- Τουλάχιστον το **2%** των συνολικών πόρων του ΕΚΤ+ στο πλαίσιο της επιμερισμένης διαχείρισης για τον ειδικό στόχο της **αντιμετώπισης της υλικής στέρησης**, όπως ορίζεται στο Άρθρο 4, Παράγραφος 1, σημείο xi. Του κανονισμού ΕΚΤ+.
- Τουλάχιστον το **10%** για τη στήριξη της **απασχόλησης των νέων** στα Κράτη Μέλη με ποσοστό νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΑΚ), όπως στην Ελλάδα, μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της Ένωσης το 2019.

Με δεδομένο ότι στο πλαίσιο του ΣΠ5 μπορούν να υλοποιηθούν 960 πεδία παρέμβασης (Παράρτημα Ι του ΚΚΔ) που εμπίπτουν θεματικά στους υπόλοιπους ΣΠ (1-4) αλλά να χρηματοδοτούνται με πόρους του ΣΠ5, τα σχετικά πεδία παρεμβάσεων που αντιστοιχούν στους ΣΠ1 και ΣΠ2 προσμετρώνται στη θεματική συγκέντρωση των ΣΠ1 και ΣΠ2 αντίστοιχα.

Για το σύνολο του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπάρχει επιπλέον η δέσμευση ότι το 30% των πόρων θα διατεθεί για δράσεις κλιματικής αλλαγής. Ειδικότερα, 30% των πόρων του ΕΤΠΑ και 37% των πόρων του Ταμείου Συνοχής θα διατεθούν για δράσεις για το κλίμα.

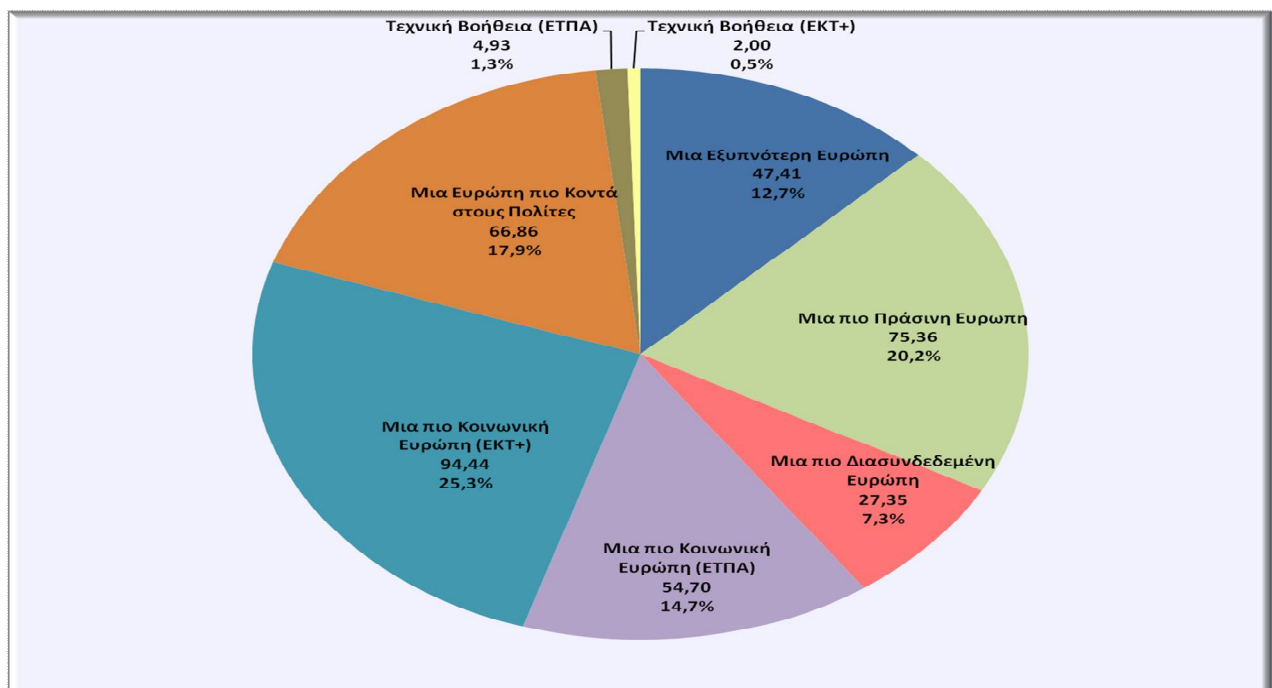
Σύμφωνα με το 1^ο σχέδιο ΕΣΠΑ 2021-2027 και το συμπληρωματικό έγγραφο της ενδεικτικής κατανομής των πόρων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2021-2027, το ενδεικτικό σχέδιο χρηματοδότησης του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 ανά Στόχο Πολιτικής και Ταμείο παρουσιάζεται στον πίνακα 5.1.

Για τον προσδιορισμό των χρηματοδοτικών αναγκών ανά Προτεραιότητα, Στόχο Πολιτικής και Ειδικό Στόχο του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι παρακάτω παράγοντες:

- ◆ Οι αναπτυξιακές ανάγκες ανά Ειδικό Στόχο και Στόχο Πολιτικής,
- ◆ Οι αυξημένες ανάγκες για την αντιμετώπιση της ιδιαίτερα αυξημένης ανεργίας,
- ◆ Η επιτακτική ανάγκη για τη μετάβαση και προσαρμογή στη μεταλινιτική Περίοδο,
- ◆ Οι αυξημένες ανάγκες για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης,
- ◆ Η κάλυψη των κατευθύνσεων της θεματικής συγκέντρωσης των πόρων στους Στόχους Πολιτικής 1, 2, 4 και 5,
- ◆ Η κάλυψη των αναγκών των μεταφερόμενων και phasing έργων στη νέα Προγραμματική Περίοδο
- ◆ Η κάλυψη των έργων που θα προκύψουν από τις μελέτες ωρίμανσης έργων της ΠΠ 2021-2027 με χρηματοδότηση του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020,
- ◆ Οι δυνατότητες χρηματοδότησης των προτεινόμενων δράσεων από άλλα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και άλλα Προγράμματα και
- ◆ Οι δυνατότητες των δικαιούχων σε συνδυασμό με το επίπεδο ωριμότητας των προτεινόμενων δράσεων.

Πιν. 5.1 Ενδεικτικό Σχέδιο Χρηματοδότησης ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027

Άξονες Προτεραιότητας		Στόχοι Πολιτικής	Κοινοτική Συμβολή	Εθνική Συμμετοχή	Συνολικό Ποσό	% Συν
ΑΠ1	Ενίσχυση του παραγωγικού και οικονομικού μετασχηματισμού της Περιφέρειας	Μια Εξυπνότερη Ευρώπη	40.295.781	7.111.020	47.406.801	12,7
ΑΠ2	Στήριξη της καθαρής ενέργειας και της πράσινης αειφόρου ανάπτυξης	Μια πιο Πράσινη Ευρώπη	64.059.960	11.304.699	75.364.659	20,2
ΑΠ3	Ενίσχυση της διασυνδεσιμότητας της Περιφέρειας	Μια πιο Διασυνδεδεμένη Ευρώπη	23.247.566	4.102.512	27.350.078	7,3
ΑΠ4	Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΤΠΑ)	Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη (ΕΤΠΑ)	46.495.132	8.205.024	54.700.156	14,7
ΑΠ5	Ενίσχυση της Κοινωνικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας (ΕΚΤ+)	Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη (ΕΚΤ+)	80.273.701	14.165.947	94.439.648	25,3
ΑΠ6	Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη των αστικών περιοχών και της υπαίθρου	Μια Ευρώπη πιο Κοντά στους Πολίτες	56.827.384	10.028.362	66.855.746	17,9
ΑΠ7	Τεχνική Βοήθεια (ΕΤΠΑ)	Τεχνική Βοήθεια (ΕΤΠΑ)	4.187.774	739.019	4.926.793	1,3
ΑΠ8	Τεχνική Βοήθεια (ΕΚΤ)	Τεχνική Βοήθεια (ΕΚΤ+)	1.698.516	299.738	1.998.254	0,5
Σύνολο Προγράμματος			317.085.814	55.956.321	373.042.135	100,0
ΕΤΠΑ			235.113.597	41.490.636	276.604.233	74,1
ΕΚΤ			81.972.217	14.465.685	96.437.902	25,9

5. Συμπληρωματικότητα – Συνέργειες με άλλα Προγράμματα

Για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των διατιθέμενων πόρων στη νέα ΠΠ 2021-2027 και την επιτυχή επίτευξη των στρατηγικών στόχων της Περιφέρειας είναι απαραίτητη η διαβούλευση για την διασφάλιση της συμπληρωματικότητας και των συνεργειών των δράσεων μεταξύ του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 και των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και άλλων Προγραμμάτων.

Οι παρεμβάσεις που έχουν εφαρμογή στη Δυτική Μακεδονία περιλαμβάνονται τα παρακάτω Τομεακά Επιχειρησιακά και άλλα Προγράμματα:

- ◆ Πρόγραμμα ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ-ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ-ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ
- ◆ Πρόγραμμα ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ
- ◆ Πρόγραμμα ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ-ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ
- ◆ Πρόγραμμα ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
- ◆ ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΚΑΙΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ
- ◆ Πρόγραμμα ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
- ◆ Πρόγραμμα ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
- ◆ Πρόγραμμα ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ
- ◆ Πρόγραμμα ΑΛΙΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΣ
- ◆ Προγράμματα ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ
- ◆ Πρόγραμμα ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
- ◆ Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας
- ◆ Περιφερειακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025
- ◆ Πρόγραμμα Τοπικού Πόρου Ανάπτυξης

Σύμφωνα με το σχέδιο κανονισμού για το **Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ)** στις επιλέξιμες δράσεις περιλαμβάνονται:

A/A	Ενδεικτικές Επιλέξιμες Δράσεις ΤΔΜ	Στόχος Πολιτικής
α)	παραγωγικές επενδύσεις σε ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένων των νεοφυών επιχειρήσεων, που οδηγούν σε οικονομική διαφοροποίηση και μετατροπή	ΣΠ 1
β)	επενδύσεις στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων μέσω εκκολαπτηρίων επιχειρήσεων και συμβουλευτικών υπηρεσιών	ΣΠ 1
γ)	επενδύσεις σε δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας και προώθηση της μεταφοράς προηγμένων τεχνολογιών	ΣΠ 1
δ)	επενδύσεις στην ανάπτυξη τεχνολογίας και υποδομών για οικονομικά προσιτή καθαρή ενέργεια, στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, στην ενεργειακή απόδοση και στις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας	ΣΠ 2

A/A	Ενδεικτικές Επιλέξιμες Δράσεις ΤΔΜ	Στόχος Πολιτικής
ε)	επενδύσεις στην ψηφιοποίηση και την ψηφιακή συνδεσιμότητα	ΣΠ1, ΣΠ3
στ)	επενδύσεις στην αναγέννηση και απορρύπανση εκτάσεων, σε σχέδια αποκατάστασης του εδάφους και αναπροσαρμογής της χρήσης	ΣΠ2
ζ)	επενδύσεις στην ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας, μεταξύ άλλων μέσω της πρόληψης και της μείωσης αποβλήτων, μέσω της αποδοτικής χρήσης των πόρων, της επαναχρησιμοποίησης, της επισκευής και της ανακύκλωσης	ΣΠ2
η)	αναβάθμιση δεξιοτήτων και απόκτηση νέων δεξιοτήτων από τους εργαζομένους	ΣΠ4
θ)	συνδρομή για την αναζήτηση εργασίας σε όσους αναζητούν εργασία	ΣΠ4
ι)	ενεργητική συμπερίληψη των αναζητούντων εργασία	ΣΠ4
ια)	τεχνική βοήθεια.	

Ιδιαίτερα ισχυρή και συνεχώς αξιολογούμενη πρέπει να είναι η συμπληρωματικότητα με το ΕΔΑΦΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΚΑΙΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (ΕΣΔΑΜ ΔΜ). Από τις προτεραιότητες του ΕΔΣΑΜ, η «1» (Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας, μέσω δημιουργίας νέων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, δραστηριοτήτων και υποδομών, με στόχο δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ενσωμάτωση νέας γνώσης και τεχνολογίας και ανάδειξη πλεονεκτημάτων των περιοχών) συνδέεται άμεσα με τις προτεραιότητες του ΕΠ ΠΜ 2021-2027 στον Αξονα Προτεραιότητας 1, η «2» (Ενεργειακή μετάβαση / Κλιματική ουδετερότητα, στην οποία περιλαμβάνονται εκσυγχρονισμός ενεργειακών υποδομών, μονάδες παραγωγής εξοπλισμού ΑΠΕ και ανάπτυξη ζωνών έρευνας και καινοτομίας στην ενέργεια) και η «4» (Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία με δράσεις αναγέννησης, απορρύπανσης και αποκατάστασης εδάφους και δράσεις προσπελασιμότητας - αναπροσαρμογής χρήσης) με τις προτεραιότητες του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 στον ΑΠ 2, η «5» (Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρωπίνου κεφαλαίου, με αναβάθμιση υπηρεσιών υγείας / πρόνοιας και εκπαιδευτικών υποδομών, για σύνδεση της ακαδημαϊκής έρευνας με την οικονομία, ενσωμάτωση νέας γνώσης και καινοτομίας και επανεκπαίδευση σε δεξιότητες σε τομείς όπως ΑΠΕ, βελτίωση ενεργειακής απόδοσης, περιβαλλοντικές αποκαταστάσεις, διαχείριση απορριμμάτων και αποβλήτων) με τους ΑΠ 4 και 5, η «6» (Ανάπτυξη μεταφορικών υποδομών για στήριξη επιχειρηματικότητας και βιώσιμης αστικής κινητικότητας / Ψηφιακή Διασυνδεσιμότητα) με τον ΑΠ 3 του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027, ενώ η «7» (Ολοκληρωμένες Εδαφικές Επενδύσεις) έχει άμεση σχέση με τον ΑΠ 6 του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027.

Όπως αναφέρεται και στη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027, ο **Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας** (Recovery and Resilience Facility - RRF) συστάθηκε για την αντιμετώπιση της COVID-19 κρίσης και τη στήριξη της μετάβασης σε μια πράσινη και ψηφιακή οικονομία. Ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας με συνολικό προϋπολογισμό 672,5 δις ευρώ (εκ των οποίων 312,5 δις ευρώ επιχορηγήσεις και 360 δις ευρώ με τη μορφή δανείων) θα στηρίξει μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις, ιδίως σε πράσινες και ψηφιακές τεχνολογίες, με διαρκή αντίκτυπο στην παραγωγικότητα και την ανθεκτικότητα της οικονομίας της Ένωσης. Το 70% των πόρων του RRF πρέπει να δεσμευτεί τα έτη 2021 και 2022 και το 30% των πόρων το έτος 2023. Για την

υλοποίηση, τα Κράτη Μέλη καταρτίζουν εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας αναλύοντας τις προβλεπόμενες μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις και τα οποία εγκρίνονται από την Επιτροπή.

Στην παρούσα μορφή του, στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας δεν υπάρχει χωρική διάσταση. Αυτή κρίνεται όμως αναγκαία διότι (α) ο συνολικός προϋπολογισμός του και κατά συνέπεια τα αναμενόμενα αποτελέσματα του είναι ισοδύναμα του ΕΣΠΑ, (β) η απουσία χωρικής εξειδίκευσης θα προκαλέσει περιφερειακές ανισορροπίες στο βαθμό που οι στοχευόμενοι του τομείς ή κλάδοι ήδη είναι συγκεντρωμένοι σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας στις οποίες δεν συγκαταλέγεται η Δυτική Μακεδονία, (γ) ήδη η παράλληλη υλοποίηση των ΠΕΠ και των τομεακών προγραμμάτων στην τρέχουσα Προγραμματική περίοδο δεν κατάφερε να προάγει στον επιθυμητό βαθμό τις συνέργιες, δεν διευκόλυνε τη διαχείριση και την παρακολούθηση της υλοποίησης σε περιφερειακό επίπεδο και κατ' επέκταση στην από κοινού επίτευξη των συνολικών (από όλα τα προγράμματα) αναγκαίων αναμενόμενων αποτελεσμάτων.

Σύμφωνα με τη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των ΕΠ 2021-2027 οι αρμόδιες αρχές καλούνται να λάβουν υπόψη τα παρακάτω σημεία σε σχέση με τα Τομεακά ΕΠ:

Στο πλαίσιο του ΣΠ1, οι δράσεις έξυπνης εξειδίκευσης, οι άμεσες ενισχύσεις προς ΜΜΕ και τα χρηματοδοτικά εργαλεία κατανομούνται κατά κύριο λόγο στο Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα - Καινοτομία». Από το Πρόγραμμα αυτό, θα χρηματοδοτηθούν επίσης, δράσεις ΕΚΤ+ που αφορούν στις επιχειρήσεις, όπως χρηματοδοτήθηκαν και κατά την ΠΠ 2014-2020.

Τα Περιφερειακά Προγράμματα στο πλαίσιο του ΣΠ1 δύνανται να επιλέξουν, εφόσον τεκμηριώνεται ως απαραίτητη, τη χρηματοδότηση της περιφερειακής τους στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης για δράσεις ως αποτέλεσμα επιχειρηματικής ανακάλυψης μέχρι ποσού ανά επενδυτικό σχέδιο 200.000 €, καθώς και τοπικές ερευνητικές υποδομές που συνδέονται με την περιφερειακή στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση π/υ έκαστη έως 1 εκ. €.

Στο πλαίσιο του ΣΠ2 κατά κανόνα θα ενσωματωθούν στο σχεδιασμό των Περιφερειακών Προγραμμάτων παρεμβάσεις που αφορούν στην επεξεργασία λυμάτων, την ύδρευση και την αποχέτευση. Θα ενσωματωθούν επίσης μικρές υποδομές στερεών αποβλήτων και τα μικρού μεγέθους αντιπλημμυρικά έργα, καθώς επίσης και δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας Δημοσίων κτιρίων.

Από το νέο Πρόγραμμα Περιβάλλον-Ενέργεια και Κλιματική Αλλαγή θα υλοποιηθούν οι λοιπές δράσεις του ΣΠ2 που αφορούν το περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της βιοποικιλότητας, καθώς και λοιπές δράσεις που αφορούν στην ενέργεια.

Στο νέο Πρόγραμμα για την Πολιτική Προστασία στο πλαίσιο του ΣΠ2 θα ενσωματωθούν πρωτίστως παρεμβάσεις που αφορούν την προμήθεια εξοπλισμού πολιτικής προστασίας, στοχευμένα αντιπλημμυρικά έργα και δράσεις ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης ανθρώπινου δυναμικού συναφείς με τον τομέα.

Στο πλαίσιο του ΣΠ3 από το νέο Πρόγραμμα Υποδομών Μεταφορών θα χρηματοδοτηθούν παρεμβάσεις στο βασικό δίκτυο και στο αναλυτικό δίκτυο ΔΕΔ-Μ. Για τις παρεμβάσεις που προάγουν τη βιώσιμη πολυτροπική αστική κινητικότητα, το τομεακό Πρόγραμμα θα επικεντρωθεί στη χρηματοδότηση δράσεων σε μέσα σταθερής τροχιάς, όπως και σε λοιπές παρεμβάσεις τοπικής κλίμακας.

Από τα Περιφερειακά Προγράμματα στο πλαίσιο του ΣΠ3 θα χρηματοδοτηθούν παρεμβάσεις εθνικής ή/ και διαπεριφερειακής κλίμακας καθώς και περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Από το νέο Πρόγραμμα Ψηφιακού Μετασχηματισμού στο πλαίσιο του ΣΠ3 θα χρηματοδοτηθούν παρεμβάσεις για την προώθηση της ευρυζωνικότητας, και από το ΣΠ1 δράσεις ψηφιακού μετασχηματισμού πλην αυτών που αφορούν στην επιχειρηματικότητα (που θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΠΑΝΕΚ).

Στο πλαίσιο του ΣΠ4 από το τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού-Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση θα υλοποιηθούν δράσεις που αφορούν την απασχόληση, την εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση. Ειδικά για την Επισιτιστική Βοήθεια και Υλική Στέρωση (ΕΒΥΣ) θα δημιουργηθεί ξεχωριστός άξονας προτεραιότητας στο Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού-Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση.

Στα Περιφερειακά Προγράμματα από το ΣΠ4 θα υλοποιηθούν από το ΕΤΠΑ έργα για την υγεία, την εκπαίδευση, την κοινωνική πρόνοια, και από το ΕΚΤ+ όλες οι δράσεις για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό (τέως ΘΣ 9) όπως και κατά την ΠΠ 2014-2020.

Ο ΣΠ5 θα χρηματοδοτηθεί αποκλειστικά από τα Περιφερειακά Προγράμματα. Αποτελεί ένα ευέλικτο εργαλείο που θα υποστηρίξει τις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση των τοπικών κοινοτήτων στη χώρα και το οποίο μπορεί να αξιοποιήσει για την υλοποίηση των παρεμβάσεων και τα πεδία παρέμβασης από τους υπόλοιπους ΣΠ 1-4.

6. Πληροφόρηση και Επικοινωνία

Η επικοινωνιακή στρατηγική αποτελεί ξεχωριστό κεφάλαιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος και ορίζει την προβλεπόμενη προσέγγιση για ζητήματα επικοινωνίας και προβολής καθορίζοντας τους επικοινωνιακούς στόχους, το κοινό-στόχο, τους διαύλους επικοινωνίας συμπεριλαμβανομένης της προβολής μέσω social media, τον προγραμματισμένο προϋπολογισμό και τους σχετικούς δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Σε επίπεδο χώρας προβλέπεται η δημιουργία της εθνικής διαδικτυακής πύλης για τα Επιχειρησιακά Προγράμματα, ενώ σε επίπεδο κάθε Επιχειρησιακού Προγράμματος προβλέπεται εντός έξι μηνών από την έγκριση του Προγράμματος να έχει δημιουργηθεί ιστοσελίδα για το Πρόγραμμα της περιλαμβάνοντας τους στόχους, τις δραστηριότητες, τις διαθέσιμες δυνατότητες χρηματοδότησης και τα επιτεύγματα του.

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης και της διαβούλευσης με τους εμπλεκόμενους φορείς και τους πολίτες η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΕΥΔΕΠ ΠΔΜ) προχώρησε στη δημιουργία ειδικής ενότητας με τίτλο **«Νέα Προγραμματική Περίοδος 2021-2027»** στην ιστοσελίδα της ΕΥΔΕΠ ΠΔΜ (www.pepdym.gr) που περιέχει τις παρακάτω ενότητες:

1. Οι Στόχοι Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης της Περιόδου 2021-2027
2. Τα Ευρωπαϊκά Κείμενα
3. Οι Κανονισμοί
4. Οι Εγκύκλιοι Σχεδιασμού
5. Εθνικές Στρατηγικές / Σχέδια Δράσης
6. Περιφερειακές Στρατηγικές / Σχέδια Δράσης
7. Σχεδιασμός Επιχειρησιακού Προγράμματος
8. Διαβούλευση Πολιτών

7. Βασικά Προβλήματα κατά την Εφαρμογή του ΕΠ ΠΔΜ 2014-2020

Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2014-2020 παρατηρήθηκαν διάφοροι παράγοντες που επηρέασαν αρνητικά την πρόοδο υλοποίησης και τις επιδόσεις του Προγράμματος.

Στους σημαντικότερους εξωγενείς παράγοντες, περιλαμβάνονται:

- Οι καθυστερήσεις λόγω ολοκλήρωσης των αιρεσιμοτήτων με ευθύνη των αρμόδιων κεντρικών αρχών,
- Οι καθυστερήσεις στη διαδικασία επιλογής Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης (ΕΦΔ) για τις δράσεις που αφορούν σε κρατικές ενισχύσεις,
- Τα προβλήματα στη λειτουργία και αναπροσαρμογή του Πληροφοριακού Συστήματος Κρατικών Ενισχύσεων (ΠΣΚΕ) που επηρεάζουν την υλοποίηση των δράσεων επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένων και των Περιφερειακών Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3),
- Η καθυστέρηση στην αποσαφήνιση των όρων και προϋποθέσεων συμμετοχής των Περιφερειών στα νέα Χρηματοδοτικά Εργαλεία - Ταμεία (Ταμείο Επιχειρηματικότητας II (ΤΕΠΙΧ), Ταμείο Χαρτοφυλακίου Επιχειρηματικών Συμμετοχών (Equifund), Ταμείο Υποδομών, κ.λπ.),
- Η καθυστέρηση έγκρισης του νέου Κανονισμού Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων (ΚΕΝΑΚ) (ΦΕΚ/Β/2367/12-07-2017) και των λεπτομερειών εφαρμογής,
- Οι καθυστερήσεις λόγω τροποποίησης του θεσμικού πλαισίου δημοσίων συμβάσεων και εξειδίκευσης των λεπτομερειών εφαρμογής (Ν.4412/2016 για τις Δημόσιες Συμβάσεις).
- Οι καθυστερήσεις στην εξειδίκευση πολιτικών από κεντρικούς φορείς και των λεπτομερειών εφαρμογής των δράσεων (Εθνική Ψηφιακή Πολιτική, Πολιτική Τομέα Υγείας, Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΛΟ), κ.α.).
- Η αδυναμία ωρίμανσης έργων από μέρους των Δικαιούχων, που οφείλεται κυρίως σε έλλειψη οικονομικών πόρων, σε έλλειψη προσωπικού και στις χρονοβόρες διαδικασίες του θεσμικού πλαισίου ανάθεσης και εκπόνησης μελετών.
- Η αδυναμία του χρηματοπιστωτικού συστήματος να στηρίξει αποτελεσματικά τις παραγωγικές επενδύσεις.

Η Διαχειριστική Αρχή σε συνεργασία αφενός με την Εθνική Αρχή Συντονισμού (ΕΑΣ) και τις Κεντρικές Αρχές και αφετέρου με τους δικαιούχους καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια τόσο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ενεργοποίησης των δράσεων όσο και για την επιτάχυνση υλοποίησης των πράξεων και την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος.

Ειδικότερα εφαρμόζει σε συστηματική βάση τη συνεχή παρακολούθηση των πράξεων μέσα από το Σχέδιο Δράσης σε συνεργασία με την ΕΥΣΕ, πραγματοποιεί συνεχείς τεχνικές συσκέψεις με τους δικαιούχους για την επιτάχυνση της υλοποίησης των πράξεων, παρέχει συνεχή υποστήριξη στους δικαιούχους για την αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων. Παρακολουθεί συστηματικά την πρόοδο των διαφόρων παραμέτρων (οικονομικό αντικείμενο, δείκτες, κανόνας $n+3$, κ.α.).

Στο **στάδιο της υλοποίησης των πράξεων** δεν παρατηρούνται σημαντικά προβλήματα. Σημαντικό εργαλείο αποτελεί το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου που προσδιορίζει με λεπτομέρειες τις διαδικασίες εφαρμογής και τις απαιτούμενες ενέργειες. Τα προβλήματα και οι δυσκολίες που

εμφανίζονται αντιμετωπίζονται άμεσα σε συνεργασία με τους δικαιούχους και αρμόδιες περιφερειακές και εθνικές αρχές.

Στη διάρκεια της τρέχουσας Προγραμματικής Περιόδου παρατηρήθηκαν τα παρακάτω σημαντικά ζητήματα:

- ♦ η καθυστέρηση στην εφαρμογή του Ν. 4412/2016 «Προγραμματισμός, ανάθεση, σύναψη και εκτέλεση Δημοσίων Συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών». Στη διάρκεια του έτους παρατηρήθηκαν νέες προσαρμογές της νομοθεσίας δημοσίων συμβάσεων, οι οποίες επέφεραν πρόσθετη καθυστέρηση στα χρονοδιαγράμματα ανάθεσης των έργων. Παρά ταύτα ενεργοποιήθηκαν ανενεργές διατάξεις (π.χ. ενεργοποίηση διαδικασιών δημοπράτησης έργων με το σύστημα Μελέτη-Κατασκευή που αφορά και σε έργα Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων), ενώ και η προσαρμογή από την πλευρά των δικαιούχων ήταν ικανοποιητική, γεγονός που οδήγησε στην αύξηση του ποσοστού νομικών δεσμεύσεων του Προγράμματος.
- ♦ τα μεγάλα ποσοστά εκπτώσεων, άνω του 60% που εκτιμάται ότι θα δημιουργήσουν σημαντικά προβλήματα μέχρι την ολοκλήρωση του Προγράμματος. Ως αποτέλεσμα των υψηλών ποσοστών εκπτώσεων, προκύπτει η ανάγκη αύξησης της υπερδέσμευσης σε επίπεδο πρόσκλησης έως 50%.
- ♦ Η ελλιπής στελέχωση των υπηρεσιών των Δικαιούχων που δυσχεραίνει την έγκαιρη και αποτελεσματική υλοποίηση των έργων.

Κατά την υλοποίηση του προγράμματος επιτόπιων επαληθεύσεων δεν υπήρξαν διαπιστώσεις συστημικού χαρακτήρα σφαλμάτων, ούτε εντοπίστηκαν σημαντικά προβλήματα. Για όλες τις επιμέρους συστάσεις, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ακολουθεί και ολοκληρώνει πλήρως τις διαδικασίες τεκμηρίωσης και εφαρμογής των προβλεπόμενων μέτρων με σκοπό τη συμμόρφωση των δικαιούχων προς όλες τις διατυπωμένες συστάσεις.

Από τα στοιχεία των ελέγχων προκύπτουν συστάσεις κυρίως διοικητικού χαρακτήρα (ελλείψεις φακέλων, τήρηση προβλεπόμενων διαδικασιών κλπ), ενώ σε ελάχιστο αριθμό πράξεων διαπιστώθηκαν σφάλματα που οδήγησαν σε έκδοση αποφάσεων δημοσιονομικών διορθώσεων χαμηλού προϋπ/σμού. Οι συστάσεις παρακολουθούνται ως προς την υλοποίησή τους συστηματικά σε εφαρμογή της διαδικασίας ΔΙΙ_8 του ΣΔΕ συγχρηματοδοτούμενων πράξεων. Προς τούτο, τηρείται ειδική βάση δεδομένων όπου καταχωρούνται και παρακολουθούνται τα ευρήματα και οι συστάσεις τόσο των επιτόπιων επαληθεύσεων της Διαχειριστικής Αρχής, όσο και των λοιπών ελεγκτικών οργάνων.

Η επάρκεια των δικαιούχων ελέγχεται κατά το στάδιο της ένταξης των πράξεων και όπου δεν υπάρχει καλύπτεται μέσω προγραμματικών συμβάσεων με άλλους φορείς.

Πραγματοποιούνται σε συνεχή βάση ενημερωτικές συναντήσεις σε όλες τις χωρικές ενότητες της ΠΔΜ με αντικείμενο την ενημέρωση για το ΕΣΠΑ 2014-20, το ΣΔΕ, τις λεπτομέρειες των προσκλήσεων, το ΟΠΣ, τα τεχνικά δελτία και άλλα θέματα υλοποίησης των πράξεων.

Επίσης προωθούνται ενέργειες εκπαίδευσης και κατάρτισης από την ΕΑΣ σε συνεργασία με τη ΜΟΔ ΑΕ σε ειδικά σε θέματα κρατικών ενισχύσεων, χρηματοοικονομικών αναλύσεων, δημοσίων συμβάσεων, του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος (ΟΠΣ) αλλά και του Πληροφοριακού Συστήματος Κρατικών Ενισχύσεων (ΠΣΚΕ), που συμβάλλουν στην αποτελεσματική υλοποίηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Όσον αφορά την εφαρμογή του περιφερειακού σχεδίου **στρατηγικής της έξυπνης εξειδίκευσης (RIS³)** στα σημαντικότερα προβλήματα περιλαμβάνονται:

- Οι καθυστερήσεις εξωγενούς προέλευσης όπως αναφέρθηκαν προηγουμένως (ολοκλήρωση σχετικών αιρεσιμοτήτων, επιλογή ΕΦΔ, προβλήματα ΠΣΚΕ).
- Η δυσκολία δημιουργίας ενός περιφερειακού δυναμικού μηχανισμού που θα αποτελεί το συνδετήριο κρίκο μεταξύ του επιχειρηματικού κόσμου και της έρευνας και που θα επιτρέπει τη διασύνδεση και το συντονισμό όλων των φορέων διακυβέρνησης της RIS3 στη λήψη αποφάσεων.
- Οι δυσκολίες δημιουργίας και η αδυναμία αποτελεσματικής λειτουργίας του Περιφερειακού Συμβουλίου Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ) κατά τα πρότυπα ενός think tank.

Όσον αφορά το σχεδιασμό και την εφαρμογή των Επιχειρησιακών Σχεδίων **BAA και OXE** στα σημαντικότερα προβλήματα περιλαμβάνονται:

- Η αδυναμία των αστικών αρχών να αναλάβουν πλήρη διαχείριση των σχετικών εκχωρήσεων,
- Οι δυσκολίες ωρίμανσης των έργων ταυτόχρονα με την υλοποίηση των ενταγμένων έργων σε άλλους Άξονες ή άλλα Επιχειρησιακά Προγράμματα,
- Η ελλιπής στελέχωση των δικαιούχων.

Στα μέτρα αντιμετώπισης των παραπάνω προβλημάτων περιλαμβάνονται:

- ◆ Η συστηματική παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής των Επιχειρησιακών Σχεδίων και η προώθηση των απαιτούμενων ενεργειών,
- ◆ Η παροχή συμβούλων υποστήριξης των δικαιούχων μέσω της τεχνικής βοήθειας,
- ◆ Η υποστήριξη των δικαιούχων μέσω των στελεχών της ΜΟΔ ΑΕ,
- ◆ Η δυνατότητα χρηματοδότησης των απαιτούμενων μελετών των έργων από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, ως υποέργα των αντίστοιχων πράξεων.

Συμπερασματικά στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2021-2027 θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα:

- ⇒ για την ενίσχυση της επάρκειας και των ικανοτήτων των Δικαιούχων με κατάλληλα εκπαιδευμένο στελεχιακό δυναμικό,
- ⇒ για την εξαίρεση των Δικαιούχων των συγχρηματοδοτούμενων έργων από τις περιοριστικές διατάξεις των προσλήψεων προσωπικού,
- ⇒ για την έγκαιρη ωρίμανση των έργων,
- ⇒ για την εξέταση της δυνατότητας επέκτασης της υλοποίησης των έργων με το σύστημα μελέτης – κατασκευής και σε άλλες κατηγορίες έργων,
- ⇒ για την απόκτηση ενός σταθερού, απλοποιημένου και ευέλικτου συστήματος παραγωγής έργων.
- ⇒ για την έγκαιρη ανταπόκριση των αρμόδιων αρχών στο σχεδιασμό και την εξειδίκευση των πολιτικών και των σχεδίων δράσης του τομέα τους, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των απαιτήσεων των αναγκαίων όρων (Enabling Conditions) της νέας Προγραμματικής Περιόδου.

8. Αναγκαίοι (Πρόσφοροι) Όροι

Οι **Αναγκαίοι Όροι** (ΑΟ) (Enabling Conditions) αποτελούν ως επί το πλείστον συνέχεια των αιρεσιμοτήτων της προγραμματικής περιόδου (ΠΠ) 2014-2020, για τις οποίες απαιτείται η περαιτέρω εφαρμογή και εξέλιξή τους με βάση τις απαιτήσεις των κριτηρίων των ΑΟ της ΠΠ 2021-2027. Στο άρθρο 11 του σχεδίου του ΚΚΔ αναφέρεται το πλαίσιο και οι προϋποθέσεις εφαρμογής των ΑΟ. Στο σχέδιο του ΚΚΔ 2021-2027 περιλαμβάνονται **16 Θεματικοί** και **4 Οριζόντιοι** Αναγκαίοι Όροι.

Οι **Οριζόντιοι ΑΟ** αποτυπώνονται στο **Παράρτημα III** του σχεδίου του **ΚΚΔ** και αφορούν τις δημόσιες συμβάσεις, τις κρατικές ενισχύσεις, τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα άτομα με αναπηρίες. Οι Οριζόντιοι ΑΟ αφορούν όλους τους Ειδικούς Στόχους και έχουν εφαρμογή σε όλα τα Προγράμματα του ΕΤΠΑ (με εξαίρεση τα Προγράμματα Interreg), του ΤΣ, του ΕΚΤ+, του ΤΔΜ και του ΕΤΘΑ, πλην του οριζόντιου ΑΟ για τις κρατικές ενισχύσεις, ο οποίος δεν έχει εφαρμογή στα Προγράμματα των ΤΑΜΕ, ΤΕΑ και ΜΔΣΘ.

Οι **Θεματικοί ΑΟ** καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα των κύριων επιλογών συγχρηματοδότησης της χώρας, όπως η έρευνα & καινοτομία, η ενέργεια, η διαχείριση των νερών και των σκουπιδιών, η αγορά εργασίας δράσεις για την προαγωγή της ισότητας των φύλων, η υγεία κ.α. Οι Θεματικοί ΑΟ αποτυπώνονται στο **Παράρτημα IV** του σχεδίου του **ΚΚΔ** και έχουν εφαρμογή στα Προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ (με εξαίρεση τα Προγράμματα Interreg), το ΤΣ και το ΕΚΤ+.

Σύμφωνα με το άρθρο 17 του σχεδίου του ΚΚΔ και τη συμβιβαστική πρόταση στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης των Κανονισμών κατά την υποβολή κάθε Προγράμματος θα πρέπει να συμπληρωθεί πίνακας εκτίμησης της εκπλήρωσης των επιμέρους κριτηρίων των ΑΟ που εμπίπτουν στο πεδίο των ειδικών στόχων που θα έχουν επιλεγεί.

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του σχεδίου του ΚΚΔ, **η εκπλήρωση των ΑΟ συνδέεται με την εισροή των κοινοτικών πόρων στη χώρα**. Στο σχέδιο του ΚΚΔ (άρθρο 11, παρ.5), με βάση την πρόοδο της διαπραγμάτευσης των Κανονισμών διαμορφώθηκε ως «*δαπάνες που σχετίζονται με πράξεις που συνδέονται με ειδικό στόχο είναι δυνατόν να συμπεριλαμβάνονται σε αιτήματα πληρωμών, αλλά δεν θα αποδοθούν από την Επιτροπή στο Κράτος Μέλος μέχρι να ενημερώσει η Επιτροπή το Κράτος Μέλος για την εκπλήρωση του αναγκαίου όρου*». Η διατύπωση αυτή, σημαίνει ότι τα έργα που σχετίζονται με ένα ΑΟ μπορούν μεν να υλοποιούνται αλλά θα καλύπτονται με εθνικούς πόρους μέχρι να ικανοποιηθούν **επίσημα** οι απαιτήσεις που περιγράφονται στα κριτήρια εκπλήρωσης του συγκεκριμένου ΑΟ.

Οι απαιτήσεις για την εκπλήρωση των κριτηρίων εστιάζουν στην:

- Επικαιροποίηση και τον εμπλουτισμό υφιστάμενων στρατηγικών (π.χ. RIS, διαχείριση κινδύνου, μεταφορές, απασχόληση).
- Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και τη χαρτογράφηση των υποδομών (π.χ. ευρωζωνικά, μεταφορές, κοινωνική ένταξη, υγεία).
- Διαμόρφωση των συστημάτων διακυβέρνησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης (π.χ. RIS, ευρωζωνικά, απασχόληση, ισότητα φύλων, εκπαίδευση, Ρομά).

- Εκτίμηση των χρηματοδοτικών πόρων που απαιτούνται για την υλοποίηση στρατηγικών (π.χ. μεταφορές, εξοικονόμηση ενέργειας, στερεά απόβλητα, διαχείριση κινδύνου, ευρυζωνικά).
- Ιεράρχηση έργων (π.χ. διαχείριση υδάτων και λυμάτων).

Τα στρατηγικά και τα τομεακά σχέδια, τα οποία αποτελούν τη βάση για το πλαίσιο των απαιτήσεων που αναλύονται στα επιμέρους κριτήρια ανά ΑΟ, θα πρέπει να καλύπτουν το χρονικό ορίζοντα όλης της ΠΠ 2021-2027, έως 31/12/2029.

Οι ΑΟ θα αξιολογούνται καθ' όλη τη διάρκεια της ΠΠ ως προς την εκπλήρωση και την τήρηση των απαιτήσεων των επιμέρους κριτηρίων, ενώ θα συνδέονται και με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Την τελική ευθύνη για την αξιολόγηση της εκπλήρωσης των ΑΟ έχουν η ΓΔ Περιφερειακής Πολιτικής και η ΓΔ Απασχόλησης της ΕΕ.

Τα κριτήρια επιλογής πράξεων στην ΠΠ 2021-2027 θα περιέχουν αξιολόγηση συμμόρφωσης των προτεινόμενων δράσεων με τα σχετικά στρατηγικά σχέδια που προκύπτουν από τα κριτήρια των ΑΟ και αποτελούν την αφετηρία αξιολόγησης της εκπλήρωσης των ΑΟ.

Πίν. 8.1 Οριζόντιοι Αναγκαίοι Όροι

1	Αποτελεσματικοί μηχανισμοί παρακολούθησης της αγοράς δημοσίων συμβάσεων (Effective monitoring mechanisms of the public procurement market)
2	Εργαλεία και ικανότητα αποτελεσματικής εφαρμογής των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις (Tools and capacity for effective application of State aid rules)
3	Αποτελεσματική εφαρμογή και υλοποίηση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (Effective application and implementation of the EU Charter of Fundamental Rights)
4	Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (UNCRPD) σύμφωνα με την απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου (Implementation and application of the United Nations Convention on the rights of persons with disabilities (UNCRPD) in accordance with Council Decision 2010/48/EC)

Πίν. 8.2 Θεματικοί Αναγκαίοι Όροι

A/A	Αναγκαίοι Όροι	Στόχος Πολιτικής	Ειδικό Στόχο (ΕΤΠΑ)
1.1	Ορθή διακυβέρνηση της εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης (Good governance of national or regional smart specialisation strategy)	1 ΕΤΠΑ	(i) ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών (ii) εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τις κυβερνήσεις (iii) ενίσχυση της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ (iv) ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έξυπνη εξειδίκευση, τη βιομηχανική μετάβαση και την επιχειρηματικότητα

A/A	Αναγκαίοι Όροι	Στόχος Πολιτικής	Ειδικό Στόχοι (ΕΤΠΑ)
2.1	Στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για την ενίσχυση της αναβάθμισης της ενεργειακής απόδοσης των ιδιωτικών και δημόσιων κτιρίων (Strategic policy framework to support energy efficiency renovation of residential and nonresidential buildings)	2 ΕΤΠΑ	(i) προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης
2.2	Διακυβέρνηση του τομέα της ενέργειας (Governance of for the energy sector)	2 ΕΤΠΑ	(i) προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης (ii) προαγωγή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
2.3	Αποτελεσματική προώθηση της χρήσης ανανεώσιμης ενέργειας στους τομείς και στην ΕΕ (Effective promotion of the use of renewable energy across sectors and across the EU)	2 ΕΤΠΑ	(ii) προαγωγή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
2.4	Αποτελεσματικό πλαίσιο διαχείρισης πρόληψης κινδύνων (Effective disaster risk management framework)	2 ΕΤΠΑ	(iv) προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης των κινδύνων και της ανθεκτικότητας στις καταστροφές
2.5	Επικαιροποίηση σχεδιασμού για τις αναγκαίες επενδύσεις στους τομείς υδάτων και λυμάτων (Updated planning for required investments in water and wastewater sectors)	2 ΕΤΠΑ	(v) προαγωγή της βιώσιμης διαχείρισης του νερού
2.6	Επικαιροποίηση σχεδιασμού για τη διαχείριση αποβλήτων (Updated planning for waste management)	2 ΕΤΠΑ	(vi) προώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία
2.7	Προτεραιοποιημένο πλαίσιο δράσης για τα απαραίτητα μέτρα διατήρησης βιοποικιλότητας που απαιτούν ενωσιακή συγχρηματοδότηση (Prioritised action framework for the necessary conservation measures involving Union cofinancing)	2 ΕΤΠΑ	(vii) ενίσχυση της βιοποικιλότητας, των πράσινων υποδομών στο αστικό περιβάλλον και τη μείωση της ρύπανσης
3.1	Εθνικό ή περιφερειακό σχέδιο ευρυζωνικής κάλυψης (National or regional broadband plan)	3 ΕΤΠΑ	(i) ενίσχυση της ψηφιακής συνδεσιμότητας
3.2	Ολοκληρωμένος σχεδιασμός μεταφορών στο κατάλληλο επίπεδο (Comprehensive transport planning at the appropriate level)	3 ΕΤΠΑ	(ii) ανάπτυξη βιώσιμου, ανθεκτικού στην κλιματική αλλαγή, έξυπνου, ασφαλούς και διατροφικού ΔΕΔ-Μ (iii) ανάπτυξη βιώσιμης, ανθεκτικής στην κλιματική αλλαγή, έξυπνης, ασφαλούς και διατροφικής εθνικής, περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας, με καλύτερη πρόσβαση σε ΔΕΔ-Μ και διασυνοριακή κινητικότητα

Α/Α	Αναγκαίοι Όροι	Στόχος Πολιτικής	Ειδικοί Στόχοι (ΕΤΠΑ)
4.1	<p>Στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης (Strategic policy framework for active labour market policies)</p>	4	<p>ΕΤΠΑ (i) ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης της κοινωνικής καινοτομίας και των υποδομών</p> <p>ΕΚΤ (I) βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση όλων των ατόμων που αναζητούν εργασία, ιδίως των νέων και των μακροχρόνια ανέργων και των ανενεργών ατόμων, προώθηση της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας (II) εκσυγχρονισμός των θεσμών και των υπηρεσιών της αγοράς εργασίας για την αξιολόγηση και την πρόβλεψη των αναγκών δεξιοτήτων και διασφάλιση της έγκαιρης και εξατομικευμένης βοήθειας και υποστήριξη για να ταιριάζουν στην αγορά εργασίας, μεταβάσεις και την κινητικότητα</p>
4.2	<p>Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο για την ισότητα των φύλων (National strategic framework for gender equality)</p>	4	<p>ΕΤΠΑ (i) ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης της κοινωνικής καινοτομίας και των υποδομών</p> <p>ΕΚΤ (III) προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, καλύτερη ισορροπία εργασίας/ ζωής συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε υπηρεσίες παιδικής μέριμνας, ένα υγιές και καλά προσαρμοσμένο περιβάλλον εργασίας αντιμετώπιση των κινδύνων για την υγεία, την προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή, και την ενεργό και υγιή γήρανση</p>
4.3	<p>Στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για το σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα (Strategic policy framework for the education and training system at all levels)</p>	4	<p>ΕΤΠΑ (ii) βελτίωση της πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης χωρίς αποκλεισμούς μέσω της ανάπτυξης υποδομών</p> <p>ΕΚΤ (IV) βελτίωση της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και της σχέσης της αγοράς εργασίας με τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, υποστήριξη απόκτησης βασικών δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών δεξιοτήτων (V) προώθηση της ίσης πρόσβασης και ολοκλήρωση της, ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση και κατάρτιση, ιδίως για τις μειονεκτούσες ομάδες, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα μέσω της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και την εκπαίδευση ενηλίκων και τη μάθηση, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας για όλους (VI) προώθηση της δια βίου μάθησης, κυρίως ευέλικτη αναβάθμιση των δεξιοτήτων και επανακατάρτισης των</p>

A/A	Αναγκαίοι Όροι	Στόχος Πολιτικής	Ειδικοί Στόχοι (ΕΤΠΑ)
			ευκαιριών για όλους, λαμβάνοντας υπόψη τις ψηφιακές δεξιότητες, καλύτερη πρόβλεψη των αλλαγών και των νέων απαιτήσεων δεξιοτήτων με βάση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, της διευκόλυνσης της μετάβασης της σταδιοδρομίας και την προώθηση της επαγγελματικής κινητικότητας
4.4	Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για κοινωνική ένταξη και μείωση της φτώχειας (National strategic policy framework for social inclusion and poverty reduction)	4	ΕΤΠΑ (iii) ακόμη μεγαλύτερη κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, μεταναστών και των μειονεκτουσών ομάδων, με την εφαρμογή ολοκληρωμένων μέτρων που αφορούν μεταξύ άλλων τη στέγαση και τις κοινωνικές υπηρεσίες ΕΚΤ (VII) προώθηση της ενεργού ένταξης με στόχο την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και την ενεργό συμμετοχή και τη βελτίωση της απασχολησιμότητας
4.5	Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για την ένταξη των Ρομά (National Roma Integration Strategy inclusion strategic policy framework)	4	ΕΚΤ (VIII) προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών και των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά
4.6	Στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για την υγεία και τη μακροχρόνια περίθαλψη (Strategic policy framework for health and long term care)	4	ΕΤΠΑ (iv) εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη με την ανάπτυξη υποδομών, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης ΕΚΤ (IX) ενίσχυση της ίσης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες, εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, βελτίωση της προσβασιμότητας, της αποτελεσματικότητας και της ανθεκτικότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και των υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας

9. Οριζόντιες Αρχές

Στη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων περιγράφεται συνοπτικά η αναγκαιότητα τήρησης των οριζόντιων αρχών.

Οι οριζόντιες αρχές σύμφωνα με το σχέδιο του ΚΚΔ της ΠΠ 2021-2027, θα πρέπει να τηρούνται κατά την εκτέλεση των παρεμβάσεων των Ταμείων και οι Διαχειριστικές Αρχές (ΔΑ) των Προγραμμάτων που φέρουν την κύρια ευθύνη για την αποτελεσματική και αποδοτική υλοποίηση των Ταμείων θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι πράξεις που θα επιλέγονται για χρηματοδότηση θα είναι σύμφωνες με τις οριζόντιες αυτές αρχές.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων θα πρέπει να τηρούνται οι οριζόντιες αρχές συμπεριλαμβανομένων των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας και να λαμβάνεται υπόψη ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης. Ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων περιλαμβάνει τα ιδανικά και τις οικουμενικές αξίες της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης, αξίες οι οποίες δημιούργησαν έναν χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης για τους πολίτες βάσει των αρχών της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Θα πρέπει επίσης, να τηρούνται οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η προσβασιμότητα σύμφωνα με το άρθρο 9 της Σύμβασης και σύμφωνα με τη νομοθεσία της Ένωσης για την εναρμόνιση των απαιτήσεων προσβασιμότητας για προϊόντα και υπηρεσίες.

Τα Κράτη Μέλη θα πρέπει να στοχεύουν στην εξάλειψη των ανισοτήτων και στην προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και στην ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, καθώς και στην καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Η φτώχεια αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην ΕΕ. Τα Ταμεία θα πρέπει επομένως να συνεισφέρουν στην εξάλειψη της φτώχειας. Τα Ταμεία δεν θα πρέπει να υποστηρίζουν δράσεις που συμβάλλουν σε οποιαδήποτε μορφή διάκρισης ή αποκλεισμό ή υποδομές που δεν είναι προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία. Οι στόχοι των Ταμείων θα πρέπει να επιδιώκονται στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης και της προώθησης από την Ένωση του στόχου της διατήρησης, της προστασίας και της βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και λαμβάνοντας υπόψη τις δεσμεύσεις της Ένωσης για την εφαρμογή της συμφωνίας του Παρισιού. Θα πρέπει επίσης να συνεισφέρουν στην εκπλήρωση της δέσμευσης για την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών.

Για να προστατευτεί η ακεραιότητα της εσωτερικής αγοράς, οι πράξεις προς όφελος επιχειρήσεων θα πρέπει να συμμορφώνονται με τους κανόνες της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις, όπως ορίζονται στα άρθρα 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ένωσης.

Με βάση το άρθρο 6 του ΚΚΔ, το οποίο παρέχει τη βάση για την εταιρική σχέση, θα πρέπει να επιδιωχθεί μεταξύ άλλων η εμπλοκή φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και φορείς που είναι υπεύθυνοι για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Το θέμα των οριζόντιων αρχών θα πρέπει επίσης να προωθείται και να διασφαλίζεται στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης σε όλα τα Προγράμματα καθ' όλη την προετοιμασία, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγησή τους.

10. Ανάπτυξη της Εταιρικής Σχέσης στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Στη 2^η εγκύκλιο σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων περιγράφεται η σημαντικότητα της εταιρικής σχέσης για το σχεδιασμό και την εφαρμογή των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Η **αρχή της εταιρικής σχέσης** συνεπάγεται στενή συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των δημόσιων αρχών των Κρατών Μελών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, των φορέων της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και του ιδιωτικού τομέα. Οι εταίροι στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργά σε όλο τον κύκλο ζωής των Προγραμμάτων (σχεδιασμός, προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση).

Στη βάση της εταιρικής σχέσης, η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση σημαίνει συντονισμένη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των Κρατών Μελών και των τοπικών και περιφερειακών αρχών με σκοπό τη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών της ΕΕ. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα η εφαρμογή των πολιτικών των ΕΔΕΤ, βελτιώνεται η συλλογική δέσμευση, αυξάνεται η αφομοίωση συγκεκριμένων πολιτικών, αναπτύσσεται γνώση και τεχνογνωσία, ενσωματώνονται απόψεις και οπτικές ενώ διασφαλίζεται μεγαλύτερη διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων.

Το 2014 εκδόθηκε ο **Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για την Εταιρική Σχέση (ΕΚΔΕΣ) στο πλαίσιο των ΕΔΕΤ**, ο οποίος θέτοντας τις βασικές κατευθυντήριες αρχές για τη διαμόρφωση, αντιπροσωπευτικών, συνεκτικών και αποτελεσματικών εταιρικών σχέσεων για τη διαχείριση των πόρων και των επιλέξιμων δράσεων των Ευρωπαϊκών Ταμείων δημιουργεί μια ουσιαστική θεσμική κατεύθυνση για την Πολιτική της Συνοχής.

Ο ΕΚΔΕΣ θεσπίζει ένα σύνολο κοινών προδιαγραφών προκειμένου, να επιτευχθεί έγκαιρη και αξιόπιστη διαβούλευση και διάλογος με τους εταίρους σύμφωνα και με την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση για τον προγραμματισμό και την εφαρμογή των παρεμβάσεων των ΕΔΕΤ.

Στο πλαίσιο της ΠΠ 2021-2027, σύμφωνα με το **άρθρο 6 του σχεδίου του ΚΚΔ** που αναφέρεται στην εταιρική σχέση και την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, κάθε Κράτος Μέλος οργανώνει εταιρική σχέση με τις αρμόδιες περιφερειακές και τοπικές αρχές». Η εταιρική σχέση, σύμφωνα με το άρθρο 6 του σχεδίου του ΚΚΔ, θα πρέπει να οργανωθεί προωθώντας τη συμμετοχή των εταίρων σε όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας και της εφαρμογής των Προγραμμάτων, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής στις επιτροπές παρακολούθησης.

Για την ανάπτυξη εταιρικής σχέσης θα πρέπει να εδραιωθεί ο διάλογος με εταίρους από:

- τις αστικές και άλλες δημόσιες αρχές
- τους οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους
- τους φορείς που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και φορείς που είναι υπεύθυνοι για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Σύμφωνα με την προσέγγιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, το Κράτος Μέλος προωθεί τη συμμετοχή των εν λόγω εταίρων τόσο στην εκπόνηση συμφωνιών εταιρικής σχέσης όσο και σε όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας και της εφαρμογής των Προγραμμάτων, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής στις επιτροπές παρακολούθησης (άρθρο 34). Η οργάνωση και η εφαρμογή της εταιρικής σχέσης πραγματοποιείται σύμφωνα με τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 240/2014 της Επιτροπής σχετικά με τον ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας για την εταιρική σχέση στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων.

Επιπλέον, στο σχέδιο του Καν. ΕΚΤ+ (άρθρο 8) αναφέρονται πρόσθετα στοιχεία σχετικά με την οργάνωση και την ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης και συγκεκριμένα σχετικά με την υποχρέωση των Κρατών Μελών για τη διασφάλιση της επαρκούς συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην υλοποίηση των πολιτικών απασχόλησης, εκπαίδευσης και κοινωνικής ένταξης που υποστηρίζονται από το σκέλος του ΕΚΤ+ στο πλαίσιο της επιμερισμένης διαχείρισης, καθώς και της χορήγησης κατάλληλου ποσού από τους πόρους του ΕΚΤ+ για την ενίσχυση των ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

Η επιλογή των εταίρων θα πρέπει να γίνει στη βάση του σεβασμού της αρχής της αντιπροσωπευτικότητας, δηλαδή να συμπεριλαμβάνονται στην εταιρική σχέση θεσμικά όργανα, οργανώσεις και φορείς που εκπροσωπούν ομάδες που μπορούν να επηρεάσουν ή να επηρεαστούν από την υλοποίηση των Προγραμμάτων, συμπεριλαμβανομένων φορέων που εκπροσωπούν ευάλωτες ή περιθωριοποιημένες πληθυσμιακές ομάδες. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η οργάνωση της εταιρικής σχέσης έτσι ώστε να διαμορφωθεί με όρους διαφάνειας για όλους τους εταίρους και ο καθένας να γνωρίζει ποιος είναι ο σκοπός της εταιρικής σχέσης, ποιος κάνει τι και ποια αποτελέσματα αναμένονται από την ανάπτυξη αυτής της σχέσης.

Οι εταίροι πρέπει να συμμετέχουν ουσιαστικά στην ανάλυση των προκλήσεων και αναγκών που πρέπει να αντιμετωπιστούν, στην επιλογή των στόχων και προτεραιοτήτων για την αντιμετώπιση αυτών των αναγκών, στην ύπαρξη των κατάλληλων συντονιστικών μηχανισμών για τη δημιουργία συνεργειών μεταξύ των διαφόρων μέσων που διατίθενται με στόχο την ενίσχυση της έξυπνης, διατηρήσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης.

Οι επιτροπές παρακολούθησης ενσωματώνουν την εταιρική σχέση στις εργασίες των Προγραμμάτων. Η επιλογή των μελών των επιτροπών παρακολούθησης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τους εταίρους που συμμετείχαν ενεργά στη προετοιμασία του Προγράμματος ώστε να εξασφαλιστεί επαρκής συνέχεια και ανάληψη ευθύνης μεταξύ των σταδίων προγραμματισμού και υλοποίησης. Είναι σημαντικό, η εκπροσώπηση των διαφόρων εταίρων να βασίζεται στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους για την υλοποίηση των Προγραμμάτων, οι επιτροπές παρακολούθησης να έχουν ισόρροπη εκπροσώπηση των φύλων και ποικίλη σύνθεση, ο κατάλογος των μελών των επιτροπών παρακολούθησης και άλλων ομάδων εργασίας να δημοσιοποιείται και κάθε επιλεγμένος εταίρος να γνωρίζει τα καθήκοντά του ως προς την εμπιστευτικότητα και τη σύγκρουση συμφερόντων, με ειδική επιμόρφωση και έγγραφη διατύπωση των υποχρεώσεών του.

Η συμμετοχή των εταίρων θα πρέπει επίσης, να εδραιωθεί και στο πλαίσιο των αξιολογήσεων των Προγραμμάτων, δεδομένου ότι η συμμετοχή τους συμβάλλει στην αμεροληψία των αποτελεσμάτων και τη διασπορά της μάθησης σε όλους τους φορείς που λαμβάνουν μέρος στη διαδικασία προγραμματισμού.

Ειδικότερα στους φορείς εταιρικής συνεργασίας του ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027 περιλαμβάνονται οι κάτωθι:

- Ειδικές Υπηρεσίες της Εθνικής Αρχής Συντονισμού (ΕΑΣ)
- Ειδικές Υπηρεσίες των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων
- Γενικές Γραμματείες Υπουργείων (Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Γενική Γραμματεία Ψηφιακής Πολιτικής, Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων)
- Επιτελικές Δομές ΕΣΠΑ των Υπουργείων
- Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ)
- Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ)
- Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς

- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας

- Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (Γενική Δ/ση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Γενικές Διευθύνσεις και Διευθύνσεις, Υπηρεσίες Πολιτικής Προστασίας)
- Περιφερειακή Ενότητα Γρεβενών
- Περιφερειακή Ενότητα Καστοριάς
- Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης
- Περιφερειακή Ενότητα Φλώρινας
- Περιφερειακό Ταμείο Δυτικής Μακεδονίας

- Δήμοι Περιφέρειας (Δήμος Αμυνταίου, Δήμος Άργους Ορεστικού, Δήμος Βελβεντού, Δήμος Βοΐου, Δήμος Γρεβενών, Δήμος Δεσκάτης, Δήμος Εορδαίας, Δήμος Καστοριάς, Δήμος Κοζάνης, Δήμος Νεστορίου, Δήμος Πρεσπών, Δήμος Σερβίων, Δήμος Φλώρινας)
- ΔΕΥΑ – ΔΕΤΗ Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (Δ.Ε.Υ.Α Γρεβενών, Δ.Ε.Υ.Α Καστοριάς, Δ.Ε.Υ.Α Κοζάνης, Δ.Ε.Υ.Α Εορδαίας, Δ.Ε.Υ.Α Βοΐου, Δ.Ε.Υ.Α Φλώρινας, ΔΕΤΗΠ Πτολεμαΐδας, ΔΕΤΕΠΑ Αμυνταίου, ΔΙΑΔΥΜΑ ΑΕ)
- Δημοτικές Επιχειρήσεις (Δημοτική Επιχείρηση Κοινωφελούς Έργου Γρεβενών, Δ.Ε.Π.Α.Π. Δήμου Δεσκάτης, Κοινωφελής Επιχείρηση Ορεστιάς, ΔΗΚΕΔΑΟ Δημοτική Κοινωφελής Επιχείρηση Δήμου Άργους Ορεστικού, ΔΗΚΕΠΑ Δήμου Νεστορίου, Οργανισμός Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας Δ. Κοζάνης, ΔΗΠΕΘΕ Κοζάνης, ΔΗΚΕΒΟ, Δημοτική Κοινωφελής Επιχείρηση Δήμου Βοΐου, Κοινωφελής επιχείρηση Δήμου Εορδαίας, Κοινωφελής Επιχείρηση Δήμου Σερβίων - Βελβεντού, Κοινωφελής Επιχείρηση Δήμου Φλώρινας, ΔΗΚΕΑ Δήμου Αμυνταίου, Δημοτική Κοινωφελής Επιχείρηση Δήμου Πρεσπών)

- Ένωση Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ)
- Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ)
- Περιφερειακή Ένωση Δήμων (ΠΕΔ) Δυτικής Μακεδονίας
- Αναπτυξιακές Εταιρείες (ΑΝΚΟ, ΑΝΚΑΣ, ΑΝΦΛΩ)
- ΜΟΔ ΑΕ

- Κέντρο Περιβάλλοντος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας
- Φορέας Διαχείρισης Αποβλήτων Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΔΙΑΔΥΜΑ) ΑΕ

- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πίνδου
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
- Φορέας Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Δυτικής Μακεδονίας

- Πρόεδρος Περιφερειακού Συμβουλίου Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ) Δυτικής Μακεδονίας
- Περιφερειακή Δομή RIS
- Σύνδεσμος Πληροφορικής και Επικοινωνιών Ελλάδας (ΣΕΠΕ)
- Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδας (ΣΒΒΕ)
- Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδας (ΣΕΒΕ)
- Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας (ΓΣΕΒΕΕ)
- ΕΒΕ Δυτικής Μακεδονίας (Γρεβενών, Καστοριάς, Κοζάνης, Φλώρινας)
- Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΤΕΕ) - Τμήμα Δυτικής Μακεδονίας
- Γεωτεχνικό Επιμελητήριο (ΓΕΩΤΕΕ) -Παρ/μα Δυτικής Μακεδονίας
- Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΟΕΕ) - 5ο Παράρτημα Δυτικής Μακεδονίας
- ΕΚΕΤΑ, ΙΤΕΣΚ
- ΕΑΓΜΕ (ΙΓΜΕ)

- Europe Enterprise Network
- Europe Direct Δυτικής Μακεδονίας

- Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑΜΕΑ)
- ΠΟΑμεΑ Δυτικής Μακεδονίας
- Νομαρχιακός Σύλλογος ΑμεΑ
- Πανελλαδική Συνομοσπονδία Ελλήνων Ρομά «ΕΛΛΑΝ ΠΑΣΣΕ»
- Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης

- ΟΑΕΔ
- Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ)
- Εργατικά Κέντρα (Γρεβενών, Καστοριάς, Κοζάνης, Πτολεμαΐδας, Φλώρινας)
- Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ)
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας (ΟΚΕ)
- Ομοσπονδία Εθελοντικών μη Κυβερνητικών Οργανώσεων Ελλάδας - ΟΕΜΚΟΕ
- Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης ΕΠ Ανταγωνιστικότητας και Έρευνας (ΕΦΕΠΑΕ)

- ΔΕΗ
- ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ ΑΕ
- Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- Περιφερειακή Δ/νση Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας

- 3η ΥΠΕ, Νοσοκομείο Γρεβενών, Νοσοκομείο Καστοριάς, Νοσοκομείο Κοζάνης «Μαμάτσειο», Νοσοκομείο Πτολεμαΐδας «Μποδοσάκειο», Νοσοκομείο Φλώρινας

- Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Δυτικής Μακεδονίας
- Περιφερειακή Διοίκηση Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Δυτικής Μακεδονίας

- Εφορείες Αρχαιοτήτων (Εφορεία Αρχαιοτήτων Γρεβενών, Εφορεία Αρχαιοτήτων Καστοριάς, Εφορεία Αρχαιοτήτων Κοζάνης, Εφορεία Αρχαιοτήτων Φλώρινας, Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων, Υπηρεσία Νεώτερων Μνημείων Τεχνικών Έργων Ηπείρου - Β. Ιονίου – Δυτικής Μακεδονίας)

- ΕΟΤ-ΠΥΤ Δ. Μακεδονίας
- Εταιρεία Τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας

- Ιερές Μητροπόλεις Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (Γρεβενών, Καστοριάς, Σερβίων και Κοζάνης, Σισανίου και Σιατίστης, Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας)

- Εμπορικοί Σύλλογοι – Σύνδεσμοι
- Συλλογικοί Φορείς κλάδου Γούνας
- Συλλογικοί Φορείς κλάδου Οίνου
- Αγροτικοί Συνεταιρισμοί – Ενώσεις – Σύλλογοι
- Ενώσεις Παροχής Τουριστικών Υπηρεσιών
- Χιονοδρομικά Κέντρα
- Περιβαλλοντικές Οργανώσεις
- Ενώσεις - Σύλλογοι

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος
Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (ΕΥΔΕΠ ΠΔΜ)

**Σχέδιο Επιχειρησιακού Προγράμματος
Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας
ΕΠ ΠΔΜ 2021-2027**

Κείμενο Εργασίας

Φεβ. 2021